

Lovforslag nr. L 191. Fremsat den 8. marts 1995 af justitsministeren (Bjørn Westh)

Forslag

til

Værgemålslov

Kapitel 1

Værgemål for børn og unge

Umyndige under 18 år

§ 1. Børn og unge under 18 år, der ikke har indgået ægteskab, er mindreårige og dermed umyndige. Unge under 18 år, der har indgået ægteskab, er dog mindreårige og dermed umyndige, hvis statsamtet ved tilladelsen til ægteskabet har fastsat vilkår herom.

Stk. 2. Mindreårige kan ikke selv forpligte sig ved retshandler eller råde over deres formue, medmindre andet er bestemt.

Stk. 3. For så vidt ikke andet særlig er bestemt, handler værgerne på den mindreåriges vegne i økonomiske anliggender.

Værger

§ 2. For mindreårige er indehaveren af forældremyndigheden værge. Er der fælles forældremyndighed, er indehaverne begge værger.

Stk. 2. Under ganske særlige omstændigheder kan indehaveren af forældremyndigheden fritages for værgemålet.

Stk. 3. Er der fælles forældremyndighed, og er den ene af indehaverne under værgemål, jf. lovens kapitel 2, eller fritaget for værgemålet eller frataget dette, er den anden værge alene.

Stk. 4. Indtræder en af de i stk. 2 eller 3 nævnte omstændigheder for den, der har forældremyndigheden alene, eller for begge indehavere, beskikkes en værge.

§ 3. Er der to værger for en mindreårig, handler de i forening på dennes vegne.

Stk. 2. Den ene værge kan give den anden fuldmagt til at varetage værgemålet alene.

Fuldmagten kan begrænses i tid eller til at angå bestemte anliggender. Den kan når som helst tilbagekaldes.

Stk. 3. Den ene værge kan med virkning i forhold til tredjemand modtage og kvittere for beløb, som en værge lovligt kan modtage, medmindre den anden værge har meddelt tredjemand, at dette ikke kan ske.

Stk. 4. Er den ene værge midlertidigt forhindret, kan den anden træffe beslutninger, som ikke uden ulempe kan udsættes.

Stk. 5. Er værgerne uenige, træffes afgørelse af statsamtet.

§ 4. Om fratagelse og bortfald af værgens beføjelser finder § 12 tilsvarende anvendelse. Ved behandlingen af værgesager efter dette kapitel finder § 14, 1. pkt., § 15, § 16, stk. 2, § 18, stk. 1 og 4, § 20, stk. 1 og 3, og § 23, stk. 1, tilsvarende anvendelse. Endvidere gælder reglerne i § 24, § 25, § 26, stk. 1, og §§ 27 - 32, §§ 34 - 40 og §§ 42 - 46.

Stk. 2. Inden der beskikkes en værge for en mindreårig, der er fyldt 12 år, skal der finde en samtale sted herom med denne. Samtalen kan dog undlades, hvis den må antages at være til skade for den mindreårige, eller hvis den ikke med nytte kan udtale sig.

Kapitel 2

Værgemål for voksne

Værgemålsformer

§ 5. Der kan iværksættes værgemål for den der på grund af sindssygdom, herunder tvangsdemens, eller hæmmet psykisk udvikling eller anden form for alvorligt svækket helbred

ude af stand til at varetage sine anliggender, hvis der er behov for det.

Stk. 2. Der kan iværksættes værgemål for den, der på grund af sygdom eller stærkt svækket tilstand er uegnet til at varetage sine økonomiske anliggender, og som selv anmoder herom, hvis der er behov for det i stedet for samværgemål efter § 7.

Stk. 3. Værgemålet kan begrænses til at angå økonomiske forhold, herunder bestemte aktiver eller anliggender. Det kan også begrænses til at angå personlige forhold, herunder bestemte personlige anliggender.

Stk. 4. For så vidt ikke andet særlig er bestemt, handler værger på den pågældendes vegne i anliggender, der er omfattet af værgemålet.

Stk. 5. Personer, der er under værgemål efter denne bestemmelse, er myndige, medmindre de tillige er frataget handleevnen efter § 6.

§ 6. I forbindelse med værgemål efter § 5, der omfatter økonomiske forhold, kan den retlige handleevne fratages, hvis dette er nødvendigt for at hindre, at den pågældende udsætter sin formue, indkomst eller andre økonomiske interesser for fare for at forringes væsentligt, eller for at hindre økonomisk udnyttelse. Fratagelsen af den retlige handleevne kan ikke begrænses til at angå bestemte aktiver eller anliggender.

Stk. 2. Den, der er frataget handleevnen, er myndig og kan ikke selv forpligte sig ved retshandlinger eller råde over sin formue, medmindre andet er bestemt.

Stk. 3. Afgørelser om fratagelse af handleevne offentliggøres, jf. tinglysningens § 48.

§ 7. Der kan iværksættes samværgemål for den, der på grund af uerfarenhed, svækket helbreds eller anden lignende tilstand har behov for hjælp til at administrere sin formue eller andre økonomiske anliggender, og som selv anmoder herom.

Samværgemålet kan begrænses til at omfatte bestemte aktiver eller anliggender.

Samværger og den pågældende kan indgå forening i anliggender, der er omfattet af værgemålet.

Personer, der er under værgemål efter denne bestemmelse, er myndige.

Reglerne i § 25, stk. 2, 2. og 3. pkt., § 30, § 32, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2, og § 43 gælder ikke ved samværgemål.

Omfang af værgemål

§ 8. Afgørelser efter § 5 eller § 7 skal afpasses efter den pågældendes behov og må ikke være mere omfattende end nødvendigt. Der kan ikke ske fratagelse af handleevne efter § 6, hvis den pågældendes interesser i tilstrækkeligt omfang kan tilgodeses ved værgemål efter § 5.

Stk. 2. Er tilstanden midlertidig, eller er der af andre grunde særlig anledning hertil, kan værgemål tidsbegrænses.

§ 9. Hvis ændrede forhold giver anledning til det, skal en afgørelse om værgemål ændres til et mindre eller mere indgribende værgemål.

Ophævelse af værgemål

§ 10. Værgemål efter § 5, fratagelse af handleevne efter § 6 eller samværgemål efter § 7 skal ophæves, hvis betingelserne ikke længere er opfyldt.

Værger

§ 11. I forbindelse med afgørelser om værgemål skal der beskikkes en værge.

§ 12. Beskikkelsen fratages værger, hvis denne misbruger sin stilling eller i øvrigt viser sig uegnet til hvervet, eller hvis det er nødvendigt af hensyn til den, der er under værgemål.

Stk. 2. Beskikkelsen bortfalder, hvis værger selv kommer under værgemål efter reglerne i dette kapitel.

Kapitel 3

Behandlingen af værgemåls- og værgesager vedrørende voksne

Saglig kompetence

§ 13. Statsamtet eller retten træffer afgørelse om værgemål efter §§ 5 - 10.

Stk. 2. Statsamtet træffer afgørelse om værgemål efter § 5 og §§ 7 - 10, medmindre det findes betænkeligt at behandle sagen administrativt, herunder når den, der begæres sat under værgemål, protesterer mod, at der træffes afgørelse om værgemål.

Stk. 3. Retten træffer afgørelse om fratagelse af handleevne efter § 6 og i sager, som statsamtet i medfør af stk. 2 har oversendt til retten til afgørelse.

Stk. 4. Statsamtets beslutning om, hvem der skal afgøre sagen, kan ikke indbringes for højere administrativ myndighed.

§ 14. Statsamtet foretager værgebeskikkelse og ændring heraf. I forbindelse med dom om værgemål eller kendelse om foreløbig afgørelse om værgemål foretages beskikkelse dog af den ret, der afsiger dommen eller kendelsen.

Stedlig kompetence

§ 15. Statsamtets afgørelser efter § 5 og §§ 7 - 12 træffes på det sted, hvor den, som begæres sat under eller er under værgemål, har bopæl. Har denne ingen bopæl her i landet, træffes afgørelsen, hvor vedkommende har ophold. Har vedkommende hverken bopæl eller ophold her i landet, træffes afgørelsen af Københavns Overpræsidium.

Anmodning

§ 16. Anmodning om værgemål eller om ændring eller ophævelse af værgemål, jf. §§ 5 - 10, kan fremsættes af:

- 1) den pågældende selv,
- 2) dennes ægtefælle, børn, forældre, søskende eller andre blandt de nærmeste,
- 3) værger eller en særlig værge,
- 4) kommunalbestyrelsen,
- 5) amtsrådet eller
- 6) politimesteren (politidirektøren).

Stk. 2. Statsamtet kan uden anmodning behandle spørgsmål om ændring og ophævelse af værgemål, jf. § 9 og § 10, samt om værgebeskikkelse og ændring heraf.

§ 17. Anmodning efter § 5 og §§ 7 - 12 sendes til statsamtet. Anmodning om værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter § 6 sendes til retten.

Stk. 2. Anmodningen skal begrundes og i værgemålssager indeholde forslag til værgemålets karakter og omfang.

Stk. 3. Har statsamtet modtaget en anmodning, der skal behandles af retten, oversendes den dertil. Det samme gælder, hvis retten har modtaget en anmodning, der skal behandles af statsamtet.

Sagens oplysning

§ 18. Statsamtet eller retten sørger for sagens oplysning.

Stk. 2. Statsamtet eller retten indhenter en lægeerklæring om den pågældendes helbred som grundlag for en afgørelse efter § 5 eller § 6. I andre værgemålssager kan der indhentes en lægeerklæring, hvis det findes nødvendigt.

Stk. 3. Har den pågældende bopæl på institution, indhenter statsamtet eller retten endvidere en udtalelse herfra som grundlag for en afgørelse efter § 5 eller § 6. I andre værgemålssager kan der indhentes en udtalelse, hvis det findes nødvendigt.

Stk. 4. Statsamtet eller retten kan afkræve personer, der har kendskab til den pågældende, de oplysninger, som anses for nødvendige for behandling af sagen.

Stk. 5. Udgifter til lægeerklæringer til brug for værgemålssager betales af den myndighed, der skal afgøre sagen.

§ 19. Inden statsamtet træffer afgørelse efter § 5 eller §§ 7 - 12, har den, som sagen angår, ret til at gøre sig bekendt med grundlaget for den påtænkte afgørelse og til at afgive en skriftlig eller mundtlig udtalelse til sagen, medmindre den pågældende ikke med nytte kan udtale sig om spørgsmålet.

Stk. 2. Inden retten træffer afgørelse, skal den, som sagen angår, udtale sig i et retsmøde, medmindre det i det konkrete tilfælde ikke skønnes påkrævet.

Underretning

§ 20. Statsamtet eller retten underretter ægtefællen og værger eller en særlig værge, hvis en sådan allerede er beskikket, om anmodning om værgemål, jf. § 5 eller § 6, om ændring eller ophævelse af værgemål, jf. § 9 og § 10, oversendelse af sagen til retten, jf. § 13, stk. 2, om indbringelse af statsamtets afgørelse for retten, jf. § 21, stk. 4, og § 22, og om anmodning i værge-sager, jf. § 11 og § 12. Underretning skal ikke ske i tilfælde, hvor den pågældende selv fremsætter anmodning om værgemål. Underretning skal ligeledes ikke ske til en separeret ægtefælle.

Stk. 2. Er der ingen ægtefælle, eller er ægtefællerne separeret, skal der i rimeligt omfang ske underretning af forældre, voksne børn eller andre blandt de nærmeste i tilfælde som nævnt i stk. 1.

Stk. 3. Den, der har fået underretning efter stk. 1 eller 2, skal have meddelelse om statsamtets eller rettens afgørelse i sagen.

§
relk
seri
øje
ting
se
§ 6
en
§ 1
det
kar
og
gæ
saf
for
de
in
ha
re

§§
gi
re

te
fr
st
d

te
d
d

T
C
I
C
I

Foreløbige værgemål

§ 21. Statsamtet eller retten kan træffe en foreløbig afgørelse om værgemål, hvis betingelserne i § 5 eller § 7 skønnes opfyldt, og der er et øjeblikkeligt behov herfor. Under samme betingelser kan retten træffe en foreløbig afgørelse om fratagelse af den retlige handleevne efter § 6. Statsamtet eller retten beskikker samtidig en foreløbig værge for den pågældende.

Stk. 2. I sager efter stk. 1 anvendes reglerne i § 18, stk. 2 og 3, § 19 og § 20 kun i det omfang, det er foreneligt med den foreløbige afgørelses karakter.

Stk. 3. En foreløbig afgørelse om værgemål og en foreløbig værgebeskikkelse efter stk. 1 gælder, indtil der er truffet afgørelse eller afsagt dom i sagen efter §§ 5 - 7, eller indtil den foreløbige afgørelse ophæves.

Stk. 4. Statsamtets afgørelser efter stk. 1 under værgemålsager efter § 5 eller §§ 7 - 10 kan indbringes for retten, der da også færdigbehandler sagen. § 22, stk. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse.

Prøvelse af værgemålsafgørelser

§ 22. Statsamtets afgørelse efter § 5 eller §§ 7 - 10 kan inden fire uger efter, at der er givet meddelelse om afgørelsen, indbringes for retten.

Stk. 2. Anmodning om indbringelse for retten kan fremsættes af de samme, som kan fremsætte anmodning om værgemål, jf. § 16, stk. 1. Anmodningen indgives til statsamtet, der oversender sagen til retten.

Stk. 3. Anmodning om prøvelse af statsamtets afgørelse om værgemål har ikke opsættende virkning, medmindre retten bestemmer andet.

Administrative regler

§ 23. Justitsministeren fastsætter nærmere regler om behandlingen af sager om værgemål.

Stk. 2. Justitsministeren kan efter forhandling med sundhedsministeren fastsætte regler om kravene til og udformningen af lægeerklæringer til brug under værgemålsager.

Kapitel 4

Værgens beføjelser og pligter

Værgens opgaver

§ 24. Værgen skal inden for hvervets omfang varetage interesserne for den, der er under værgemål.

§ 25. Værgen skal sørge for, at formuen bevares og giver rimeligt udbytte.

Stk. 2. Værgen skal sørge for, at indtægterne anvendes til gavn for den, der er under værgemål. Forældre kan som værger anvende barnets indtægter til dets underhold i passende omfang og under hensyntagen til deres og barnets stilling, jf. lov om forældremyndighed og samvær § 7, stk. 3. Er indtægterne ikke tilstrækkelige, kan værgen under hensyn til værgemålets karakter bruge af formuen i passende omfang med statsamtets godkendelse, jf. § 39.

Stk. 3. Hvis værgen finder det forsvarligt, at den, der er under værgemål, sørger for sine egne behov, kan værgen overlade denne penge til egen rådighed til dette formål.

Medindsfyldelse

§ 26. Værgen skal spørge den, der er under værgemål, før der træffes beslutning i vigtigere anliggender. Dette gælder dog ikke, hvis den pågældende er under 15 år, hvis denne ikke forstår sagens betydning, eller hvis dette ikke kan ske uden betydelig vanskelighed.

Stk. 2. Er den, der er under værgemål, gift, og finder § 33, stk. 1, ikke anvendelse, skal værgen tillige indhente en erklæring fra ægtefællen, medmindre de er separerede.

Forbud mod kaution

§ 27. Værgen kan ikke forpligte den, der er under værgemål, ved kaution eller anden sikkerhedsstillelse for tredjemands gæld.

Tilsyn

§ 28. Statsamtterne og forvaltningsafdelingerne, jf. § 35, stk. 1, fører tilsyn med værgerne. Justitsministeren fastsætter regler herom.

§ 29. Værgen skal sørge for, at der aflægges regnskab over forvaltningen af formue og anvendelsen af indtægter. Justitsministeren fastsætter regler herom.

§ 30. Justitsministeren kan fastsætte regler om værgens pligt til at indhente godkendelse fra statsamtet, herunder til dispositioner over indtægten, jf. § 25, stk. 2, og formuen, jf. § 39, og til stiftelse af gæld.

Værgens erstatningsansvar

§ 31. Tilsidesætter værgen sine forpligtelser, er denne erstatningsansvarlig over for den, der er under værgemål, for skade, der forvoldes ved forsætligt eller uagtsomt forhold.

Værgens vederlag m.v.

§ 32. Værgen kan få nødvendige udlæg dækket og i den udstrækning, det er rimeligt, tillægges vederlag for sit arbejde. Beløbene, der fastsættes af statsamtet, betales af den, der er under værgemål, eller, hvis denne ikke har midler, af statsamtet.

Stk. 2. Justitsministeren fastsætter regler om udlæg og vederlag.

Stk. 3. For samværgemål gælder reglerne i stk. 1, 2. pkt., og stk. 2 ikke. Samværgens vederlag m.v. betales af den, der er under samværgemål.

Gifte under værgemål

§ 33. Er en gift person under værgemål efter lovens § 5 eller tillige efter § 6, bestyrer værgen i forening med den anden ægtefælle den del af fællesboet, der er omfattet af værgemålet.

Stk. 2. Værgen handler alene, hvis den anden ægtefælle er under værgemål, hvis ægtefællerne er separerede, eller hvis det på grund af særlige forhold bestemmes i værgebeskikelsen.

Stk. 3. Ved de i stk. 1 nævnte værgemål gælder i dette kapitel alene reglerne i § 24, § 25, stk. 1, stk. 2, 1. pkt., og stk. 3, § 26, § 27, § 31 og § 32, stk. 1, 1. pkt. Værgens vederlag m.v. betales af den, der er under værgemål.

Kapitel 5

Formuens forvaltning og anbringelse m.v.

Formuen ved værgemålets iværksættelse og ved arv

§ 34. Formuen kan bevares i den form, den havde, da værgemål blev iværksat.

Stk. 2. Arv, der tilfalder en person under

værgemål, kan bevares i den form, hvori den udlægges på skiftet.

Forvaltning

§ 35. Kontante midler, aktier, obligationer, pantebreve og andre værdipapirer omfattet af et værgemål skal bestyres i en forvaltningsafdeling knyttet til et pengeinstitut, som justitsministeren har godkendt hertil, jf. dog stk. 2, § 37 og § 38.

Stk. 2. Værgen forvalter:

- 1) faste ejendomme, løsøre, fordringer på naturalydelse og andre aktiver, der ikke bestyres i en forvaltningsafdeling efter stk. 1, og
- 2) beløb under en størrelse, som justitsministeren fastsætter.

Stk. 3. Værgen skal sørge for, at midler omfattet af stk. 1 indleveres til en forvaltningsafdeling, og kan ikke kvittere for modtagelsen heraf.

Anbringelse

§ 36. Kontante midler omfattet af et værgemål skal indsættes i en forvaltningsafdeling, jf. § 35, stk. 1, eller i et pengeinstitut, jf. § 35, stk. 2, nr. 2, eller anbringes i aktiver, som giver betryggende sikkerhed.

Gaver og friarv

§ 37. Ved gaver til personer under værgemål finder reglerne i §§ 28 – 30, § 35, stk. 1, § 36 og § 39 kun anvendelse, hvis giveren har bestemt det.

§ 38. Ved testamente kan arvelader bestemme, at reglerne i §§ 28 – 30, § 35, stk. 1, § 36 og § 39 ikke skal finde anvendelse på friarv.

Formueforbrug

§ 39. Værgen skal have statsamtets godkendelse til forbrug af formue, der er omfattet af værgemål. Dette gælder uanset, hvorledes midlerne forvaltes.

Administrative regler

§ 40. Justitsministeren kan fastsætte regler om

- 1) værgens pligt til ved værgemålets begyndelse at udarbejde en fortegnelse over aktiverne

og passiver og om registrering, notering og tinglysning af umyndighed,

- 2) forvaltning efter § 35 og om tilsynet med forvaltningsafdelingerne, herunder om deres pligt til at give oplysninger om deres administration,
- 3) i hvilke aktiver midler omfattet af et værgemål kan anbringes, jf. § 36, og om undtagelse af mindre beløb fra anbringelsesreglerne,
- 4) offentlige myndigheders, forsikringssekskabers, pensionskassers og pengeinstitutters pligt til at indbetale midler omfattet af § 35, stk. 1, til en forvaltningsafdeling, og til at indberette til tilsynsmyndigheden om løbende ydelser til personer under værgemål, og
- 5) adgangen til i konkrete tilfælde at fravige forvaltnings- og anbringelsesreglerne.

Gift under værgemål

§ 41. Reglerne i dette kapitel gælder ikke for værgemål, hvor værgen i forening med en ægtefælle bestyrer den del af fællesboet, der er omfattet af værgemålet, jf. § 33, stk. 1.

Kapitel 6

Umyndiges selvstændige rådighed og næring

§ 42. Umyndige råder selv over hvad de har erhvervet ved eget arbejde, efter at de er fyldt 15 år, eller efter at de er fortaget den retlige handleevne, hvad de har fået til fri rådighed som gave eller som friarv ved testamente, og hvad værgen har overladt dem efter § 25, stk. 3.

§ 43. Rådigheden omfatter også indtægter og erhvervede, og hvad der træder i stedet herfor. Den medfører ikke adgang til at påtage sig forpligtelser.

§ 44. Værgen kan med statsamtets godkendelse påtage den umyndige rådigheden, hvis det er nødvendigt af hensyn til dennes velfærd.

§ 45. Værgen for en umyndig, der er fyldt 15 år, kan med statsamtets godkendelse tillade, at den på egen hånd udøver næring eller anden virksomhed.

§ 46. En umyndig, der har tilladelse til at udøve næring eller virksomhed, kan på egen hånd indgå de retshandlinger, som falder inden for virksomhedens område.

Stk. 3. Værgen kan med statsamtets godkendelse tilbagekalde tilladelsen. Tilbagekaldelsen får kun virkning for tredjemand, hvis den kendte eller burde kende den.

Kapitel 7

Ugyldige aftaler

§ 44. Har en umyndig indgået en aftale på egen hånd uden at være berettiget dertil, kan den anden part træde tilbage fra aftalen, medmindre den forinden er godkendt eller bindende opfyldt. Tilbagetrædelse kan meddeles til den umyndige.

Stk. 2. Vidste den anden part, at aftalen blev indgået med en umyndig, og havde den anden part ikke grund til at tro, at denne havde hjemmel til at indgå aftalen, kan parten dog først træde tilbage efter udløbet af den frist, som ved aftalens indgåelse blev fastsat til at indhente godkendelse, eller som med rimelighed måtte forudsættes at medgå hertil.

Stk. 3. Så længe den umyndige opfylder en aftale om personligt arbejde, kan den anden part ikke træde tilbage fra aftalen.

§ 45. Bliver en aftale ugyldig efter § 44, fordi den ene part er umyndig, skal parterne tilbagelevere, hvad de har modtaget, eller hvis dette ikke er muligt, erstatte dets værdi. Den umyndige skal dog kun yde erstatning i det omfang, det modtagne skønnes at være kommet denne til nytte.

Stk. 2. Har den umyndige givet urigtige oplysninger om sin berettigelse til at indgå en aftale og derved forledt den anden part til at indgå aftalen, kan det, uanset om nogen opfyldelse af aftalen har fundet sted, i det omfang det findes rimeligt, pålægges den umyndige at erstatte det tab, som aftalen har medført.

Stk. 3. Har den umyndige ved aftalens indgåelse gjort sig skyldig i strafbart forhold, gælder de almindelige erstatningsregler.

§ 46. En aftale er ikke bindende, hvis det må antages, at den er indgået af en person, der på grund af sindssygdom, herunder svær demens, hæmmet psykisk udvikling, forbigående sindsforvirring eller en lignende tilstand, manglede evnen til at handle fornuftmæssigt.

Stk. 2. Ved opgøret mellem parterne gælder § 45, stk. 1.

Stk. 3. Var den anden part i god tro, kan der, uanset om nogen opfyldelse af aftalen har fun-

det sted, i det omfang det findes rimeligt, tillægges parten erstatning for det tab, som aftalen har medført.

Kapitel 8 Særlige værgemål

§ 47. Skal værger indgå en retshandel med den, der er under værgemål, eller kan deres interesser i et retsforhold i øvrigt være modstridende, beskikkes der en særlig værger.

§ 48. Er en beskikket værger midlertidigt forhindret i at varetage sit hverv, kan der beskikkes en særlig værger.

§ 49. Er nogen på grund af fravær midlertidigt forhindret i at varetage sine anliggender, kan der, hvis der er et øjeblikkeligt behov herfor, beskikkes en værger til, så længe forhindringen består, at varetage den pågældendes anliggender i nærmere angivet omfang.

§ 50. Værger efter §§ 47 - 49 beskikkes af statsamtet.

Stk. 2. Ved værgesager efter §§ 47 - 49 finder reglerne i § 15, § 17, stk. 2, § 18, stk. 1 og 4, og § 23, stk. 1, tilsvarende anvendelse. Reglerne i § 19, stk. 1, og § 20 anvendes i det omfang, det er foreneligt med afgørelsens midlertidige karakter.

Stk. 3. § 12 om fratagelse og bortfald af værgens beføjelser finder tilsvarende anvendelse. Endvidere finder § 24, § 26 og §§ 28 - 32 tilsvarende anvendelse.

Kapitel 9 Internationale aftaler

§ 51. Regeringen kan indgå overenskomst med andre stater om forholdet mellem dansk og fremmed rets regler om umyndighed og værgemål. Overenskomsten finder anvendelse her i landet efter bekendtgørelse i Lovtidende.

Stk. 2. Justitsministeren kan endvidere fastsætte regler om forholdet mellem danske og andre nordiske landes regler om umyndighed og værgemål.

Kapitel 10 Ikrafttræden m.v.

§ 52. Loven træder i kraft den 1. januar 1997.

Stk. 2. Samtidig ophæves lov nr. 211 af 13. maj 1981 om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler m.v.

§ 53. I lov om umyndighed og værgemål (myndighedsloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 443 af 3. oktober 1985, som ændret ved § 2 i lov nr. 209 af 5. april 1989 og § 22 i lov nr. 793 af 27. november 1990, foretages følgende ændringer:

1. Lovens titel affattes således:

»Lov om forældremyndighed og samvær«.

2. Kapitel 1 og kapitel 3 ophæves.

3. Titlen på lovens kapitel 4 ændres til: »Arbejdsaftaler«.

4. § 34, § 35, stk. 1, §§ 37 - 44 og kapitel 5-8 ophæves.

§ 35, stk. 2, bliver herefter § 35.

5. I § 72, stk. 1 og 2, udgår: »umyndighed og værgemål«.

§ 54. Er der før lovens ikrafttræden anlagt retssag om umyndiggørelse eller lavværgemål, anvendes denne lovs regler. Sagen færdigbehandles af retten uanset § 13, stk. 2.

Stk. 2. Værgemåls- og værgesager, der ved lovens ikrafttræden er under behandling ved statsamtene, behandles efter reglerne i denne lov.

§ 55. Personer, der er umyndiggjort efter bestemmelsen i myndighedslovens § 2, anses efter denne lovs ikrafttræden for at være under værgemål med fratagelse af den retlige handlevne, jf. § 5 og § 6. Værgemålet anses dog ikke at omfatte personlige forhold, jf. § 5, stk. 3, medmindre der ved denne lovs ikrafttræden tillige var truffet afgørelse om umyndiggørelse i personlig henseende efter bestemmelsen i myndighedslovens § 46.

Stk. 2. Personer, der er under lavværgemål efter den tidligere lovgivning, anses som værende under samværgemål, jf. § 7.

§ 56. Er der før lovens ikrafttræden iværksat testamentarisk værgemål, gælder den hidtidige lovgivnings regler herom.

§ 57. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Indholdsfortegnelse

	Side
1. Indledning	2432
2. Baggrunden og grundlaget for lovforslaget	2432
3. Begrebsfastlæggelse og opbygningen af lovforslaget	2433
4. Værgemål for voksne	2433
4.1. Hovedpunkterne i gældende ret	2433
4.2. Generelle overvejelser vedrørende nye værgemålsformer for voksne	2433
4.3. Værgemål efter lovforslagets § 5	2435
4.3.1. Retlige og medicinske betingelser for at iværksætte værgemål	2436
4.3.2. Behov for værgemål	2436
4.3.3. Særligt om værgemål vedrørende økonomiske forhold	2437
4.3.4. Særligt om værgemål vedrørende personlige forhold	2437
4.3.5. Værgemål efter egen anmodning	2437
4.4. Værgemål med fratagelse af handleevne	2437
4.4.1. Fratagelse af handleevne vedrørende økonomiske forhold	2437
4.4.2. Fratagelse af handleevne vedrørende personlige forhold	2437
4.5. Samværgemål	2440
4.6. Det mindste middels princip og ophævelse af værgemål	2440
4.7. Foreløbige afgørelser om værgemål	2440
5. Behandlingen af værgemålssager vedrørende voksne	2440
5.1. De gældende regler	2440
5.2. Reglerne i lovforslaget	2440
5.2.1. Kompetencen til at træffe afgørelser om værgemål	2440
5.2.2. Domstolsprøvelse	2440
5.2.3. Anmodning om værgemål	2440
5.2.4. Partsstillingen i en værgemålssag	2440
5.2.5. Sagens oplysning og underretning om afgørelser m.v.	2440
6. Behandlingen af værgesager	2440
6.1. De gældende regler	2440
6.2. Reglerne i lovforslaget	2440
7. Værgens beføjelser og pligter	2440
7.1. De gældende regler	2440
7.2. Reglerne i lovforslaget	2440

	Side
7.2.1. Værgens opgaver	2447
7.2.2. Medindflydelse på værgens afgørelser	2448
7.2.3. Tilsyn med værger	2448
7.2.4. Værgens vederlag	2449
7.2.5. Værgens beføjelser og pligter ved samværgemål	2449
7.2.6. Værgens beføjelser og pligter ved værgemål for gifte	2449
8. Formuens forvaltning og anbringelse m.v.	2450
8.1. De gældende regler	2450
8.2. Reglerne i lovforslaget	2451
8.2.1. Dispositioner ved værgemålets iværksættelse	2451
8.2.2. Bestyrelsen af formuen	2452
8.2.3. Anbringelsen af formuen	2452
8.2.4. Forbrug af formue	2452
8.2.5. Gaver og arv til personer under værgemål	2452
9. Umyndige voksnes selvstændige rådighed og næring m.v.	2453
9.1. De gældende regler	2453
9.2. Reglerne i lovforslaget	2453
10. Voksnes ugyldige aftaler	2454
10.1. De gældende regler	2454
10.2. Reglerne i lovforslaget	2454
10.2.1. Voksne umyndiges ugyldige aftaler	2454
10.2.2. Andre ugyldige aftaler	2454
11. Værgemål for børn og unge	2454
11.1. De gældende regler	2455
11.2. Reglerne i lovforslaget	2456
11.2.1. Myndighed ved indgåelse af ægteskab	2456
11.2.2. Fri rådighed over selverhverv, gaver og friarv	2457
11.2.3. Selvstændig næring	2457
11.2.4. Øvrige ændringer	2458
12. Særlige værger	2458
12.1. De gældende regler	2458
12.2. Reglerne i lovforslaget	2459
12.2.1. Særlige værger for personer, der allerede er under værgemål	2459
12.2.2. Særlige værger for voksne, der ikke er under værgemål	2460
12.2.3. Testamentsværger	2460
12.2.4. Behandlingen af sager vedrørende særlige værgemål og retsstillingen under disse værgemål	2460
13. Ikrafttræden og overgangsbestemmelser	2460
14. Lovforslagets økonomiske og administrative konsekvenser	2460
15. Hørte myndigheder m.v.	2461

1. Indledning

Lovforslagets formål er at gennemføre en revision af reglerne om umyndiggørelse af voksne i loven om umyndighed og værgemål (myndighedsloven). Med lovforslaget søges værgemålsreglerne gjort mere tidssvarende og smidige, bl.a. ved at der bliver mulighed for at iværksætte værgemål, som er tilpasset de individuelle behov for bistand fra en værge.

Det centrale i forslaget er, at der ved alle værgemål skal foretages en vurdering af, i hvilket omfang og på hvilke områder der er brug for en værge til at varetage økonomiske og personlige forhold. De enkelte værgemål skal afpasses efter de konkrete behov hos den person, som sagen drejer sig om, og værgemålet må ikke være mere omfattende end nødvendigt. Endvidere bliver det muligt at tidsbegrænse værgemålet.

Der foreslås således mulighed for at iværksætte værgemål, hvor værgen udpeges til at handle og træffe beslutninger i det omfang den, der kommer under værgemål, ikke selv er i stand til det. Sådanne værgemål medfører ikke som en umyndiggørelse efter de gældende regler, at den, der kommer under værgemål, fratages muligheden for på egen hånd at råde over sin formue og indgå retshandler.

Hvis der efter en konkret vurdering er behov for at hindre den pågældende i at disponere på egen hånd, kan værgemålet efter forslaget suppleres med fratagelse af den retlige handleevne, hvorved den pågældende bliver umyndig. Denne ordning svarer i vidt omfang til formueretlig umyndiggørelse efter de gældende regler.

Endvidere indeholder lovforslaget regler, der med nogle ændringer viderefører muligheden for at iværksætte lavværgemål, som foreslås kaldt samværgemål.

Det foreslås, at værgemålssagerne fremover som hovedregel skal behandles ved statsamtterne med mulighed for domstolsprøvelse af statsamtets afgørelse. Kun i de sager, hvor der bliver spørgsmål om at iværksætte værgemål med fratagelse af handleevnen, eller hvis statsamtet i øvrigt finder det betænkeligt at afgøre sagen administrativt, skal sagen behandles ved domstolene.

I øvrigt foreslås det, at hvervet som værge ikke længere skal være et borgerligt ombud.

Lovforslaget indebærer, at reglerne om værgemål samles i én lov, der også indeholder bestemmelserne om værgemål for mindreårige, bestemmelserne om værger, der beskikkes til særlige opgaver, samt reglerne i loven om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler. Samtidig foreslås en række mindre ændringer i disse regler. En af de væsentligste af disse er forslaget om, at unge under 18 år som hovedregel bliver myndige, når de indgår ægteskab.

Lovforslaget bygger på betænkning nr. 1247/1993 om værgemål, der er afgivet af Justitsministeriets Myndighedslovsudvalg.

Lovforslaget skal i øvrigt ses i sammenhæng med det samtidig fremsatte forslag til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven), der indeholder en række konsekvensændringer, der er nødvendige som følge af en ny værgemålslov.

2. Baggrunden og grundlaget for lovforslaget

Siden vedtagelsen af myndighedsloven i 1922 er der sket store ændringer i forholdene for de personer, som er omfattet af lovens bestemmelser om værgemål. Myndighedsloven er i denne periode også blevet ændret adskillige gange, men reglerne om umyndiggørelse er stort set uændrede siden lovens tilblivelse.

Afgrænsningen af *børn og unge*, der anses som umyndige, er blevet ændret i takt med, at der er sket en nedsættelse af myndighedsalderen fra 21 år, først til 20 år fra 1. januar 1970 og i 1976 til 18 år.

Hvad angår de *voksne*, for hvem der kan blive tale om at beskikke en værge, er den mest markante ændring, at antallet af ældre og hermed personer, der ikke kan tage vare på sig selv og deres økonomiske anliggender, er steget væsentligt som følge af den stigende levealder. Samtidig med stigningen i antallet af gamle mennesker er der sket store ændringer i denne gruppes levevilkår. Tidligere blev næste generation ofte boende i hjemmet, eller de gamle kom på aftægt hos børnene. I dag bliver de ældre ofte i deres hidtidige hjem med bistand fra hjemmehjælper, hjemmesygeplejersker m.v., også selv om behovet for omsorg er stort. Andre får ophold på plejehjem, beskyttede boliger eller på andre institutioner.

En anden gruppe, de sindssyge, har formentlig ikke længere de samme behov for bistand af en værge, fordi de behandlingsmæssige muligheder er blevet væsentligt.

Den tredje store gruppe, de psykisk udviklingshæmmede, har også fået ændrede forhold. Den særlige lovgivning om åndssvage er ophævet, og opgaverne er overført til amtskommunerne eller kommunerne. Bestræbelserne går i retning af størst mulig integration i samfundet, f.eks. i mindre bofællesskaber.

Endvidere har de svage i samfundet generelt fået flere penge til rådighed end tidligere. De allerfleste har indtægter, f.eks. i form af førtids- eller folkepension, og de beløb, der kommer til udbetaling ved private pensionsopsparinger og pensionsordninger knyttet til ansættelsesforholdet, er i stigning. Foruden disse indtægter har mange formue, bl.a. som følge af den almindelige velfærdsstigning og den større udbredelse af ejerboligerne. De faste ejendomme, som de ældre ejer, er som regel ubehæftede eller kun belånt i begrænset omfang og repræsenterer derfor ofte betydelige værdier.

Særligt disse forhold har bevirket, at der er behov for ændrede regler på området.

F. t. l. vedr. værgemålslov

Justitsministeriet besluttede på denne baggrund at nedsætte et sagkyndigt udvalg, Myndighedslovsudvalget. Udvalget begyndte sit arbejde i sommeren 1989 og fik bl.a. til opgave at foretage en fuldstændig revision og modernisering af myndighedslovens regler om umyndiggørelse, lavværgemål og beskikkelse af værger i særlige tilfælde.

I april 1993 afsluttede udvalget sit arbejde med afgivelsen af betænkning nr. 1247/1993 om værgemål med udkast til bl.a. en ny værgemålslov. Om udvalgets kommissorium henvises i øvrigt til betænkningens side 13-14.

Af betænkningen fremgår bl.a., at udvalget skønner, at der i den danske befolkning er over 40.000 mennesker, som er ude af stand til på egen hånd at varetage deres anliggender og derfor har behov for værgestand. Af denne gruppe mennesker er langt den største gruppe de svært demente. Dette tal skal sammenholdes med, at der ifølge udvalgets oplysninger i 1990 kun var godt 4.000 voksne under værgemål, heraf knap 3.300 umyndiggjorte, hvoraf anslået ca. 1.200 tillige var personligt umyndiggjorte, og skønsmæssigt op mod eller omkring 1.000 personer under lavværgemål. Det fremgår endvidere, at langt færre voksne er under værgemål i Danmark end i de andre nordiske lande. Se nærmere om tal-mæssige oplysninger betænkningens kapitel 2, side 69 ff.

Justitsministeriet finder ligesom udvalget, at det er nødvendigt og hensigtsmæssigt med en ny værgemålslov, der indeholder flere og mere begrænsede værgemålsformer afpasset efter de individuelle behov og under hensyn til det såkaldte mindste midtels princip. Justitsministeriet finder det endvidere hensigtsmæssigt at gennemføre de af udvalget foreslåede regler om at lade de fleste værgemålssager behandle af statsamtterne med mulighed for efterfølgende domstolsprøvelse.

Justitsministeriet kan på den baggrund tilslutte sig Myndighedslovsudvalgets forslag om en ny værgemålslov. Lovforslaget svarer i alt væsentligt til udkastet i betænkningen.

3. Begrebsfastlæggelsen og opbygningen af lovforslaget

Spørgsmålet om den fremtidige sprogbrug med hensyn til værgemål behandles i Myndighedslovsudvalgets betænkning side 151 - 157. Som det fremgår heraf, foreslås det bl.a., at begreberne »umyndiggørelse« og »umyndiggjort« udgår i de nye regler og erstattes af udtryk, der ikke på samme måde opfattes som negative.

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at det kan være vanskeligt at ændre den nugældende terminologi. Dette skyldes især, at de hidtidige begreber er fast indarbejdede, og at enkelte af de nye begreber forekommer sprogligt tunge, således særligt udtrykket »værgemål med fratagelse af den retlige handleevne«. Under hensyn til, at der foreslås gen-

nemført en reform på området med ændrede bi-standsformer, finder Justitsministeriet imidlertid, at terminologien bør ændres som foreslået af udvalget.

I lovforslaget anvendes udtrykket »værgemål« som overbegreb for alle værgemål, herunder værgemål efter lovforslagets kapitel 1 og 2, og »særlige værgemål« som et underbegreb, der omfatter de særlige former for værgemål, der findes ved siden af de almindelige værgemål efter kapitel 1 og 2, dvs. værgemål efter kapitel 8 eller anden lovgivning. Ordet »værge« omfatter som følge heraf alle former for værger, idet dog tillige udtrykket »samværge« kan anvendes for værgerne efter lovforslagets § 7 om samværgeomål, ligesom udtrykket »særlig værge« omfatter værger beskikket efter lovforslagets kapitel 8 eller anden lovgivning.

Det bemærkes i den forbindelse, at Justitsministeriet har undladt at lade udtrykket »under værgemål« indeholde en selvstændig juridisk betydning, således som det er foreslået af udvalget, betænkningen side 154 f. Såfremt intet andet udtrykkeligt er anført eller fremgår af sammenhængen, dækker udtrykket »under værgemål« derfor også samværgeomål og værgemål efter lovforslagets kapitel 8.

Begrebet »umyndig« omfatter de i lovforslagets § 1, stk. 1, og § 6, stk. 2, omhandlede personer, dvs. børn og unge under 18 år, der ikke har indgået ægteskab, og voksne, som er frataget den retlige handleevne efter lovforslagets § 6, stk. 1. Endvidere er gifte unge under 18 år omfattet, hvis statsamtet har truffet beslutning om det. Personer, der er under andre former for værgemål, er således myndige.

Udover udtrykket »værgemålssager«, der omfatter sager om iværksættelse, ændring eller ophævelse af værgemål, anvendes i lovforslaget endvidere udtrykket »værgesager«. Det sidstnævnte udtryk dækker over sager om beskikkelse af værger samt fritagelse for og fratagelse af beskikkelser, jf. herved betænkningen side 234.

I redegørelsen for lovforslagets hovedpunkter nedenfor i de almindelige bemærkninger omtales først reglerne om værgemål for voksne, idet værgemålsreformen særligt vedrører voksne under værgemål. Dernæst redegøres for lovforslagets bestemmelser vedrørende børn og unge og endelig for bestemmelserne vedrørende de særlige værger, som gælder både for voksne og børn og unge under 18 år.

De gældende regler i myndighedsloven er optaget som *bilag 1* til lovforslaget. I *bilag 2* gengives reglerne i lov om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler m.v.

4. Værgemål for voksne

4.1. Hovedpunkterne i gældende ret

Reglerne om værgemål for voksne findes i dag i myndighedsloven, som suppleres af bestemmelserne i loven om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler og af en række administrative forskrifter.

For voksne, dvs. personer over 18 år, er der mulighed for at iværksætte umyndiggørelse i formueretlig henseende og i tilknytning hertil tillige personlig umyndiggørelse. Endvidere kan voksne komme under lavværgemål. Om mulighederne for at beskikke ad hoc værger for voksne henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 12.1.

Betingelserne for *formueretlig umyndiggørelse* er fastsat i myndighedslovens § 2. Efter § 2, nr. 1, kan en person umyndiggøres, hvis den pågældende på grund af sindssygdom, åndssvaghed eller anden sjælelig forstyrrelse er uskikket til at varetage sine anliggender. Ifølge bestemmelserne i § 2, nr. 2 og 3, som formentlig næppe længere anvendes i praksis, er der mulighed for umyndiggørelse af den, der ved ødselhed eller anden uforsvarlig adfærd udsætter sin eller sin families velfærd for fare eller på grund af drikfældighed eller lignende last er uskikket til at varetage sine anliggender. Endelig kan umyndiggørelse i formueretlig henseende efter § 2, nr. 4, iværksættes af den, som på grund af legemlig mangel, sygdom eller anden skrøbelighed er mindre skikket til at varetage sine anliggender, og som selv ønsker at blive umyndiggjort.

Formueretlig umyndiggørelse medfører, at den pågældende bliver umyndig og dermed ikke selv kan råde over sin formue eller forpligte sig ved retshandler, medmindre andet er bestemt, jf. myndighedslovens § 34. Dette indebærer bl.a., at den umyndiggjorte ikke selv kan sælge, bortgive, pantsætte, udleje eller udlåne sine ejendele og aktiver, og at den pågældende ikke på egen hånd kan påtage sig kautionsforpligtelser eller forpligtelser til at betale penge eller andre ydelser eller acceptere et løfte eller tilbud, medmindre dette indebærer en ren erhvervelse for den umyndige, som f.eks. ved en pengegave. Den umyndige mangler med andre ord retlig handleevne. Råder vedkommende alligevel, bliver aftalen ugyldig, jf. myndighedslovens § 43 og § 44. Umyndiggørelse skal derfor tinglyses.

Retten til at råde tilkommer efter myndighedslovens § 45 i stedet den umyndiggjortes værge, som bestyrer den umyndiges formue og repræsenterer den umyndige i retsforhold vedrørende formuen. Værgens muligheder for at råde over formuen begrænses dog af, at formuen som hovedregel skal anbringes og bestyres i en godkendt forvaltningsafdeling. Værger er endvidere under tilsyn af statsamtet og skal indhente godkendelse fra statsamtet til enhver disposition, der ikke er sædvanlig bestyrelse af formuen.

Personlig umyndiggørelse kan efter myndighedslovens § 46 ske, hvis det skønnes, at en person er ude af stand til selv at drage tilbørlig omsorg for sin person. Personlig umyndiggørelse kan kun besluttes, hvis den pågældende også umyndiggøres i formueretlig henseende, eller dette er sket under en tidligere sag. Selv om der kun er behov for personlig umyndiggørelse, fordi den pågældende ikke har formue, må der

altså tillige træffes afgørelse om formueretlig umyndiggørelse.

Retsvirkningen af en personlig umyndiggørelse er, at værger overtager den retlige kompetence til at drage omsorg for den umyndiggjortes person. Dette indebærer, at værger får karakter af en udpeget beslutningstager, som kan træffe beslutning om eller tilslutte sig bestemte vigtigere foranstaltninger af personlig karakter. Værger får således formel adgang til at repræsentere den pågældende og dermed adgang til at udøve partsrettigheder. Opgavevaretagelsen i forbindelse med værgemålet er som udgangspunkt af juridisk art, men værger kan også have til opgave at tage sig af andre vigtigere foranstaltninger af personlig karakter, som vedkommende ikke selv kan tage stilling til. I forarbejderne til § 46 og i den personretlige litteratur er indholdet og rækkevidden af omsorgsbestemmelsen kun beskrevet sporadisk.

Det centrale ved en personlig umyndiggørelse er, udover at den personlige værge kan træffe beslutning om, hvad den pågældende skal beskæftige sig med, at vedkommende kan bestemme den umyndiggjortes opholdssted, herunder om den pågældende skal bo på plejehjem eller anden institution. Værgens adgang til at bestemme opholdsstedet er dog ikke ubegrænset, idet værger f.eks. ikke kan træffe beslutning om tvangsindlæggelse af den umyndige på psykiatrisk hospitalsafdeling. I disse tilfælde gælder bestemmelserne i lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien, jf. betænkningen side 49-50. Retsstillingen uden for psykiatrilovens område er usikker, men det må antages, at en værge ikke kan gennemføre en anbringelse på et plejehjem eller anden institution mod den pågældendes tilkendegivelse i ord eller handling herom. Værger kan dog søge med ord eller ved besøg på institutionen at overbevise den pågældende om, at flytning til et plejehjem vil være det bedste. For så vidt angår anbringelse på et plejehjem eller lignende må værger kunne træffe beslutning herom, hvis den, der er under værgemål, ikke protesterer fysisk eller verbalt, også selv om dette skyldes, at den pågældende er ude af stand til at udtrykke sig om spørgsmålet. Om praksis for så vidt angår ad hoc værgemål i forbindelse med plejehjemsanbringelse henvises til det nedenfor i afsnit 12.2 anførte om myndighedslovens § 59.

Også værgens rolle i forhold til en person, der er optaget på plejehjem eller anden social institution, er noget uklar, jf. betænkningen side 51 f. Værgens beføjelser begrænses af de regler, hvorunder institutionen må virke. Det må antages, at en personlig umyndiggørelse ikke giver værger mulighed for i forbindelse med institutionsanbringelse f.eks. at bestemme institutionen til tvangsmæssigt at tilbageholde den pågældende.

En hjemmel til magtanvendelse over for voksne findes i Socialministeriets bekendtgørelse nr. 568 af 21. december 1979 om magtanvendelse m.v. i institutioner for voksne med vidtgående fysiske eller psykiske

ske handicap, som senest ændret ved bekendtgørelse nr. 284 af 26. april 1990. Bekendtgørelsen indeholder ikke regler om værgens rolle med hensyn til disse foranstaltninger, jf. betænkningen side 53-54.

Heller ikke værgens rolle i forhold til en varigt inhabil person, der har behov for lægelig behandling og medicinering, er nærmere reguleret.

Ved gennemførelsen af myndighedsloven i 1922 var det lagt til grund, at værgens bestemmelse skulle kunne træde i stedet for den umyndiges egen. Dette var også tilfældet, selv om den umyndige modsatte sig f.eks. indlæggelse på et sindssygehospital. Dette svarer imidlertid ikke til den gældende retstilstand.

Den tidligere gældende bestemmelse i retsplejelovens § 609, stk. 1, 2. pkt., hvorefter fogedrettens hjælp til at gøre værgemyndighed gældende med hensyn til umyndige kunne fordrages ligesom hidtil, blev ophævet ved lov nr. 469 af 30. juni 1993 om ændring af retsplejeloven og færdselsloven. I værgemålsbetænkningen side 51 er det anført, at rækkevidden af bestemmelsen var tvivlsom, og at den næppe blev anvendt i praksis.

Sammenfattende må det antages, at en personlig umyndiggørelse efter de gældende regler ikke indebærer, at værgeren har hjemmel til at overvinde modstand med hensyn til personlige spørgsmål, som de personer, der er i stand til på en eller anden måde at kunne tilkendegive en holdning, giver udtryk for. En præcis afgrænsning af rækkevidden af en personlig umyndiggørelse er det i øvrigt ikke muligt at angive.

Lavværgemål kan efter bestemmelsen i myndighedslovens § 54 iværksættes for en person, når det er påkrævet af hensyn til den pågældendes uerfarenhed eller i øvrigt på grund af mangler ved den legemlige eller sjælelige tilstand. Endvidere skal den pågældende selv ønske at blive sat under lavværgemål og have så megen dømmekraft, at der kan tillægges ønsket herom retlig betydning.

Den, der er under lavværgemål, kan kun i forbindelse med sin lavværge råde over sin formue og forpligte sig ved retshandler, jf. myndighedslovens § 55. Lavværgeren og den, der er under lavværgemål, administrerer formuen i fællesskab, og alle beslutninger kræver således enighed mellem disse to. Lavværgeren og den lavværgede kan dog meddele hinanden fuldmagt til at handle på egen hånd på bestemte områder.

Lavværgemålet begrænser sig til økonomiske forhold, og den lavværgede kan derfor selv frit råde med hensyn til personlige forhold og kan selv indgå arbejdsaftaler. Lavværgemål skal tinglyses.

4.2. Generelle overvejelser vedrørende nye værgemålsformer for voksne

Reglerne i myndighedsloven om umyndiggørelse, lavværgemål og ad hoc værgemål udgør støtteforanstaltningerne på det civilretlige område og er som tidligere nævnt uforandrede siden lovens tilblivelse i 1922. Umyndiggørelse og lavværgemål er ofte alt for

vidtgående støtteforanstaltninger, og udvalget har efter kommissoriet bl.a. haft til opgave at foreslå regler, der giver mulighed for at foretage mere begrænsede indgreb. Nævnes kan det også, at der på grund af de begrænsede støttemuligheder har været en tendens til at beskikke ad hoc værger i tilfælde, hvor sygdommen eller tilstanden ikke er midlertidig, og dermed en udvikling i retning af at anvende myndighedslovens § 59 i meget vidt omfang, jf. herved betænkningen side 55-58 og 111 f samt nedenfor afsnit 12 om særlige værger.

Udvalget har fundet, at der er behov for flere ordninger, som efter behov giver mulighed for smidige og individuelt tilpassede foranstaltninger, som ikke må være mere omfattende end nødvendigt. Om udvalgets undersøgelse af målgrupperne for værgemål henvises til betænkningens kapitel 4, side 97 ff, og om muligheden for at anvende fuldmagter som alternativ henvises til betænkningen side 58 ff, 126 og 245 f.

Udvalget foreslår tre former for værgemål, idet der herved ses bort fra de i kapitel 8 omhandlede særlige værgemål. Værgemål, som kan begrænses til at angå økonomiske eller personlige forhold (§ 5), værgemål angående økonomiske forhold, hvor den pågældende tillige er frataget den retlige handleevne (§ 6) og samværgemål (§ 7). Disse værgemålsformer er valgt på grundlag af en gruppering af de svage efter disses tilstand og behov for bistand og beskyttelse, jf. betænkningen side 113 ff.

Justitsministeriet kan tilslutte sig udvalgets forslag om nye værgemålsformer.

Et mindretal i udvalget har foreslået, at der tillige skal være mulighed for rådighedsfratagelse for så vidt angår personlige forhold. Justitsministeriet har ikke medtaget en sådan bestemmelse i lovforslaget, jf. de almindelige bemærkninger nedenfor i afsnit 4.4.2.

4.3. Værgemål efter lovforslagets § 5

Grundordningen bliver herefter værgemål efter lovforslagets § 5, hvorefter der udpeges en værge til at foretage dispositioner på den svages vegne. Værgemål efter § 5 omfatter som udgangspunkt både økonomiske og personlige anliggender, men kan begrænses til blot en af delene. Dette svarer til, at der i dag kan ske umyndiggørelse både i formueretlig og personlig henseende, jf. myndighedslovens § 2 og § 46. I modsætning til i dag kan værgemål imidlertid begrænses til kun at angå personlige forhold, jf. lovforslagets § 5, stk. 3.

Værgemål efter § 5 kan endvidere begrænses til at angå bestemte aktiver eller anliggender, f.eks. forvaltningen af en fast ejendom eller pensionsbeløb eller repræsentation ved bestemte aftaler, f.eks. kredittøb. Værgemålet kan også begrænses til at angå bestemte personlige forhold, f.eks. beslutning om flytning til plejehjem.

Ved værgemål efter § 5 er værgen en legal repræsentant, der kan træde til og træffe beslutninger, når der er behov for det. Værgemål af denne art medfører derimod ikke – som formueretlig umyndiggørelse efter de gældende regler – at den, der kommer under værgemål, fratages sin mulighed for selv at træffe beslutninger på de områder, der er omfattet af værgemålet. § 5-værgemål skal derfor ikke tinglyses.

4.3.1. Retlige og medicinske betingelser for at iværksætte værgemål

Udover kravet om, at der skal være et konkret behov for værgemålet, jf. de almindelige bemærkninger nedenfor afsnit 4.3.2., er grundbetingelsen for at iværksætte værgemål efter lovforslagets § 5, at den pågældende er ude af stand til at varetage sine anliggender. Dette kriterium svarer i realiteten til det kriterium, der i dag anvendes i myndighedslovens § 2, nr. 1 og 3, samt § 46. Ved vurderingen må evnen ses i forhold til de beslutninger, der kræves af den pågældende, herunder om der f.eks. er tale om en større formue, komplicerede funktioner og lignende. Det er ikke nødvendigt, at vedkommende fuldstændigt mangler evnen til at varetage sine anliggender, men der må være en betydelig fravigelse fra det normale.

Udvalget har bl.a. under hensyn til retssikkerheden og en ensartet praksis foreslået, at der opretholdes medicinske kriterier, således at ordningen begrænses til afgrænsede sygdomme og svækkelsestilstande. Sindssygdом foreslås bevaret som et medicinsk kriterium, og herunder medtages som noget nyt udtrykkeligt i lovtæksten betegnelsen svær demens. Begrebet svær demens sigter navnlig til den aldersbetingede demens, men dækker også over andre demenstilstande. Det gældende kriterium åndssvaghed opretholdes, men erstattes af udtrykket hæmmet psykisk udvikling. Endelig foreslås en mulighed for at iværksætte værgemål ved »anden form for alvorligt svækket helbred«, som f.eks. kan være hjernebldninger, hjernesvind eller andre former for hjerneskader. Betingelserne i myndighedslovens § 2, nr. 2 og 3, om »ødselhed og anden uforsvarlig adfærd« samt »drikfældighed eller lignende last« anvendes næppe længere eller i hvert fald kun meget sjældent i praksis og er derfor ikke medtaget i lovforslaget. Alvorligt alkohol- eller narkotikamisbrug vil i enkelte tilfælde kunne falde ind under et af de nævnte medicinske kriterier.

4.3.2. Behov for værgemål

Det følger af lovforslagets § 5, stk. 1, at der kan iværksættes værgemål, hvis der behov for det. Behovet må vurderes konkret i det enkelte tilfælde.

Udvalget har i øvrigt fundet, at det vil være en for omfattende og vidtrækkende løsning altid at skride til værgemål, når blot de retlige og medicinske kriterier for at iværksætte værgemål er opfyldt. I dag forholder det sig da også således, at kun en begrænset del af de voksne, som opfylder betingelserne herfor,

bliver umyndiggjort, og når det sker, skyldes det som regel en konkret opstået situation. Udvalget peger på, at baggrunden må være, at andre, f.eks. familiemedlemmer eller institutionspersonale, i praksis på uformel vis træder til og træffer beslutningerne og handler på den pågældendes vegne. Dette rejser imidlertid en række retssikkerhedsspørgsmål, idet familiemedlemmer og andre ikke altid kan forventes at disponere i de svages interesse. Hertil kommer, at sådanne personer uden beskikkelse som væрге er uden legale beføjelser, f.eks. i relation til tavshedspligt og opnåelsen af partsbeføjelser.

Udvalget har derfor understreget, at det på mange måder er naturligt og værdifuldt, at familien påtager sig disse opgaver, og at dette kan begrænse behovet for værgemål. Tvivl om interessevaretagelsen, dybere uenighed blandt de nærtstående eller manglende tillid i samarbejdet mellem familien og institutionen taler på den anden side for, at der tages initiativ til værgemål.

Udvalget har sammenfattet sine generelle overvejelser således, at der i noget videre omfang, end det sker i dag, bør beskikkes en væрге, når der skal tages stilling til væsentlige spørgsmål, navnlig hvis den pågældende ikke har pårørende eller andre nærtstående at støtte sig til.

For så vidt angår behovet for værgemål vedrørende økonomiske forhold, er det udvalgets opfattelse, at der som en grov tommelfingerregel med dagens prisleje skal være bruttoaktiver på 50-75.000 kr., før der normalt er grundlag for et økonomisk værgemål alene med henblik på formueforvaltning. Formuens sammensætning har imidlertid også betydning, ligesom det har betydning, om der skal gennemføres større retlige dispositioner, som kræver en underskriftsberettiget, f.eks. til indgåelse af en lejekontrakt eller optagelse af et lån til boligindskud. Endelig gælder, at der selv ved mindre formuer kan være behov for fratagelse af den retlige handleevne efter lovforslagets § 6, hvilket forudsætter, at der er iværksat værgemål efter lovforslagets § 5.

Med hensyn til indtægter afhænger det af en konkret vurdering af en lang række forhold, herunder indtægtens størrelse, om der er behov for et værgemål. Udvalget har i den forbindelse henledt opmærksomheden på, at regler i henhold til den sociale lovgivning om iværksættelse af en administration af sædvanlige indtægter, iværksættelse af frivillige administrationsordninger eller udstedelse af generalfuldmagter i et vist omfang kan være alternativer til værgemål, jf. betænkningen side 136. Således har eksempelvis kommunalbestyrelsen efter bestemmelsen i § 36 i lov om social pension mulighed for at træffe afgørelse om, på hvilken måde pensionen skal udbetales.

Der henvises i øvrigt om behovsvurderingen ved personlige værgemål til de almindelige bemærkninger i afsnit 4.3.4.

Udvalget har sammenfattet sine betragtninger således, at man i nogen udstrækning ønsker den gæ

dende praksis videreført, f.eks. således at de psykisk udviklingshæmmede kun kommer under værgemål, hvis der er en aktuell økonomisk anledning. Der henvises herom til betænkningen side 135.

Justitsministeriet er enig i denne vurdering. I praksis vil det formentlig betyde, at det overlades til familie eller institutionspersonale at bestyre formuer og indtægter af nogen størrelse.

Der henvises i øvrigt om behovsvurderingen til betænkningen side 132-143.

4.3.3. Særligt om værgemål vedrørende økonomiske forhold

Værgemål vedrørende økonomiske anliggender efter § 5 indebærer som nævnt ovenfor ikke, at den, der er under værgemål, mister sin retlige handleevne. Reglerne om anbringelse og bestyrelse af formuen kan imidlertid betyde en faktisk hindring af den pågældendes mulighed for at råde, idet en person under værgemål efter § 5 er afskåret fra på egen hånd at få frigivet midler, som er under forvaltning eller anbringelse efter lovforslagets kapitel 5.

Ved værgemål alene efter § 5 kan værgen og den, der er under værgemål, som følge af, at den pågældende ikke bliver umyndig, handle på samme område. Herved vil der kunne opstå situationer, hvor der indgår modstridende, kolliderende retshandler. Kolliderende retshandler vil antagelig ikke forekomme særlig hyppigt, idet den, der kommer under værgemål efter § 5 uden fratagelse af den retlige handleevne efter § 6, typisk vil være så passiv, at der ikke er nogen risiko for, at denne indgår aftaler vedrørende økonomiske forhold.

Justitsministeriet har nøje overvejet denne risiko for kolliderende retshandler og herunder muligheden for at fastsætte regler om, at værgemål af denne art også medfører fratagelse af den retlige handleevne på de områder, som værgemålet angår.

Justitsministeriet er imidlertid enig med udvalget i, at det som et vigtigt element i nyordningen skal være muligt, at et § 5-værgemål ikke i sig selv indebærer, at den pågældende mister sin retlige handleevne. Som påpeget af udvalget må værgen eller nærtstående i de tilfælde, hvor der er risiko for uhensigtsmæssige dispositioner eller utilbørlig påvirkning udefra, overveje at lade værgemålet supplere med handleevnefratagelse, således at kollisionsspørgsmålet ikke opstår.

4.3.4. Særligt om værgemål vedrørende personlige forhold

Værgemål vedrørende personlige forhold medfører ligesom § 5-værgemål vedrørende økonomiske forhold ikke indgreb i den pågældendes selvbestemmelse og handlefrihed. Værgemålet medfører en ret for værgen til at repræsentere den, der er under værgemål, i vigtigere forhold af personlig karakter ved at træffe beslutninger, som den pågældende på grund af sin tilstand ikke selv kan tage stilling til.

Omfattet af et værgemål vedrørende personlige forhold kan f.eks. være beslutninger om at søge at få den, der er under værgemål, på en institution, således at vedkommende kan få den omsorg, der er nødvendig. Endvidere kan et personligt værgemål f.eks. omfatte afgørelse om, hvad den pågældende skal beskæftige sig med, kontakt med de sociale myndigheder om sociale ydelser eller indgivelse af klage eller begæring om aktindsigt.

Visse beslutninger vedrørende personlige forhold ligger imidlertid som udgangspunkt uden for det personlige værgemåls rammer.

Det kan – navnlig hvis vedkommende bor på en institution – være, fordi beslutningen vedrører rent *dagligdags spørgsmål*, og der ikke er tale om en opgave af retlig karakter. Det vil f.eks. være tilfældet for så vidt angår bistand til indkøb af tøj eller beslutning om deltagelse i en mindre udflugt. Et nært familiemedlem, som er beskikket som værge, vil ofte naturligt kunne deltage i sådanne dagligdags beslutninger, men det er i så fald i sin egenskab af pårørende.

Det bemærkes i den forbindelse, at en værge er en beslutningstager med opgaver af retlig art. Er det, der er behov for, en omsorgs- eller tilsynsperson, der kan besøge og tilse den pågældende, er man således efter Justitsministeriets opfattelse uden for det personlige værgemåls rammer og inde i det sociale eller sundhedsmæssige regelsæt og system.

Det ligger endvidere fast, at værgemålet ikke giver værgen ret til at beslutte *tvangsmæssigt* at anbringe eller indlægge den pågældende på en institution, hospital eller lignende, jf. også betænkningen side 119 f og 138. Om overvejelserne om at indføre en adgang til at fratage en person handleevnen vedrørende personlige forhold henvises i øvrigt til de almindelige bemærkninger nedenfor under afsnit 4.4.2.

I mange situationer er det imidlertid ikke helt afklaret, hvad der ligger inden for og uden for det personlige værgemåls grænser. Dette kan forekomme uhensigtsmæssigt, men Justitsministeriet er enig med udvalget i, at det ikke er teknisk muligt i loven eller dennes forarbejder klart at afgrænse det personlige værgemåls rammer.

Bl.a. er spørgsmålet om værgens medvirken til at træffe beslutning om *lægebehandling og anden behandling* ikke fuldt afklaret. Det må således antages, at der i dag i langt de fleste tilfælde i praksis ikke beskikkes værger i de formentlig mange tilfælde, hvor læger står over for spørgsmålet om eventuel iværksættelse af lægebehandling af varigt inhabile.

Det er Justitsministeriets opfattelse, at spørgsmålet om, hvorvidt der skal stilles krav om en værges medvirken til at træffe beslutninger om behandling ved læger, tandlæger og lignende, ikke kan afklares ved værgemålsloven. Såfremt der findes behov for en nærmere regulering af dette spørgsmål, må det ske i sundhedslovgivningen, hvor der allerede i dag findes bestemmelser om samtykke til behandling.

Spørgsmålet er endvidere, om det vil være hensigtsmæssigt i praksis, at en værgers samtykke vil skulle indhentes i alle behandlingssituationer. Justitsministeriet er med hensyn til dette spørgsmål enig med udvalget i, at et værger samtykke til behandling oftest vil have karakter af en illusion. Værgens rolle vil her være at godkende og dermed legitimere en i forvejen truffet beslutning taget af fagfolk, og en utilsigtet konsekvens kunne være, at det professionelle ansvar hos lægen ville forflygtiges, og at ansvarsforholdene i relation til f.eks. lægeloven blev udvisket. Udvalgets overvejelser vedrørende lægebehandling og anden behandling fremgår af betænkningen side 139.

Justitsministeriet kan i øvrigt tilslutte sig udvalgets opfattelse, hvorefter der ikke nødvendigvis i alle tilfælde skal beskikkes en værge for en inhabil, for at der kan tages stilling til anbringelse på *plejehjem eller anden institution*, eller for at der kan træffes vigtigere beslutninger under institutionsanbringelsen. Er den pågældende så dement, at det er umuligt at få en tilkendegivelse fra vedkommende, kan det i de situationer, hvor pågældende har nærtstående familie, overvejes, om det tjener noget rimeligt formål at beskikke en værge, medmindre den pågældende i øvrigt har brug for en sådan. Et generelt krav om værger samtykke til plejehjemsanbringelse ville i sådanne tilfælde få formel karakter og snarere tjene som sikkerhed for de medvirkende myndigheder end hensyntagen til den, det drejer sig om. Selv om der således ofte ikke kan antages at være et reelt repræsentationsbehov, vil interesseudsættninger og retssikkerhedshensyn, herunder behovet for at opnå legal legitimation, dog kunne bevirke, at der alligevel er behov for at beskikke en værge.

Det må således efter Justitsministeriets opfattelse efterhånden fastlægges i praksis, i hvilke tilfælde og med hensyn til hvilke spørgsmål der vil være grundlag for at iværksætte værgemål med hensyn til personlige spørgsmål.

Ved afgørelsen heraf må det bl.a. få betydning, om der foreligger interesseudsættninger og uenighed blandt familiemedlemmer. Endvidere kan der være behov for en egentlig legal legitimation i forbindelse med opgaver i forhold til myndigheder, der f.eks. ikke imødekommer en anmodning om at tilbyde en plejehjemsplads, og hvor sikkerheden for, at der sker en reel drøftelse med inddragelse af beslutningstagerne og om muligt også den svage, kan forbedres ved beskikkelse af en værge. Hertil kommer, at en værgebeskikkelse medfører, at den pågældende værge som legal partsrepræsentant er omfattet af forvaltningslovens regler om partsoffentlighed, parts høring m.v. og dermed står stærkere over for institutioner og andre myndigheder.

Det må således efter Justitsministeriets opfattelse overvejes, i hvilket omfang man i anden lovgivning, herunder især inden for social- og sundhedsområdet, vil stille krav om værger samtykke, og i tilknytning hertil hvilke betingelser og procedurer man i

givet fald ønsker at opstille, forinden der tages stilling til spørgsmål af personlig karakter for personer, der på grund af deres tilstand har vanskeligt ved selv at tage stilling hertil.

4.3.5. Værgemål efter egen anmodning

Udvalget har indgående drøftet, om der skal være særlige lempelige betingelser for værgemål efter § 5, hvis der foreligger egen anmodning, eller der under sagen gives tilslutning til værgemål, hvilket svarer til princippet i myndighedslovens § 2, nr. 4. Udvalget har på dette punkt delt sig i to lige store grupper.

Justitsministeriet kan tilslutte sig forslaget fra den halvdel af udvalget, som har foreslået en udtrykkelig regel om værgemål efter egen anmodning. Efter forslaget kan den, der på grund af sygdom eller stærkt svækket tilstand er uegnet til at varetage sine økonomiske anliggender, og som selv anmoder herom, få en værge, hvis der er behov herfor i stedet for samværgemål efter § 7. For at den pågældendes egen begæring kan tillægges retlig betydning, må vedkommende have den fornødne dømmekraft.

Behovet for en sådan regel er usikkert, idet der under en værgemålssag efter grundordningen i lovforslagets § 5 vil blive lagt betydelig vægt på den positive indstilling, som den, der søges sat under værgemål, tilkendegiver under sagen, og idet samværgemål efter lovforslagets § 7 kunne antages i tilstrækkeligt omfang at imødekomme behovet. Justitsministeriet tillægger det imidlertid vægt, at en sådan regel vil smidiggøre værgemålssystemet yderligere. Således kan det ikke afvises, at nogle personer vil være betænkelige ved under et samværgemål at skulle handle i forening med en værge og derfor vil foretrække et værgemål efter § 5 med medindflydelse efter § 26, hvor formuen forvaltes i en forvaltningsafdeling, værgens honorar godkendes, og værgemålsregnskaberne skal revideres. Justitsministeriet har endvidere navnlig lagt vægt på, at statsamtet skal foretage en selvstændig vurdering af, om betingelserne er opfyldt, herunder om der er behov for værgemål. Der kan således ikke blive tale om, at vedkommende selv kan træffe beslutning om iværksættelse af værgemål.

4.4. Værgemål med fratagelse af handleevne

4.4.1. Fratagelse af handleevne vedrørende økonomiske forhold

I overensstemmelse med forslaget i betænkningen foreslås det, at værgemål angående økonomiske forhold efter § 5 kan suppleres med fratagelse af den pågældendes retlige handleevne efter § 6. Betingelsen for fratagelse af handleevnen er, at en sådan foranstaltning er nødvendig for at hindre, at den pågældende udsætter sin formue, indkomst eller andre økonomiske interesser for fare for at forringes væsentligt eller for at hindre økonomisk udnyttelse. Et sådant behov vil formentlig især opstå i tilfælde, hvor den pågældende, trods eller snarere på

grund af sit handicap, er så aktiv, at der er behov for at hindre egne dispositioner, eller fordi der er behov for at beskytte den pågældende mod at blive udnyttet af omgivelserne. Behovet kan også opstå, hvis der er risiko for kolliderende retshandler. Udvalget har vurderet, at det kun er en begrænset gruppe blandt værgemålene, hvor fratagelse af den retlige handleevne kommer på tale, jf. betænkningen side 117. Udvalget har samtidig understreget, at handleevnefratagelse primært tilsigter at beskytte den svage og i mindre grad sker af hensyn til omverdenen. Hensynet til omverdenen har imidlertid bevirket, at udvalget har foreslået, at det ikke skal være muligt at begrænse værgemål af denne art til bestemte økonomiske forhold eller aktiver, og Justitsministeriet er enig i, at en sådan løsning næppe vil kunne fungere i praksis.

Personer, der fratages den retlige handleevne efter lovforslagets § 6, er umyndige. Dette indebærer bl.a., at de pågældende i vidt omfang ikke selv kan råde over deres formue eller forpligte sig ved retshandler.

Værgemål med fratagelse af den retlige handleevne vedrørende økonomiske forhold svarer i øvrigt i høj grad til den eksisterende formueretlige umyndiggørelse og skal ligeledes tinglyses.

4.4.2. Fratagelse af handleevne vedrørende personlige forhold

Udvalget har overvejet, om der – som en parallel til fratagelse af den retlige handleevne efter § 6 – burde foreslås mulighed for fratagelse af handleevnen vedrørende personlige forhold. Spørgsmålet er af interesse i de tilfælde, hvor den, der er under personligt værgemål, verbalt eller på anden måde giver udtryk for modstand mod en påtænkt ændring af de personlige forhold, f.eks. udviser modstand mod at komme på plejehjem.

Et flertal i udvalget (9 medlemmer) er af den opfattelse, at en regel om fratagelse af rådighed over personlige forhold ikke bør søges gennemført.

Afgørende for flertallets holdning har bl.a. været, at rådighedsfratagelse vedrørende personlige spørgsmål på væsentlige punkter adskiller sig fra rådighedsfratagelse i økonomisk henseende. Flertallet har i den forbindelse henvist til, at en regel om rådighedsfratagelse vedrørende personlige forhold ikke som en fratagelse af den retlige handleevne vil have lovregulerede retsvirkninger i forhold til medkontra-henter. Ved de personlige spørgsmål vil en fratagelse af handleevnen kun give værgen en fuldmagt over for myndighederne til at anmode om bistand til gennemtvungelse af værgens beslutninger, men i øvrigt ikke have retlig betydning.

Flertallet har endvidere henvist til, at en regel om rådighedsfratagelse vedrørende personlige forhold vil være i strid med regler på andre retsområder, hvor også inhabile tillægges selvbestemmelses- og rådighedsret, så langt deres evner rækker. Særlig vægt har det, at værgens samtykke ikke er fundet til-

strækkelig til at legitimere tvangsindgreb i de tilfælde, hvor lovgivningsmagten har taget stilling til problemet, nemlig vedrørende indlæggelse på psykiatriske hospitalsafdelinger.

Endelig har udvalgets flertal henvist til, at en række retssikkerhedsmæssige overvejelser taler imod at indføre en adgang for værgen til at træffe afgørelser, som den, der er under værgemål, modsætter sig. Således vil en værges beslutning om anvendelse af tvang eller andre fysiske foranstaltninger formentlig være omfattet af bestemmelsen i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5, hvorefter ingen må berøves friheden, undtagen i visse nærmere angivne tilfælde og i overensstemmelse med den ved lov foreskrevne fremgangsmåde. Det følger endvidere af denne bestemmelse, at frihedsberøvelse efter den pågældendes anmodning skal kunne efterprøves af en uafhængig domstol. Det må derfor antages, at der ikke er mulighed for at gennemtvunge værgens beslutning over for den, der er under værgemål, uden at der gives denne adgang til domstolsprøvelse.

Flertallet i udvalget har således lagt vægt på, at den pågældende forbliver hovedpersonen, uden at der gennem værgemålsinstituttet gives mulighed for begrænsninger i den personlige rådighed. Hvis der på enkelte områder måtte vise sig behov herfor, må dette efter udvalgets opfattelse overvejes særskilt i forhold til de respektive retsområder.

Et mindretal i udvalget (1 medlem) har fundet, at der også bør indføres en regel om rådighedsfratagelse vedrørende personlige forhold, jf. § 6 a i lovudkastet i betænkningen.

Baggrunden for mindretallets standpunkt er bl.a., at der for visse personer, der er sindssyge, er behov for en værg, der kan varetage deres tarv ved at træffe beslutning også mod de pågældendes ønske. Dette gælder f.eks. afgørelser om flytning til plejehjem, som den svage modsætter sig, men som kan være nødvendig for at give den fornødne omsorg. Det ville også være hensigtsmæssigt, hvis personale på institutioner kunne få værgens accept til at tilbageføre den svage til institutionen.

Mindretallet har anført, at der under retssager om personlig handleevnefratagelse nøje burde tages stilling til, hvilke områder et værgemål skal omfatte, og at betingelserne i artikel 5 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention dermed ville være opfyldt. Mindretallet har tilføjet, at der formentlig yderst sjældent, om nogen sinde, vil være behov for politiets eller fogedens bistand.

Der henvises i øvrigt til betænkningen side 119 – 122.

Justitsministeriet er enig med mindretallet i, at det ikke kan udelukkes, at der er tilfælde, hvor der af hensyn til omsorgen for den svage kan være behov for at træffe beslutninger vedrørende personlige forhold og gennemføre sådanne beslutninger mod den pågældendes vilje. Det ville f.eks. kunne tænkes, at det i enkeltstående tilfælde vil kunne forekomme ri-

meligt at kunne overvinde en inhabil patients modstand mod lægebehandling.

Justitsministeriet er imidlertid enig med flertallet i, at regler, der muliggør sådanne tvangsmæssige indgreb, af de grunde, der er nævnt af flertallet, ikke bør fastsættes i værgemålsloven.

Disse problemer må derimod overvejes i forhold til den offentligretlige regulering på de områder inden for social- og sundhedslovgivningen, hvor der kan være behov for at anvende tvang, og hvor der i forvejen findes visse regler om tvang, herunder bl.a. om magtanvendelse i forbindelse med ophold på sociale institutioner.

Mindretallets forslag om en bestemmelse om fratagelse af handleevne vedrørende personlige spørgsmål er derfor ikke medtaget i lovforslaget.

4.5. Samværgemål

Efter lovforslaget og i overensstemmelse med udvalgets forslag er der efter § 7 mulighed for – som en videreførelse af de gældende regler om lavværgemål – at etablere samværgemål, hvor den, der er under værgemål, og samværeren skal disponere i fællesskab.

Hovedbetingelsen for at iværksætte sådanne værgemål er, at den pågældende selv anmoder om samværgemålet og har den fornødne forståelse af, hvad dette indebærer.

Efter gældende ret anvendes der ved lavværgemål ikke et egentligt medicinsk kriterium, og det foreslås, at samtykkekravet alene suppleres med den mere generelle betingelse om, at behovet for hjælp til at administrere formuen eller varetage andre økonomiske anliggender skal skyldes »uerfarenhed, svækket helbred eller anden lignende tilstand«.

Samværgemål er – ligesom lavværgemål i dag – begrænset til at angå økonomiske spørgsmål, idet personer, der kan medvirke ved økonomiske dispositioner, må forventes også at kunne tage vare på sig selv. Der foreslås således ikke en adgang til at iværksætte samværgemål med hensyn til personlige spørgsmål.

Behovsvurderingen er den samme, som er beskrevet i afsnit 4.3.2. vedrørende værgemål angående økonomiske forhold efter lovforslagets § 5.

Samværgemålet kan som noget nyt i forhold til de gældende regler om lavværgemål begrænses til at angå bestemte aktiver eller anliggender, ligesom samværgemålet vil kunne tidsbegrænses. Endvidere foreslås det, at personer under samværgemål, således som det også er tilfældet for personer under værgemål efter § 5, ikke skal fratages den retlige handleevne. Som følge heraf skal samværgemål fremover ikke tinglyses, således som det er tilfældet for lavværgemål.

At handleevnen ikke fratages kan medføre en risiko for, at den, der er under samværgemål, alligevel optræder på egen hånd. Bevarelse af handleevnen

vil således kunne medføre, at kolliderende retshandler i form af, at den pågældende dels handler alene, dels indgår aftale i forening med væreren på det samme område, muligvis vil kunne forekomme. Af hensyn til tredjemand er betænkelighederne ved at lade personer under værgemål bevare handleevnen større ved samværgemål end ved § 5-værgemål, idet den persongruppe, som samværgemål retter sig mod, i praksis vil være bedre i stand til at optræde på egen hånd end størstedelen af dem, der kommer under værgemål efter § 5.

Justitsministeriet er imidlertid enig med udvalget i, at fratagelse af den retlige handleevne ville stride mod grundtanken bag den foreslåede nyordning. Som ved § 5-værgemål må løsningen i givet fald være den, at man i tilfælde, hvor risikoen for, at den, der er under samværgemål, handler på egen hånd, er reel, overvejer, om behovet for fratagelse af den retlige handleevne efter § 6 foreligger.

4.6. Det mindste middels princip og ophævelse af værgemål

Det foreslås i lovforslagets § 8, stk. 1, at værgemål efter lovforslagets § 5 og § 7 skal afpasses efter behov og ikke må være mere omfattende end nødvendigt, ligesom der ikke kan ske fratagelse af den retlige handleevne efter lovforslagets § 6, hvis den pågældendes interesser i tilstrækkeligt omfang kan tilgodeses ved værgemål efter § 5. I overensstemmelse med udvalgets forslag foreslås dette »mindste middels princip« udtrykkeligt lovfæstet som grundlag for udformningen af de individuelle værgemålsordninger. I øvrigt foreslås det, at alle værgemålsordningerne, også med fratagelse af den retlige handleevne efter lovforslagets § 6, kan tidsbegrænses, jf. lovforslagets § 8, stk. 2.

Værgemål til særlige enkeltstående opgaver, der i dag i sygdomstilfælde iværksættes med hjemmel i myndighedslovens § 59, vil for fremtiden få form af begrænsede værgemål efter § 5 eller § 7, som vil kunne tidsbegrænses, bl.a. hvis tilstanden er midlertidig. Om iværksættelse af særligt værgemål på grund af fravær henvises til lovforslagets § 49 om beskikkelse af særlige værger, se herom afsnit 12.

For alle værgemålsordninger gælder efter lovforslagets § 9, at de efterfølgende skal ændres til et mindre eller mere indgribende værgemål, hvis ændrede forhold giver anledning til det.

Endelig skal værgemålet ophæves, hvis betingelserne for at træffe beslutning efter § 5 – § 7 ikke længere er til stede, jf. lovforslagets § 10.

Udvalget har overvejet, om der bør være begrænsninger i, hvor hyppigt en sag om ændring eller ophævelse af et værgemål kan begyndes. Frister af denne type kendes på andre retsområder, men udvalget har ikke haft oplysninger, der tyder på et sådant misbrug af ændrings- og ophævelsesreglerne, at en frist af denne type skulle være nødvendig.

Udvalget har endvidere drøftet, hvorvidt man burde indføre en regel om, at domme om handleevnefratagelse efter § 6 automatisk skal tages op igen med bestemte intervaller, så det kan konstateres, om det er påkrævet at opretholde indgrebet. Efter en nøje vurdering af formålet med og fordelene ved bestemmelser om genvurdering er udvalget nået til det resultat ikke at medtage sådanne regler i udvalgets lovudkast. Udvalget har herved særligt henvist til, at behovet for regelmæssige overvejelser om ændringer i forvejen er tilgodeset i nødvendigt omfang ved forslaget til § 16, stk. 2, hvorefter statsamtet uden anmodning bl.a. kan behandle spørgsmål om ændring og ophævelse af værgemål, jf. § 9 og § 10.

Justitsministeriet kan tilslutte sig udvalgets vurdering af disse spørgsmål.

Der henvises i øvrigt til betænkningen side 143-151.

4.7. Foreløbige afgørelser om værgemål

Udvalget har foreslået, at der i værgemålsloven indsættes en bestemmelse, som skal afløse retsplejelovens § 462 om foreløbig kendelse om umyndiggørelse og foreløbig værgebesiddelse i tilfælde, hvor der er et akut behov for hurtig indskriden, og der således ikke er tid til at følge alle de processuelle regler fuldt ud og vente på en endelig afgørelse om værgemål. Det foreslås, at muligheden for at træffe en foreløbig afgørelse skal gælde i alle sager efter lovforslagets §§ 5 - 7, og at kompetencen til at træffe afgørelse følger de almindelige kompetenceregler. Når en sag er under behandling, kan enhver således henlede statsamtets eller rettens opmærksomhed på behovet for en foreløbig væрге, eller statsamtet eller retten kan selv blive opmærksom på problemet.

Det foreslås endvidere, at foreløbige værgemålsafgørelser truffet af et statsamt kan indbringes for retten, der da også færdigbehandler sagen.

5. Behandlingen af værgemålssager vedrørende voksne

I dette afsnit beskrives reglerne om, hvem der kan rejse sag om værgemål, og hvilke myndigheder der kan træffe afgørelse i sådanne sager. Endvidere beskrives reglerne om sagens behandling og oplysning m.v.

5.1. De gældende regler

Sager om *umyndiggørelse* og *lavværgemål* behandles af domstolene, i første instans byretterne. Sagerne er civile retssager og afgøres ved dom.

Retsplejeloven indeholder et særligt kapitel om sagerne, og i det omfang, der ikke er særregler i retsplejelovens kapitel 43, gælder de almindelige civilprocessuelle bestemmelser. Sagerne er indispositive, således at retten udøver en vis officialvirksomhed og ikke overlader processen til parterne selv, jf. retsplejelovens § 460, stk. 1. Det er således retten, der sørger for sagernes oplysning og træffer bestemmelse

om afhøring af parter og vidner samt om tilvejebringelse af bl.a. sagkyndige udtalelser, herunder lægeerklæringer. Det følger af sagernes indispositive karakter, at retten ikke kan afsige udeblivelsesdom, hvis den, der søges umyndiggjort, udebliver eller ikke vil lade sig lægeundersøge. Retten må da afgøre sagen på det grundlag, som i øvrigt vil kunne tilvejebringes.

Anmodning om umyndiggørelse og lavværgemål kan fremsættes af den, der ønsker at blive umyndiggjort eller sat under lavværgemål, jf. retsplejelovens § 457. Anmodning om umyndiggørelse kan endvidere fremsættes af den pågældendes ægtefælle, slægtninge i op- eller nedstigende linie, søskende, væрге, lavvæрге eller politimesteren (politidirektøren). Efter retsplejelovens § 466, stk. 2, 1. pkt., kan anmodning om ophævelse af umyndiggørelse eller lavværgemål fremsættes af de samme, som kan fremsætte anmodning om iværksættelse af umyndiggørelse eller lavværgemål.

I praksis følger der oftest en lægeerklæring med anmodningen. Udtalelsen skal først og fremmest betyde, om betingelserne for umyndiggørelse er til stede, jf. myndighedslovens § 2. Endvidere har udtalelsens betydning i relation til retsplejelovens § 460, stk. 3, hvorefter retten kan undlade at indkalde parterne til et retsmøde, hvis den, der søges umyndiggjort, befinder sig i en sådan tilstand, at han ikke forstår betydningen af umyndiggørelse. Der er ikke mulighed for at tvinge den, der søges umyndiggjort, til at lade sig lægeundersøge mod sin vilje.

Byrettens afgørelse i en umyndiggørelsessag kan i kraft af det almindelige toinstansprincip indbringes for landsretten.

Ad hoc værger for myndige efter myndighedslovens § 59 beskikkes administrativt af statsamtet med rekurs til Civilretsdirektoratet, jf. myndighedslovens § 61, jf. § 33. Reglerne om sådanne særlige værger beskrives nærmere nedenfor under afsnit 12.1.

5.2. Reglerne i lovforslaget

5.2.1. Kompetencen til at træffe afgørelser om værgemål

Resultatet af udvalgets overvejelser vedrørende spørgsmålet om *saglig kompetence* er blevet en regel om delt kompetence og dermed et tostrengt system, hvorefter hovedreglen er, at sagerne behandles af statsamtterne, mens nogle sager fortsat behandles af domstolene.

Udvalgets grundsyn har bl.a. været, at tvister skal behandles af domstolene, mens sager, der snarere består i en prøvelse på skriftligt grundlag af, om betingelserne for værgemål er opfyldt, og hvor der ikke foreligger en tvist, skal høre under statsamtterne.

Udvalgets overvejelser har til dels baseret sig på udvalgets undersøgelser af umyndiggørelsessager ved domstolene, som bl.a. har vist, at sagerne som hovedregel, nemlig i 85 pct. af tilfældene, behandles skriftligt. Efter det oplyste var der i de undersøgte

sager kun beskikket advokat i under 20 pct. af sagerne, og beskikkelsen var her ikke sammenfaldende med, om der blev afholdt en mundtlig forhandling i retten. Derimod blev der afholdt retsmøde i de fleste sager om lavværgemål, herunder sager om ændring af umyndiggørelse til lavværgemål, og advokater medvirkede i knap 1/3 af sagerne. To særegne træk ved umyndiggørelsessagerne var herudover, at protester eller frifindelsespåstande var sjældne, og at ankeprocenten var meget lav.

For udvalgets overvejelser har endvidere bestemmelsen i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 1, været af central betydning. Af denne bestemmelse antages at følge, at den, der kommer under værgemål, har krav på inden en rimelig frist at få afgørelsen prøvet ved retten.

Udvalget har foreslået, at hovedreglen om administrativ behandling ved statsamtterne skal gælde for sager om værgemål efter lovforslagets § 5 og § 7, og at det samme skal gælde afgørelser efter §§ 8 - 10 om ændring og ophævelse af værgemål. Derimod foreslår udvalget, at domstolene bliver enekompetente til at træffe afgørelse om iværksættelse af værgemål efter lovforslagets § 6 om fratagelse af den retlige handleevne.

Udgangspunktet om administrativ behandling af sager om værgemål efter § 5 og §§ 7 - 10 fraviges, hvis statsamtet finder det betænkeligt at behandle sagen administrativt. Sagen oversendes da til afgørelse ved retten.

Udvalget foreslår som nævnt, at reglerne om den saglige kompetence også skal finde anvendelse på afgørelser efter lovforslagets §§ 8 - 10 om ændring og ophævelse af værgemål. Følgen heraf er, at det er uden betydning, hvilken myndighed der har truffet den afgørelse, der nu er tale om at ophæve eller ændre. Der er således efter reglerne i lovforslaget ikke noget i vejen for, at statsamtet udvider, indskrænker eller ophæver et værgemål, der er iværksat ved dom. En anmodning fra den, der er frataget den retlige handleevne efter § 6, om ophævelse af denne foranstaltning vil dog, bortset fra oplagte tilfælde med en klar lægeerklæring, antagelig som regel blive oversendt til afgørelse ved retten, fordi det findes betænkeligt at behandle sagen administrativt.

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at det er hensigtsmæssigt, at de mindre indgribende afgørelser om værgemål kan træffes af statsamtterne. Efter lovforslaget bliver det således op til statsamtet at vurdere, om statsamtet selv eller retten bør træffe afgørelse om værgemål i de sager, der ikke indebærer stillingtagen til spørgsmålet om fratagelse af den retlige handleevne, jf. § 6. Det foreslås endvidere i overensstemmelse med forslaget i betænkningen, at statsamtets afgørelse om, at sagen kan behandles i statsamtet, ikke kan indbringes for højere administrativ myndighed, men statsamtets afgørelse i værgemålsagen vil kunne indbringes for retten.

Med hensyn til den *stedlige kompetence* er grundreglen ifølge forslaget ligesom efter gældende ret

den, at sagen skal gennemføres der, hvor den, som begæres sat under eller er under værgemål, har bopæl.

Der henvises i øvrigt til det samtidig hermed fremsatte forslag til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven), hvorved reglerne i retsplejelovens kapitel 43 om rettens behandling af sager om værgemål foreslås ændret.

5.2.2. Domstolsprøvelse

Det foreslås, at statsamtets afgørelse om værgemål efter § 5 eller § 7 - § 10 kan forlanges indbragt for retten inden fire uger fra det tidspunkt, hvor der er givet meddelelse om statsamtets afgørelse. Oversides fristen, kan der i stedet fremsættes anmodning om ændring eller ophævelse af værgemålet, og statsamtets afgørelse herom vil da kunne indbringes for domstolene.

Anmodning om prøvelse af statsamtets afgørelse om værgemål hindrer ikke værgemålets iværksættelse eller opretholdelse, medmindre retten bestemmer andet.

Udvalget har overvejet, om domstolsprøvelsen burde begrænses, således at den kun omfatter statsamtets positive afgørelser, men ikke nægtelser af at iværksætte værgemål. Udvalget har imidlertid foreslået, at der skal være en adgang til at indbringe alle afgørelser om værgemål, der vedrører værgemålslovens § 5 og § 7, for domstolene, også når afgørelserne er truffet efter §§ 8 - 10 om ændring og ophævelse af værgemål. Lovforslaget er udformet i overensstemmelse hermed. Retten skal ved behandlingen foretage en fuldstændig ny prøvelse af alle sider af sagen.

Adgang til at kræve en sag indbragt for domstolene har den samme kreds af personer og myndigheder, som efter lovforslaget kan fremsætte anmodning om værgemål eller ophævelse heraf, jf. de almindelige bemærkninger nedenfor afsnit 5.2.3. Adgangen er uafhængig af, om det er den samme person eller myndighed, som i sin tid rejste sagen. Henvendelse med anmodning om domstolsprøvelse skal ske til statsamtet, der oversender sagen til retten.

5.2.3. Anmodning om værgemål

Lovforslaget er udformet i overensstemmelse med udvalgets forslag om, at der i loven fortsat skal være en afgrænsning af, hvilke *privatpersoner* der kan rejse sag om værgemål. Det foreslås, at der ligesom i dag skal kunne tages initiativ til værgemål af ægtefæller, børn, forældre og søskende. Endvidere gives andre blandt de nærmeste adgang til at rejse sag om værgemål. De nærmeste kan være f.eks. bedsteforældre og børnebørn, som også i dag har mulighed for at rejse sag om værgemål. Som noget nyt vil f.eks. også søsamboende og en nevø eller niece, afhængigt af forholdene, kunne henregnes blandt de nærmeste. Hvem der er omfattet af begrebet »de nærmeste

må i øvrigt afgøres efter en konkret vurdering af forholdet mellem den pågældende og den, som sagen drejer sig om.

Den eneste offentlige myndighed, der i dag kan tage initiativ til en umyndiggørelsessag, er politimesteren (politidirektøren). Det er udvalgets opfattelse, at politiets kompetence bør opretholdes, men at politiet ikke bør have samme centrale stilling som i dag. Udover at give kommunalbestyrelsen, det vil i praksis sige det udvalg i kommunen, som har ansvar for det sociale område, adgang til at fremsætte anmodning, har Justitsministeriet endvidere tillagt amtsrådet kompetence hertil, idet der på tilsvarende måde skønnes at kunne være behov for i amtskommunalt regi at fremsætte anmodning om værgemål.

Det er derimod ikke fundet hensigtsmæssigt, at andre administrative myndigheder, herunder statsamterne, judicielle myndigheder eller advokater, der ikke repræsenterer en klient omfattet af den afgrænsede kreds efter loven, skal kunne tage initiativ til en sag om værgemål.

I overensstemmelse med de nugældende regler foreslås det, at personer og myndigheder, der kan fremsætte anmodning om iværksættelse af værgemål, også kan fremsætte anmodning om ændring eller ophævelse af værgemål. Det foreslås endvidere, at statsamterne skal have mulighed for at tage selvstændigt initiativ til ændring eller ophævelse af værgemål, idet det forekommer uhensigtsmæssigt, hvis statsamtet – såfremt det konstateres, at der er grundlag for ophævelse eller ændring af værgemålet – skal gå den omvej at rette henvendelse til politiet eller de sociale myndigheder.

Udvalget har derimod ikke fundet anledning til at indføre en pligt for offentlige myndigheder til at gribe ind eller til selvstændigt at tage initiativ til værgemål.

Det foreslås, at anmodninger efter forslagens § 5 og §§ 7 – 10, jf. nærmere herom de almindelige bemærkninger afsnit 5.2.1., skal sendes til statsamtet. Anmodes der tillige om fratagelse af den retlige handleevne efter § 6, skal anmodningen sendes til retten.

5.2.4. Partsstillingen i en værgemålssag

Fastlæggelsen af partsstillingen har i de administrative sager navnlig betydning for myndighedens pligt til at underrette om sagen og give adgang til kontradiktion, ligesom det har betydning for, hvem der skal have en begrundet afgørelse og vejledning om klagemulighed og mulighed for domstolsprøvelse. Under retssager har partsstillingen betydning for, hvem der har beføjelser under processen, bl.a. til at føre beviser og procedere.

Det foreslås i overensstemmelse med det almindelige forvaltningsretlige partsbegreb, at den, der begæres sat under værgemål, har partsstatus under sagens behandling i statsamtet. Det samme gælder

den, der har taget initiativet ved at rette henvendelse til statsamtet.

Om stillingen som part under rettens behandling af sager om værgemål henvises til retsplejelovens § 459 i forslaget til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven).

5.2.5. Sagens oplysning og underretning om afgørelser m.v.

Det foreslås, at officialprincippet, dvs. princippet om at den kompetente myndighed selv sørger for sagens oplysning, fortsat skal gælde i alle sager om værgemål.

I lovforslaget er der endvidere foreslået visse minimumskrav med hensyn til de oplysninger, der skal foreligge i sagen. I sager om værgemål efter lovforslagets § 5 eller § 6 skal der således indhentes en lægeerklæring om helbredstilstanden, og hvis vedkommende bor på institution tillige en erklæring fra personalet på institutionen. I andre værgemålssager, dvs. i sager om samværgemål efter § 7, i visse sager om ændring af værgemålet efter § 9 og i sager om ophævelse efter § 10, kan en lægeerklæring eller institutionsudtalelse indhentes, hvis det findes nødvendigt. Det foreslås endvidere, at der skabes hjemmel for, at statsamtet og retten kan indhente lægeerklæringer og institutionsudtalelser uden samtykke fra den, sagen angår. Der er ikke fundet grundlag for at foreslå pligt for den, som sagen angår, til at underkaste sig lægeundersøgelse.

Der foreslås endvidere i værgemålssager, der behandles af statsamtet, en hovedregel om, at den, som sagen angår, har ret til at gøre sig bekendt med grundlaget for den påtænkte afgørelse og til at afgive en skriftlig eller mundtlig udtalelse til sagen. Parts høring kan imidlertid undlades, hvis vedkommende ikke med nytte kan udtale sig om spørgsmålet. Med det foreslåede kriterium vil der også skulle indhentes en udtalelse fra den pågældende, selv om denne på forhånd har givet samtykke til foranstaltningen. Undtagelsen vil imidlertid i praksis formentlig dække størstedelen af sagerne, således at sagerne som regel vil kunne afgøres på skriftligt grundlag. Dette gælder imidlertid ikke sager om værgemål efter § 5, stk. 2, eller samværgemål efter lovforslagets § 7, hvor det kræves, at den pågældende selv anmoder om iværksættelse af værgemålet, idet det under et møde i statsamtet i disse tilfælde bl.a. skal søges belyst, om ønsket er tilstrækkeligt overvejet.

For værgemålssager, der behandles af retten, foreslås det, at den pågældende skal udtale sig i et retsmøde, medmindre det i det konkrete tilfælde ikke skønnes påkrævet.

Under hensyn til sagernes karakter og for at øge retssikkerheden og tilgodese interesserne hos slægtninge, der ikke er parter, foreslås, at ægtefællen og en eventuel værge som udgangspunkt skal underrettes om, at der er indledt en sag om værgemål, herun-

der om ændring eller ophævelse af en tidligere værgemålsafgørelse. Underretningspligten gælder også i sager om værgebeskikkelse og ændring af værgebeskikkelse, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 6, med hensyn til sagens oversendelse til afgørelse ved retten, og når statsamtets afgørelse indbringes for retten, jf. ovenfor de almindelige bemærkninger afsnit 5.2.1. og 5.2.2.

Statsamtet eller retten har efter forslaget pligt til at underrette om afgørelsen i sagen. Pligten gælder kun, hvis der tidligere under sagen er givet underretning efter de ovenfor nævnte regler, og underretning skal da ske til den, som tidligere har modtaget underretning.

Advokatbeskikkelse i sager, der behandles ved statsamtet, er ikke fundet nødvendig, jf. betænkningen side 205. Derimod foreslås, at der skal beskikkes en advokat i alle værgemålssager, der behandles ved retten, jf. forslaget til retsplejelovens § 460, 1. pkt., i lovforslaget om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven).

6. Behandlingen af værgesager

I dette afsnit beskrives reglerne om behandlingen af sager om beskikkelse af værger samt fritagelse for og fratagelse af beskikkelser.

6.1. De gældende regler

Efter den gældende regel i myndighedslovens § 30 skal der beskikkes en værge for den umyndiggjorte. For personer under lavværgemål beskikkes en lavværge. I forbindelse med en dom om umyndiggørelse eller lavværgemål foretages beskikkelsen af retten, jf. lovens § 33, stk. 2, og § 56. I øvrigt henhører værgebeskikkelse under statsamtet.

Det følger af myndighedslovens § 31, at det kun er muligt at afslå eller kræve sig fritaget for værgebeskikkelse, hvis den pågældende på grund af sygdom, alder eller anden særlig grund kun med betydelig vanskelighed kan udøve værgemål. Bestemmelsen kan i praksis bruges under overtalelsesforsøg, mens der antagelig næppe gøres brug af reglen til direkte at påtvinge nogen en værgebeskikkelse. Med hvervet som et borgerligt ombud har man kunnet opretholde, at værger normalt ikke honoreres.

Der vides kun lidt om, hvem der i praksis er værger. I udvalgets undersøgelse af byretternes umyndiggørelsessager forelå det oplyst, hvem byretten udpegede som værge i 248 af de 263 sager, som endte med umyndiggørelse. Omkring 80 sager, som endte med umyndiggørelse, omkring 13 pct. var advokater, og i omkring 7 pct. af sagerne blev andre, hovedsagelig ansatte på et plejehjem eller bekendte af den umyndiggjorte, beskikket som værge.

Det fremgår af betænkningen, at der i stigende grad er problemer med at skaffe egnede og villige værger.

Hvis det ikke er muligt at udpege en værge fra kredsen omkring den umyndiggjorte, retter statsamtterne ofte henvendelse til de kommunale myndigheder, i hvilken forbindelse statsamtterne i reglen gør opmærksom på, at værgemål er et borgerligt ombud. Sådanne situationer er ofte endt med, at der er blevet beskikket en person fra den sociale sektor som værge.

Københavns Kommune har imidlertid en ordning med faste værger, hvor 2 advokater mod et nærmere fastsat vederlag påtager sig alle værgemål, som Københavns Byret og Københavns Overpræsidium træffer afgørelse om. I sommeren 1992 varetog de to faste værger tilsammen 273 værgemål.

Der er ikke fastsat særlige regler om værgens kvalifikationer. Dog skal værger være myndig og må ikke være under lavværgemål, og bliver værger umyndiggjort eller sat under lavværgemål under værgemålet, ophører beskikkelsen.

Efter myndighedslovens § 32, stk. 1, skal værgemålet fratages værger, hvis denne misbruger sin stilling eller i øvrigt viser sig uegnet til hvervet. Kompetencen til at fratage værgemål tilkommer efter myndighedslovens § 33, stk. 1, statsamtet, og der gælder ingen begrænsninger med hensyn til, hvem der kan tage initiativ til en sag om fratagelse af en værgebeskikkelse.

6.2. Reglerne i lovforslaget

Udvalget har ikke fundet grundlag for at foreslå, at de saglige kompetenceregler ved værgebeskikkelse omformes. Således foreslås det, at kompetencen til at beskikke værger følger kompetencen til at træffe afgørelse om værgemålet, idet dog ændring af en værgebeskikkelse altid skal foretages af statsamtet, også i tilfælde hvor beskikkelsen er foretaget af retten. Statsamtets kompetence til at foretage værgebeskikkelse og ændring af værgebeskikkelse omfatter også adgang til at fritage for og fratage beskikkelsen.

Udvalget har videreført den gældende regel i myndighedslovens § 32, stk. 1, om fratagelse af værgemål med den tilføjelse, at det udover ved misbrug eller uegnethed til hvervet også skal være muligt at fratage en værgebeskikkelse, hvis det er nødvendigt af hensyn til den, der er under værgemål.

Udvalget har endvidere i overensstemmelse med gældende ret foreslået, at beskikkelsen bortfalder, hvis værger eller samværger selv kommer under værgemål.

Udvalget har drøftet, om værgeopgaven fortsat skal være et borgerligt ombud. Det er udvalgets opfattelse, at dette ikke længere bør være tilfældet, bl.a. fordi den motivation, som er nødvendig for varetagelse af værgeopgaven, ikke er til stede, hvis værger er påtvunget hvervet, jf. betænkningen side 228. Dette indebærer bl.a., at en udpeget værge når som helst med et rimeligt varsel kan frasige sig hvervet.

Udvalget finder, at spørgsmålet om, hvem der skal udpeges som værge, altid må bero på en konkret vur-

dering og afhænge af, hvad formålet med værgemålet er. Af betydning er det således, om værgerne skal varetagelse personlige eller økonomiske anliggender, og i sidstnævnte tilfælde indgår også størrelsen og sammensætningen af formuen i overvejelserne. Ved personlige værgemål vil det oftest være mest naturligt, at værgerne søges i kredsen blandt de nærmeste. Der må lægges afgørende vægt på holdningen hos den, der undergives værgemål, således at dennes ønsker i videst muligt omfang imødekommes. Endvidere må der tages hensyn til holdningen hos familien til den pågældende. Ved uenighed i familien vil dette i nogle tilfælde efter en konkret vurdering tale for at vælge en udenforstående, herunder eventuelt en professionel, som værge.

Udvalget har fundet det hensigtsmæssigt i højere grad end nu at have faste, professionelle værger, først og fremmest til varetagelse af økonomiske anliggender. Dermed vil statsamternes vanskeligheder ved at finde egnede værgeemner blive mindsket. Samtidig vil det blive muligt at opnå en ordening, hvor personer med særlig viden og interesse vil kunne tilrettelægge arbejdet med varetagelse af værgemål på en rationel måde. Herved vil værgemålshonorarerne også finde et rimeligt leje.

I betænkningen er muligheden for at beskikke to værger for en voksen under værgemål blevet overvejet. Et *mindretal (2 medlemmer)* har fundet, at der bør være mulighed for, at forældre, der hidtil begge har været værger, beskikkes til at fortsætte værgemålet, når værgemål iværksættes for en ung i umiddelbar tilslutning til myndighedsalderens indtræden, jf. mindretallets lovudkast § 11, stk. 2. Baggrunden er hensynet til forældrene, som vil kunne finde det uheldigt, at kontinuiteten i værgemålet brydes, at deres fælles ansvar for fællesbarnet ophører, og at en af dem skal vælges som værge fremfor den anden.

Udvalgets flertal (8 medlemmer) har derimod ikke fundet, at der bør indføres en sådan særregel. Flertallet har henvist til, at det praktiske behov herfor forekommer meget begrænset, at værgemålet og samarbejdet med myndighederne bliver mere besværligt, at der vil kunne opstå legitimationsproblemer i relation til forretningsdrivende og andre mulige aftaleparter, og at der vil være knyttet problemer til et sådant fælles værgemål. Der henvises til betænkningen side 230 f.

Justitsministeriet er enig med mindretallet i, at forældrene til en ung, der kommer under værgemål i tilknytning til det fyldte 18. år, formentlig i nogle tilfælde vil kunne ønske at fortsætte opgaven som værger i forening. Det er imidlertid Justitsministeriets opfattelse, at de grunde, som anføres af flertallet, taler for, at der for voksne, der kommer under værgemål, kun bør beskikkes én værge. Hertil kommer, at forældre, som hidtil har fungeret sammen som værger, må antages også at kunne arbejde sammen om de opgaver, der er forbundet med værgemålet, selv om kun en af dem beskikkes som værge og får legitimation til at handle på vegne af den unge. Justitsmi-

nisteriet har på den baggrund ikke medtaget mindretallets udkast til § 11, stk. 2, i lovforslaget.

Endvidere har det samme *mindretal i udvalget* foreslået, at der under særlige omstændigheder skal kunne beskikkes to værger med hver deres afgrænsede opgaver og område, jf. lovudkastet i betænkningen § 11, stk. 3, og betænkningen side 231 f. Mindretallet har i den forbindelse henvist til retsstillingen i Norge og Sverige, hvor der er mulighed for at udpege forskellige værger med adskilte opgaver, og til, at en lignende ordening findes i Danmark i dag med muligheden for testamentariske værger ved siden af den beskikkede. Samtidig skønnes der under hensyn til de af udvalget foreslåede forskellige og individuelt udformede værgemål at være et større behov i fremtiden for opdelt værgemål, herunder hvis tanken om professionelle værger vinder frem. Disse udvalgsmedlemmer har anført, at eventuelle kompetencestridigheder kan imødegås ved en præcisering af de to værgemåls områder, og desuden kan strid mellem værgerne forelægges statsamtet til afgørelse, eventuelt med en ny værgebeskikkelse til følge.

Udvalgets flertal har derimod fundet, at der ikke bør indføres en sådan ordening med to værger med hver deres område. Som begrundelse herfor har disse medlemmer bl.a. anført, at kompetencen generelt vil være vanskelig at fastlægge, hvilket ville medføre vanskelige grænsedragninger og konfliktløsninger for statsamterne, at tilsynet ville blive vanskeligere og mere omfattende, at ansvaret ville kunne forflygtiges, og at honorarudgifterne vil kunne blive for store.

Justitsministeriet er enig med flertallet i, at en ordening, hvorefter der kan beskikkes to værger med hver sit område, vil kunne give anledning til væsentlige problemer. Dette er bl.a. også baggrunden for, at de gældende regler om testamentsværger i overensstemmelse med forslaget i betænkningen side 301-302 foreslås ophævet, jf. herom nærmere de almindelige bemærkninger nedenfor i afsnit 12.2.3. Endvidere er der mulighed for, at værger ved mere omfattende værgemål kan antage bistand til varetagelsen af værgeopgaverne, ligesom det vil være muligt for værgerne at rådføre sig med andre, f.eks. de pårørende, inden værgerne træffer afgørelse.

Justitsministeriet har derfor ikke fundet grundlag for at medtage mindretallets forslag i lovforslaget. Justitsministeriet kan i øvrigt tiltræde de forslag, som udvalget har stillet vedrørende værgesagerne, og lovforslaget er udformet i overensstemmelse hermed.

Om beskikkelse af foreløbige værger efter lovforslagets § 21 henvises til afsnit 4.7.

7. Værgens beføjelser og pligter

7.1. De gældende regler

Værgens opgaver

Efter myndighedslovens § 53, 1. pkt., skal værgen varetage den umyndiges interesser med omhu og efter bedste evne. Såfremt den umyndiges midler står under værgens bestyrelse, skal værgen på passende måde sørge for midlernes bevaring og frugtbargørelse og deres anvendelse til bedste for den umyndige, jf. myndighedslovens § 47. En forøgelse af den umyndiges formue ligger som regel uden for værgens opgave. Bestyrelsen af midlerne har således hovedsagelig til formål at bevare kapitalen for den umyndige.

Ifølge myndighedslovens § 45 bestyrer værgen den umyndiges formue og handler på hans vegne i retsforhold vedrørende formuen, for så vidt ikke andet særligt er bestemt. Værgen repræsenterer således den umyndige i økonomiske forhold, udøver den retlige og faktiske bestyrelse af den umyndiges formue i det omfang, formuen ikke er anbragt i en forvaltningsafdeling, forvalter den umyndiges indtægter og indgår kontrakter for denne, idet værgen generelt optræder for den umyndige. Denne bestemmelse suppleres af de administrative regler i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 871 af 17. december 1991 om værgens beføjelser og pligter (værgebekendtgørelsen). Værgens administration er endvidere begrænset i det omfang, den umyndige selv kan råde, jf. myndighedslovens § 35 og §§ 38 - 41.

Værgen skal således forvalte fast ejendom, indbo og løsøre, fordringer på naturalydelse, en forretning drevet for den umyndiges regning, formue under en vis beløbsgrænse og arve- og gavebeløb, som gyldigt er holdt uden for bestyrelse i en forvaltningsafdeling. Derudover kan der blive tale om mere dagligdags opgaver, ligesom værgen er initiativtager dels i forhold til forvaltningsafdelingen og må forhandle om placering af aktiver m.v., dels i relation til statsamtet i forbindelse med større og usædvanlige dispositioner.

Det følger af myndighedslovens § 48, at en umyndig ikke kan forpligtes ved kaution eller anden sikkerhedsstillelse for tredjemands gæld.

Om de mange enkeltstående opgaver, der skal løses ved iværksættelsen af et værgemål og straks efter værgebeskikkelsen, under den løbende administration og eventuelt ved værgemålets ophør henvises til betænkningen side 244 f.

Værgen har fri rådighed over indtægterne til gavn for den, der er under værgemål, men med de begrænsninger, der opstilles i form af krav om godkendelse til visse typer dispositioner m.v., jf. nedenfor om tilsyn med værgen.

Værgen er efter myndighedslovens § 53, 2. pkt., erstatningsansvarlig over for den umyndige for den skade, som værgen forvolder ved forsætligt eller uagtsomt forhold.

Medindflydelse på værgens afgørelser

Om umyndiges medindflydelse gælder reglen i myndighedslovens § 50, hvorefter værgen i vigtige anliggender så vidt muligt skal indhente en erklæring fra den umyndige, hvis vedkommende er fyldt 15 år. Har den umyndige en samlevende ægtefælle, skal værgen også indhente en erklæring fra denne. Erklæring kan ikke kræves, hvis den umyndige er ude af stand til at handle fornuftmæssigt på det område, sagen drejer sig om. Den pågældende skal således have forståelse for sagen. Værgen er dog ikke forpligtet til at rette sig efter den umyndiges tilkendegivelser. Statsamtet påser i almindelighed, at erklæringen foreligger i sager, der forelægges statsamtet.

Tilsyn med værgen

Statsamtet fører tilsyn med værgerne for at sikre, at de umyndiges interesser varetages, og at deres formue bevares. Værgemålstilsynet, som har hjemmel i myndighedslovens § 51, indebærer, at statsamtet skal godkende visse dispositioner, kan give værgen pålæg og skal føre kontrol med værgens regnskabsafleggelse.

Undtaget fra tilsynsreglerne er lavværgemål og værgemål, hvor værgen i forening med en ægtefælle bestyrer den del af fællesboet, hvorover den umyndige ægtefælle har rådigheden, jf. retsvirkningslovens § 52.

For så vidt angår statsamtets godkendelse af værge-dispositioner er det i værgebekendtgørelsen bl.a. foreskrevet, at værgen ikke uden samtykke må købe, sælge eller behæfte fast ejendom for den umyndige, og at køb og salg af løsøre samt stiftelse af gæld udover sædvanlige dispositioner kræver statsamtets samtykke. Efter den almindelige regel i værgebekendtgørelsens § 18, stk. 1, er statsamtets samtykke i øvrigt nødvendigt til enhver disposition, der ligger udover en sædvanlig bestyrelse af den umyndiges formue.

En værge skal føre regnskab over bestyrelsen af den umyndiges formue og over anvendelsen af indtægter. Pligten til at føre regnskab gælder også for lavværger og ad hoc værger. Værgen for en umyndiggjort skal som hovedregel hvert år indsende regnskabet til statsamtet eller til den forvaltningsafdeling, der bestyrer den umyndiges midler. I det omfang, den umyndiges midler bestyres i en godkendt forvaltningsafdeling, er et indtægtsregnskab tilstrækkeligt, idet formueforholdene fremgår af forvaltningsafdelingens depotudskrifter.

Bestyres den umyndiges midler i en godkendt forvaltningsafdeling, skal regnskab over anvendelsen af udbetalte indtægter indsendes til forvaltningsafdelingen. Bestyres formuen af værgen, skal regnskabet indsendes til statsamtet. Beskikkede værger skal dog ikke indsende regnskab, hvis den umyndiges formue ikke overstiger 20.000 kr.

Forvaltningsafdelingerne varetager efter den gældende ordning i praksis en række beføjelser af samme karakter som tilsynsmyndighederne, bl.a. revision af indtægtsregnskaber.

Forvaltningsafdelingerne og statsamtene underkaster de modtagne regnskaber en revision af, om indtægterne er anvendt til den umyndiges fornødenheder, og om udbetalt kapital er brugt i overensstemmelse med den givne tilladelse.

Statsamtens afgørelser vedrørende værgernes varetagelse af værgemålene kan indbringes for Civilretsdirektoratet, der er den øverste tilsynsmyndighed, jf. myndighedslovens § 51.

Værgens vederlag

Med hjemmel i myndighedslovens § 51, hvorefter justitsministeren udfærdiger nærmere bestemmelser om, i hvilket omfang der kan tillægges værgen vederlag for bestyrelsen, findes i værebekendtgørelsens § 7 en regel, hvorefter statsamtet i særlige tilfælde kan tillægge værgen et vederlag. Vederlaget afholdes af den umyndige. Godkendelse kræves ikke af vederlag, som en person under lavværgemål skal betale til sin lavværge.

Udgangspunktet er derfor i dag, at værgen må udføre arbejdet uden betaling, idet der er tale om et borgerligt ombud. Ligeledes får forældre som værger for mindreårige kun rent undtagelsesvis vederlag. Beskikkede værger med familiemæssig tilknytning til den umyndiggjorte får ligeledes kun undtagelsesvis tillagt et honorar af statsamtet. Beskikkede værger uden familiemæssig tilknytning får ikke vederlag, hvis værgemålet er relativt ukompliceret. Hvis derimod værgemålet er mere besværligt, f.eks. på grund af problemer med fast ejendom, større korrespondance eller jævnlige møder med offentlige myndigheder m.v., kan værgemålets karakter begrunde et honorar.

Civilretsdirektoratet har over for statsamtene tilkendegivet, at der i almindelighed bør tilkendes advokater, der er beskikkede værger, et honorar, når det godtgøres, at advokaten har haft et arbejde med værgemålet, der går ud over almindelige løbende opgaver i forbindelse med administrationen af en normalt sammensat formue. I disse normalt tilfælde kan honoraret fastsættes til indtil 1.000 kr. om året.

Endvidere kan en advokat, der er beskikket værge, uden tilladelse fra statsamtet beregne sig en godtgørelse for kontorholdsudgifter med indtil 1.500 kr. om året.

Advokaterne, der er tilknyttet den særlige faste værgeordning i København, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 6.1., aflønnes hver med et fast månedligt honorar for samtlige værgemål, der i 1992 var på ca. 19.500 kr. Honorarerne afholdes af statskassen. Derudover kan værgerne hos den umyndige beregne sig et årligt vederlag på 7 pct. af den årlige bruttoindtægt, såfremt indtægten udgør mindst 5.000 kr. Ved særligt arbejdskrævende værgemål kan

der søges om et særligt vederlag uanset indtægternes størrelse.

Værgens beføjelser og pligter ved lavværgemål

Ved lavværgemål er værgen ikke underlagt bestemmelserne om tilsyn, herunder bl.a. regnskabsafleggelse. Som følge heraf gælder heller ikke begrænsninger vedrørende statsamtets godkendelse af forbrug af formuen eller vederlag til lavværgen, og bestemmelserne om medindflydelse og kautionsforbud finder heller ikke anvendelse. Ved lavværgemål har den, der er under værgemål, imidlertid afgørende indflydelse som følge af, at den pågældende og værgen handler i forening.

Værgens beføjelser og pligter ved værgemål for gifte

I § 52 i lov om ægteskabets retsvirkninger findes en særrregel om gifte umyndiggjorte, hvorefter det tilkommer ægtefællen i forbindelse med værgen at bestyre den del af fællesboet, hvorover den umyndiggjorte ægtefælle har rådigheden. Anbringelses-, bestyrelses- og tilsynsreglerne finder ikke anvendelse i disse tilfælde. Bestemmelsen gælder ikke i det omfang, der er særeje, herunder skilsmisssæreje. Denne særlige ordning er obligatorisk, når en anden end ægtefællen beskikkes som værge. Bliver ægtefællen beskikket som værge, gælder de almindelige regler om formuens forvaltning og anbringelse, tilsyn, aflæggelse af regnskab m.v.

Udvalget har i øvrigt skønnet, at mellem 300 og 350 ægtepar i dag gør brug af reglen i retsvirkningslovens § 52.

7.2. Reglerne i lovforslaget

Bestemmelserne i lovforslagets kapitel 4 om værgens beføjelser og pligter er fælles for alle værgemål, idet dog samværgemål efter § 7 og værgemål for gifte efter § 33, stk. 1, alene er omfattet af nogle af bestemmelserne.

Bestemmelserne i lovforslaget svarer i øvrigt i vidt omfang til de gældende regler.

7.2.1. Værgens opgaver

Også efter lovforslaget skal værgens opgave være inden for hvervets omfang at varetage interesserne for den, der er under værgemål, idet dette er hovedformålet med værgemål. På det økonomiske område er det således værgens opgave at administrere formuen og træffe bestemmelse om anvendelse af indtægterne.

Efter lovforslaget gælder fortsat et princip om, at værgen skal sørge for, at formuen bevares, men dette princip er søgt nedtonet, således at værgen under hensyn til værgemålets karakter med statsamtets godkendelse i passende omfang kan bruge af formuen, såfremt indtægterne ikke er tilstrækkelige. Det forudsættes herved, at adgangen til forbrug af

formuen fortrinsvis skal benyttes ved værgemål for voksne.

Endvidere foreslås der en udtrykkelig regel om, at værger kan overlade den, der er under værgemål, penge til egen rådighed, hvis værger finder det forsvarligt, at den pågældende sørger for sine egne behov. Bestemmelsen indebærer, at værger ikke skal aflægge regnskab for anvendelsen af disse midler. Bestemmelsen vil især få betydning for unge og for den gruppe under værgemål, der fungerer godt, f.eks. psykisk udviklingshæmmede i bofællesskaber. Undlader værger at imødekomme en anmodning om at få overladt penge til egen rådighed, kan der klages herover til statsamtet, indgives ansøgning om at få værgemålet begrænset eller om at få beskikket en anden værger.

Det foreslås, at forbuddet mod, at værger forpligter den, der er under værgemål, ved kaution, opretholdes. Forbuddet gælder også de værger for gifte, som samarbejder med ægtefællen efter § 33, stk. 1. Forbuddet gælder dog ikke ved samværgemål i henhold til lovforslagets § 7.

Umyndige kan ikke selv påtage sig kautionforpligtelser. Derimod er personer under værgemål efter § 5 eller § 7 i princippet ikke afskåret fra at kautionere, da de ikke er berøvet handleevnen. Sådanne selvstændige dispositioner vil i givet fald eventuelt kunne rammes af aftalelovens ugyldighedsgrunde eller af reglen om ugyldighed i lovforslagets § 46.

Spørgsmålet om, hvad der gælder, når værger overskrider sine beføjelser, er i dag ikke reguleret i myndighedsloven. Udvalget har overvejet at udforme en udtrykkelig bestemmelse om virkningerne af en værgers overskridelse af sin kompetence, jf. betænkningen side 256 f. Udvalget har imidlertid ikke fundet en sådan regel nødvendig. Justitsministeriet er enig i, at man på baggrund af, at der hidtil ikke har vist sig at være behov for regulering af disse tilfælde, bør afvente erfaringerne på området, når den nye lov har virket nogen tid i praksis.

Endvidere foreslås det, at bestemmelsen om værgers erstatningsansvar opretholdes i en sprogligt ændret form, jf. lovforslagets § 31.

7.2.2. Medindflydelse på værgens afgørelser

Et mindretal i udvalget (2 medlemmer) har foreslået, at værger som udgangspunkt skal være forpligtet til at spørge den, der er under værgemål, i alle anliggender omfattet af værgemålet, herunder også i sager, hvor den, der er under værgemål, er under 15 år.

Udvalgets flertal (8 medlemmer) har imidlertid fundet, at den nugældende retstilstand i nogen grad bør videreføres, så værger alene skal spørge i vigtigere anliggender og kun hvis den, der er under værgemål, er over 15 år.

Justitsministeriet er enig med mindretallet i, at det er betydningsfuldt at tage mindrearige under 15 år med på råd og dermed oplære dem i at overveje rækkevidden af handlinger vedrørende forhold, som de i

løbet af en kortere årrække selv skal have ansvaret for. Justitsministeriet finder imidlertid, at den nugældende retstilstand bør videreføres, således som flertallet i udvalget har foreslået det, og således at der i forhold til gældende ret, der anvender kriteriet »vigtige anliggender«, bliver en vis udvidet pligt til at spørge den, der er under værgemål. Hermed vil hensynet til den pædagogiske betydning af bestemmelsen kunne tilgodeses ved at udvide reglens anvendelsesområde, uden at værgens arbejde dermed bliver for upraktisk og byrdefuldt. En sådan regel stemmer også bedst overens med, at sanktionerne mod en værger, som tilsidesætter bestemmelserne om medindflydelse, er begrænsede, jf. de almindelige bemærkninger ovenfor afsnit 7.2.1.

Endvidere foreslås den begrænsning, at værger kan lade være med at spørge den, der er under værgemål, hvis den pågældende ikke forstår sagens betydning eller ikke kan spørges uden betydelig vanskelighed.

Da værgemålsloven for så vidt angår unge ikke vedrører personlige spørgsmål, gælder reglen om medindflydelse ikke på dette område. Derimod gælder den foreslåede regel for voksne også vedrørende personlige spørgsmål.

I overensstemmelse med den nugældende regel i myndighedslovens § 50 foreslås, at en værger for en person, der er gift, skal have pligt til at indhente en erklæring fra ægtefællen, medmindre ægtefællerne er separerede.

7.2.3. Tilsyn med værger

Tilsynsreglerne finder anvendelse for værger for umyndige under 18 år og for værger for personer, der er under værgemål efter lovforslagets § 5 eller tillige efter § 6. Svarende til de hidtil gældende regler foreslås, at tilsynet kun skal vedrøre økonomiske spørgsmål, idet der dog vil være mulighed for, at statsamtet kan give pålæg til værger i forbindelse med personlige værgemål. Om udvalgets overvejelser med hensyn til eventuel godkendelse af dispositioner ved personlige værgemål henvises til betænkningen side 313.

Efter lovforslaget bevares den hidtidige retstilstand, hvorefter der ikke er tilsyn med værgerne ved samværgemål og værgemål, hvor en værger for en gift person i forening med den anden ægtefælle bestyrer bodelen tilhørende den, der er under værgemål. På disse områder har statsamtet alene adgang til at fratrætte værger beskikningen eller eventuelt ændre værgemålet.

Lovforslaget indeholder i § 30 en bemyndigelse til at udfærdige administrative forskrifter om godkendelse fra statsamtet til dispositioner over indtægter og formuen og til stiftelse af gæld. Justitsministeriet kan tilslutte sig udvalgets hovedtanker om udnyttelsen af denne bemyndigelse, jf. betænkningen side 315 ff, hvoraf det fremgår, at den gældende retstilstand stort set foreslås opretholdt. Særligt bemærkes

F. t. l. vedr. værgemålslov

dog, at udvalget har anført, at den nugældende bestemmelse i værgerbekendtgørelsens § 14 om statsamtets samtykke til køb og salg af løsøre forekommer unødigt snæver og restriktiv. Justitsministeriet er enig med udvalget i, at det vil være naturligt at lempe de nugældende regler med hensyn til køb og salg af løsøre, og dette vil ske i forbindelse med udarbejdelsen af de administrative regler på området.

Med hensyn til statsamtens mulighed for at give værgen pålæg eller direktiver om at gøre eller undlade noget har udvalget fundet, at der i de administrative forskrifter, som skal afløse værgerbekendtgørelsen, bør rettes mere opmærksomhed på disse funktioner, som der vil kunne være særligt behov for i tilfælde, hvor værgen er for passiv, jf. betænkningen side 318 f. Justitsministeriet vil være opmærksom på udvalgets overvejelser i forbindelse med udarbejdelsen af de administrative regler, således at der ved bekendtgørelse fastsættes en regel, som udtrykkeligt henleder opmærksomheden på, at enhver kan rette henvendelse til statsamtet ved en værges passivitet.

Regnskabskontrollen vedrørende forvaltningen af formue og anvendelsen af indtægter er så central, at der er medtaget en bestemmelse herom i lovforslaget, jf. § 29. Lovbestemmelsen er generelt udformet og indeholder en bemyndigelse til justitsministeren til at fastsætte detaljreglerne administrativt. Det forudsættes, at de administrative regler tager udgangspunkt i den nugældende retstilstand. Justitsministeriet kan i den forbindelse tilslutte sig de af udvalget i betænkningen side 321 anførte betragtninger vedrørende regnskabsaflæggelsen. Justitsministeriet finder således, at der også i fremtiden bør være fastsat grænser med hensyn til de beløb, hvorover regnskaber skal indsendes til revision, og at regnskabspligten af kontrolmæssige grunde næppe bør ophæves eller lempes, hvor det i større omfang tillades værgen at skønne over, om dispositionen er fornuftig og berettiget, jf. ovenfor om køb og salg af løsøre.

Det tilføjes, at statsamtets afgørelser i godkendelsessager og under udøvelsen af værgemålstilsynet som hidtil er omfattet af den almindelige klageadgang til Civilretsdirektoratet.

7.2.4. Værgens vederlag

Som anført i de almindelige bemærkninger afsnit 6.2. foreslås, at et værgemål ikke længere skal være et borgerligt ombud. Heraf følger, at det ikke er muligt at opretholde den hidtidige ganske restriktive regulering og praksis med hensyn til vederlag.

Det foreslås således, at værgen skal kunne tillægges vederlag for sit arbejde ikke kun i særlige tilfælde, men i den udstrækning, det er rimeligt. Udvidelsen af adgangen til at oppebære vederlag tager navnlig sigte på professionelle værgere. Efter lovforslaget skal endvidere nødvendige udlæg kunne dækkes, hvilket svarer til de gældende regler. Beløbene fastsættes af statsamtet som tilsynsmyndighed og betales

af den, der er under værgemål, eller hvis den pågældende er uden midler, af statsamtet.

Endvidere foreslås det, at justitsministeren bemyndiges til at fastsætte regler om udlæg og vederlag til værgere. Om den nærmere udnyttelse af denne bemyndigelse henvises til de specielle bemærkninger til § 32 i lovforslaget, idet det bemærkes, at Justitsministeriet endnu ikke har taget stilling til, i hvilket omfang vederlag til professionelle værgere bør ske efter en ren timebetaling, efter aftalte takster eller efter andre generelle principper. Justitsministeriet vil i forbindelse med udarbejdelsen af de administrative forskrifter forhandle spørgsmålet med de relevante myndigheder og organisationer, herunder i tilknytning til overvejelserne om indførelse af en ordning med faste værgere.

Efter lovforslaget er udgangspunktet, at den, der er under værgemål, selv skal betale værgens vederlag. Der må imidlertid for så vidt angår økonomiske værgemål være en undergrænse for, hvornår vederlaget kan pålægges den pågældende. Ved de økonomiske værgemål må retningslinierne være, at de som overvejende hovedregel må hvile honorarmæssigt i sig selv. Hvis ikke formuen er så stor, at der er midler til at dække udgiften til værgens administration, kan den økonomiske behovsvurdering føre til, at man må lade være med at etablere værgemål alene på dette formuegrundlag. Hvad angår værgens arbejde ved personlige værgemål må den, der er under værgemål, selv betale for værgens arbejde i det omfang, vedkommende har noget at betale med.

Hvis og i det omfang vederlagsudgiften ikke kan pålægges den pågældende selv, må det offentlige betale. Justitsministeriet finder det mest hensigtsmæssigt at lade udgifterne i disse tilfælde påhvile statsamtene, idet fastsættelse af regler om, at udbetalingen skal foretages af andre myndigheder, vil medføre yderligere administration og udgifter.

Vederlag til samværgere og værgere, der under en fællesejeordning i forening med ægtefællen bestyrer bodelen for den, der er under værgemål, kan ikke belaste det offentlige. Vederlaget afholdes i disse tilfælde af den, der er under værgemål, jf. lovforslagets § 32, stk. 3, og § 33, stk. 3.

7.2.5. Værgens beføjelser og pligter ved samværgemål

Efter lovforslaget videreføres den gældende retstilstand vedrørende lavværgemål, hvorefter værgen ikke er underlagt bestemmelserne om tilsyn, ligesom reglerne om medindflydelse og kautionsforbud heller ikke finder anvendelse.

7.2.6. Værgens beføjelser og pligter ved værgemål for gifte

Udvalget har foreslået systemet i retsvirkningslovens § 52 om værgens og ægtefællens samråden bevaret og overført til værgemålsloven, se herom betænkningen side 238.

Er en gift person under værgemål efter lovforslagets § 5, eventuelt tillige med fratagelse af den retlige handleevne efter lovforslagets § 6, bestyrer værgeren således i forening med den anden ægtefælle den del af fællesboet, der er omfattet af værgemålet. Disse værgemål er ikke underlagt tilsyn. Der skal endvidere ikke aflægges regnskab, og kræves ikke godkendelse til bestemte dispositioner, og værgens vederlag skal ikke fastsættes af statsamtet. Ordningen foreslås som noget nyt gjort valgfri, således at det ved værgesbeskikkelsen kan fastsættes, at værgeren handler alene, dvs. uden den anden ægtefælles medråden. Fastsættes det, at værgeren skal handle alene, gælder de almindelige regler om indlevering af formuen til bestyrelse i en forvaltningsafdeling og om tilsyn m.v. også for gifte personer under værgemål.

Er også den anden ægtefælle under værgemål, handler værgeren alene. Det samme gælder, hvis ægtefællerne er separerede.

8. Formuens forvaltning og anbringelse m.v.

8.1. De gældende regler

Ud over at handle på den umyndiggjortes vegne i retsforhold vedrørende formuen er det værgens opgave at udøve den retlige og faktiske bestyrelse af den umyndiggjortes formue i det omfang, formuen ikke er i en forvaltningsafdeling, og at forvalte den umyndiges indtægter, jf. myndighedslovens § 45. Værgens administration er udelukket i det omfang, den umyndiggjorte selv kan råde, jf. myndighedslovens §§ 38 - 41.

Formueforvaltningen reguleres i lov om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler m.v., der er gengivet i lovforslagets bilag 2. Loven suppleres af reglerne i bekendtgørelse nr. 869 af 17. december 1991 om anbringelse af umyndiges midler og båndlagt arv (anbringelsesbekendtgørelsen) og bekendtgørelse nr. 870 af 17. december 1991 om bestyrelse af umyndiges midler m.v. i godkendte forvaltningsafdelinger (bestyrelsesbekendtgørelsen).

Dette regelsæt, som begrænser værgens faktiske adgang til at råde over den umyndiges formue, indebærer en faktisk beskyttelse af formuen på to forskellige måder. Dels foreskrives det, hvorledes midlerne må anbringes og dermed investeres, og dels fastsættes det, hvorledes bestyrelsen af den umyndiggjortes midler skal udøves, dvs. hvor den faktiske bestyrelse eller forvaltning skal finde sted.

Regler om anbringelse og bestyrelse gælder både for mindreårige og umyndiggjorte, men ikke for personer under lavværgemål. De omfatter heller ikke de tilfælde, hvor en værge og en ægtefælle sammen administrerer den umyndiggjortes bodel, jf. lov om ægteskabets retsvirkninger § 52.

Hovedreglen er, at alle midler, der tilhører eller tilfalder en umyndiggjort, skal bestyres i en godkendt forvaltningsafdeling i et pengeinstitut og anbringes i særlige aktiver. Reglerne indebærer således, at værgens råden over formuen er begrænset, og

at der reelt ikke er den vide legale repræsentationsret, som myndighedsloven synes at udtrykke. At midlerne er undergivet værgens bestyrelse er således ikke udgangspunktet i praksis.

Forvaltningsafdelingernes bestyrelse består i almindelig kapitaladministration. Det er således værgeren, der inden for rammerne i anbringelsesbekendtgørelsen bestemmer bl.a., hvorledes midlerne skal investeres. Om forvaltningsafdelingernes og værgens kompetence til at disponere henvises til betænkningen side 286 f. Samarbejdet mellem forvaltningsafdelingen og værgeren indebærer, at forvaltningsafdelingen kontrollerer, at anbringelsesbekendtgørelsen overholdes. Som anført i de almindelige bemærkninger afsnit 7.1. har forvaltningsafdelingerne en række centrale opgaver i forhold til værgerne af samme karakter som dem, der er henlagt til de offentlige tilsynsmyndigheder. Forvaltningsafdelingerne har således opgaver i forbindelse med udbetaling af kapitalbeløb, revision og godkendelse af regnskaber over anvendelsen af renter og andet udbytte af den umyndiggjortes kapital. Endvidere kan forvaltningsafdelingerne begrænse udbetalingen af indtægter til værgeren og træffe afgørelse om værgens budgetter for kommende udgifter.

I cirkulære nr. 20 af 26. februar 1986 om indberetning vedrørende midler, der tilfalder umyndige og borteblevne, samt indberetning vedrørende værgesbeskikkelser m.v. er der fastsat nærmere retningslinier, som bl.a. sikrer, at umyndiges midler indbetales til bestyrelse i en godkendt forvaltningsafdeling, og at det tilsynsførende statsamt modtager kopi af værgesbeskikkelsen.

Det fremgår af værgesbekendtgørelsens § 9, at værgeren ikke gyldigt kan kvittere for modtagelsen af umyndiges midler, der skal bestyres i en godkendt forvaltningsafdeling. Den, der betaler direkte til værgeren, kan således risikere at skulle betale en gang til.

Nogle aktiver er undtaget fra kravet om, at midlerne skal bestyres i en godkendt forvaltningsafdeling.

I anbringelses- og bestyrelseslovens § 3, stk. 2, er opregnet en række undtagelser fra hovedreglen om forvaltningsbestyrelse. Vigtigst er, at værgeren bestyrer fast ejendom og løsøre, som den umyndige ejer, ligesom det med hjemmel i bestemmelsen er fastsat, at formuer under 20.000 kr. administreres af værgeren. Fremhæves kan det også, at gavemidler og friary, som ved gavegivers og arveladers gyldige bestemmelse er holdt uden for bestyrelse i en godkendt forvaltningsafdeling, er undtaget.

Værgeren skal efter bedste evne sørge for, at de værdier, der ikke er anbragt i en godkendt forvaltningsafdeling, og som står under værgens bestyrelse, bevares og frugtbargøres og anvendes til bedste for den umyndige, jf. myndighedslovens § 47. En forøgelse af den umyndiges formue ligger som regel uden for værgens opgaver. Der er således tale om en konservativ bestyrelse.

Undtaget fra hovedreglen om, at alle midler skal bestyres i en godkendt forvaltningsafdeling, er end-

videre den umyndiggjortes selverhverv samt friarv og gave, som den umyndiggjorte har fået til egen rådighed, jf. myndighedslovens § 39 og § 40. Disse midler råder den umyndiggjorte således selv over. Der er ikke i lovgivningen fastsat regler om tilsyn med den umyndiggjortes frie midler. Indtægterne fra sådanne midler er ikke omfattet af værgens regnskabspligt efter myndighedslovens § 25.

Det antages i praksis, at en begunstigelsesbestemmelse i en livs- eller ulykkesforsikring, hvorefter en forsikringssum, der tilfalder en begunstiget umyndig, ikke skal indleveres til en forvaltningsafdeling, men udbetales til den umyndiges værge til bestyrelse, ikke kan sidestilles med en bestemmelse i et gavebrev eller i et testamente om, at henholdsvis gavemidler og friarv skal holdes uden for bestyrelse i en godkendt forvaltningsafdeling. Livs- eller ulykkesforsikringssummer antages således ikke at kunne holdes uden for bestyrelse i en godkendt forvaltningsafdeling. Retstilstanden er ikke endeligt afklaret ved domstolene.

Efter § 1 i anbringelses- og bestyrelsesloven må umyndiges midler kun anbringes som kontant indskud i et pengeinstitut eller i aktiver, der giver fuldt betryggende sikkerhed for midlernes bevaring. Justitsministeriet har i anbringelsesbekendtgørelsen fastsat detaljerede regler om, hvilke aktiver der kan godkendes som investeringsobjekter, se nærmere herom betænkningen side 291. Anbringelsesreglerne gælder såvel for forvaltningsafdelingerne som for værgerne.

Beløb under 5.000 kr. eller beløb, som må anses for nødvendige til dækning af den umyndiggjortes løbende udgifter, kan imidlertid foreligge kontant hos værgen.

Endvidere kan midler, der tilhører en umyndiggjort ved umyndiggørelsen, bevares i den form, de foreligger, ligesom midler, der tilfalder en umyndig ved arv, kan bevares i den form, hvori de udlægges på skiftet.

Anbringelsesreglerne er heller ikke til hinder for, at en umyndiggjort modtager gaver i form af andre aktiver end dem, der er nævnt i bekendtgørelsen.

Endvidere er friarv og gave undtaget fra reglerne om anbringelse i de tilfælde, hvor gavegiveren eller arveladeren har bestemt, at reglerne om bestyrelse i en forvaltningsafdeling og anbringelsesreglerne skal fraviges. Værgen bør i disse tilfælde sørge for en betryggende opbevaring af midlerne, og for sådanne aktiver skal der indsendes regnskab til statsamtet.

Endelig er aktiver, f.eks. løsøre, som er erhvervet efter tilladelse fra statsamtet i medfør af værgebekendtgørelsen, undtaget fra anbringelsesreglerne. Også for sådanne aktiver skal værgen aflægge regnskab til statsamtet.

Forbrug af den umyndiges formue kræver altid tilladelse fra statsamtet, jf. værgebekendtgørelsens § 24. Efter bestemmelsen, som gælder både for formuer, som værgen selv administrerer, og midlerne i forvaltningsafdelingerne, kan tilladelse til formue-

forbrug kun gives, hvis indtægterne ikke er tilstrækkelige til at dække den umyndiges fornødenheder og til at fyldestgøre dennes forpligtelser, eller hvis dennes velfærd i øvrigt kræver sådant. Praksis for tilladelser til formueforbrug er beskrevet i betænkningen side 306-308.

Kontrollen med de værgebestyrede midler sker ved, at værgen efter værgebekendtgørelsens § 25, stk. 4, aflægger regnskab til statsamtet for indtægter og formue. Dispositioner i strid med de forpligtelser, som påhviler værgen, kan eventuelt påføre værgen et erstatningsansvar.

8.2. Reglerne i lovforslaget

Udvalget har fundet, at en forenkling af det gældende regelsæt er tiltrængt. Af systematiske grunde foreslås, at en række af grundreglerne om formuens anbringelse og forvaltning, som i dag findes i lov om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler m.v., samles i værgemålsloven, ligesom visse bestemmelser, som i dag er bekendtgørelsesstof, foreslås medtaget i loven.

Det er udvalgets opfattelse, at reglerne om formueforvaltningen som udgangspunkt skal omfatte alle former for værgemål. Baggrunden herfor er, at formuereglerne snarere må opfattes som et væsentligt element i værgadministrationen og som en begrænsning i værgens råderum, end som en hindring af aktivitetsmulighederne for den, der er under værgemål. Udvalget foreslår imidlertid, at samværgemålene og værgemål for gifte personer, hvor værgen i forening med den anden ægtefælle bestyrer den del af fællesboet, der er omfattet af værgemålet, på samme måde som i dag skal holdes uden for reglerne om formuens forvaltning og anbringelse.

Det følger endvidere af forslaget, at bestemmelserne om formuens bestyrelse og anbringelse ikke gælder i tilfælde, hvor et § 5-værgemål kun angår personlige spørgsmål. Endvidere gælder reglerne i økonomiske værgemål kun for de aktiver, som er indraget under værgemålet.

Justitsministeriet kan i det hele tilslutte sig udvalgets forslag, som gennemgås nærmere nedenfor i afsnit 8.2.1.-8.2.5., og lovforslaget er udformet i overensstemmelse hermed.

8.2.1. Dispositioner ved værgemålets iværksættelse

Udvalget har ikke foreslået nogen ændring af den gældende retstilstand, hvorefter midler kan bevares i den form, hvori de foreligger ved iværksættelse af værgemål for voksne, men har fundet, at der i loven bør indsættes en udtrykkelig bestemmelse herom. Også den gældende regel i anbringelses- og bestyrelseslovens § 1, stk. 2, om, at arv, der tilfalder en person under værgemål, kan bevares i den form, hvori den udlægges på skiftet, foreslås videreført, se herom lovforslagets § 34.

Udvalget har endvidere foreslået, at der indføres en ordning med registrering af aktiver og passiver

ved værgemålets start. Udvalget har foreslået, at der i loven gives justitsministeren en bemyndigelse til at fastsætte regler om værgens pligt til registrering af aktiver og passiver, således at afgrænsninger og enkeltheder fastlægges i administrative forskrifter, som udarbejdes på grundlag af drøftelser med forvaltningsafdelingerne. Af betænkningen fremgår bl.a., at regler om registrering af aktiver og passiver kun skal gælde i forbindelse med værgebeskikkelse og dermed ved værgemål for voksne, men ikke ved værgemål for mindreårige. Justitsministeriet kan tilslutte sig udvalgets synspunkt.

Den gældende bestemmelse i værgebekendtgørelsens § 9 om, at værger ikke gyldigt kan kvittere for modtagelsen af umyndiges midler, der skal bestyres i en godkendt forvaltningsafdeling, medvirker til at sikre, at midler, som skal indleveres til bestyrelse i en forvaltningsafdeling, også rent faktisk bliver indleveret. Udvalget har fundet, at det bør fremhæves i selve loven, at denne primære pligt påhviler værger, jf. herom lovforslaget § 35, stk. 3. Om fastsættelse af administrative forskrifter om direkte indbetaling til forvaltningsafdelingen og indberetning til Civilretsdirektoratet om udbetaling af løbende ydelser henvises til lovforslagets § 40, nr. 4.

8.2.2. Bestyrelsen af formuen

Det har været udvalgets grundsyn, at den nuværende ordning med administration i godkendte forvaltningsafdelinger skal fortsættes. Ordningen er gennemført efter nøje overvejelser og rummer fordele for både de personer, der er under værgemål, værgerne og for det offentlige, herunder særligt for statsamterne. Udvalget har foreslået, at forvaltningsbestyrelse skal ske med hensyn til kontante midler, aktier, obligationer, pantebreve og andre værdipapirer. Uanset fordelene ved forvaltningsafdelingernes bestyrelse må nogen administration nødvendigvis ligge hos værger. Udvalget har foreslået, at det i modsætning til i dag i loven positivt opregnes, at værger forvalter faste ejendomme, løsøre, fordringer på naturalydelser og andre aktiver, der ikke bestyres i en forvaltningsafdeling i henhold til hovedreglen om bestyrelse i en forvaltningsafdeling, samt beløb under en størrelse, som justitsministeren fastsætter, jf. lovforslagets § 35, stk. 2. I udvalget har det været den overvejende opfattelse, at der bør ske en forhøjelse af 20.000 kr.-grænsen for værgens bestyrelse af kontante midler til 50.-75.000 kr. i 1993-priser, således som udvalget parallelt hermed har foreslået som udgangspunkt skal være grænsen ved den økonomiske behovsvurdering, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 4.3.2. Justitsministeriet er enig i, at det må anses for forsvarligt at forhøje beløbsgrænsen, og vil i forbindelse med udarbejdelsen af de administrative forskrifter tage stilling til, hvilke beløb værgerne skal bestyre. Udvalget har endvidere foreslået, at der fastsættes en hjemmel til administrativt i konkrete tilfæl-

de at fravige forvaltnings- og anbringelsesreglerne, jf. lovforslagets § 40, nr. 5.

8.2.3. Anbringelsen af formuen

Under hensyn til, at afgørelsen om, hvorledes likvide midler skal anbringes og genanbringes, er et væsentligt led i formuereguleringen, har udvalget fundet, at der bør medtages en generel regel herom i lovforslaget, jf. lovforslagets § 36. Således foreslås, at det i loven foreskrives, at kontante midler, som ikke skal indsættes i en forvaltningsafdeling eller i et pengeinstitut, skal anbringes i aktiver, som giver betryggende sikkerhed. De nærmere enkeltheder vedrørende anbringelsen overlades til fastlæggelse i administrative forskrifter, jf. lovforslagets § 40, nr. 3. Det har været udvalgets vurdering, at der ikke er grund til generelt at undtage værgebestyrede formuer, jf. ovenfor under afsnit 8.2.2., fra anbringelsesforskrifterne.

8.2.4. Forbrug af formue

Udvalget har bl.a. overvejet, om der altid og uden beløbsmæssig grænse eller andre undtagelser skal kræves tilladelse fra statsamtet til udtræk af formue fra forvaltningsafdelingerne eller fra værgens bestyrelse. Udvalgets overvejelser har ført til et forslag om, at reglen om, at der skal søges om tilladelse til formueforbrug, bør være generel og dermed gælde undtagelsesfrit.

Udvalget har fundet reglen om statsamtets tilladelse til formueforbrug så vigtig, at der som noget nyt er udformet en lovbestemmelse herom, jf. herom § 39.

Udvalget har valgt at afstå fra at give nærmere retningslinier for, hvorledes den administrative praksis bør tilrettelægges, bl.a. fordi for detaljerede anvisninger vil kunne gøre det vanskeligt at ændre praksis i takt med samfundsudviklingen og erfaringerne med den nye værgemålslov. Dog foreslås, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 7.2.1., en nedtoning af princippet om formuens bevarelse fortrinsvis ved værgemål for voksne.

8.2.5. Gaver og arv til personer under værgemål

Efter de gældende bestemmelser i anbringelses- og bestyrelsesloven kan gavegiveren udtrykkeligt bestemme, at en gave undtages fra de almindelige anbringelses- og bestyrelsesregler. Tilsvarende har en arvelader mulighed for at bestemme i et testamente, at friarv skal undtages fra disse regler.

Udvalget har fundet, at der fortsat bør være en særlig regulering for gaver til personer under værgemål, men har skønnet, at det nugældende regelsæt er for kompliceret. Efter forslaget er det som udgangspunkt gaver, der bestemmer, om der skal være begrænsninger i modtagerens og dermed værgens rådighed. Der gælder således efter forslaget en formodning for, at gaver har fraveget forvaltnings- og anbringelsesreglerne.

Et flertal i udvalget (7 medlemmer) har endvidere foreslået, at der også skal gælde en formodning for, at gavemidlerne ikke er omfattet af statsamtets tilsyn, jf. § 28, at der ikke skal indsendes regnskab til statsamtet, jf. § 29, at der ikke kræves statsamtets godkendelse til bestemte dispositioner, jf. § 30, og at der ikke kræves godkendelse fra statsamtet for at bruge af gaveformuen, jf. § 39. Disse forskrifter skal således kun gælde, hvis giveren har bestemt det. *Udvalgets mindretal (3 medlemmer)* har ønsket at videreføre den gældende retstilstand, som indebærer, at lovforslagets §§ 28 - 30 og § 39 er ufravigelige også på gaveområdet. Udvalgets overvejelser fremgår af betænkningen side 294-298.

Justitsministeriet har valgt at udforme lovforslaget i overensstemmelse med flertallets forslag, således at der foreslås en formodning for, at gaver også er undtaget fra tilsynsreglerne i §§ 28 - 30 og § 39. Justitsministeriet har bl.a. lagt vægt på, at gavegivers overvejelser om ydelse af gaven som regel sker på et tidspunkt, hvor vedkommende i de aktuelle forhold har et godt grundlag for vurderingen af modtagerens situation. Valget er endvidere båret af et ønske om i videst muligt omfang at smidiggøre den fremtidige ordning.

Udvalget har imidlertid ikke fundet, at den ovennævnte formodningsregel for gaver med hensyn til fravigelse af de legale anbringelses- og bestyrelsesregler kan overføres til *friarv*, herunder arv ifølge testamente. Således har udvalget i enighed foreslået, at en fravigelse af de almindelige forvaltnings- og anbringelsesregler må kræve en udtrykkelig bestemmelse i et testamente.

Udvalget har delt sig på spørgsmålet om, hvorvidt det for *friarv* bør være muligt at fravige reglerne om tilsyn, indsendelse af regnskab, godkendelse til bestemte dispositioner og formueforbrug. *Flertallet (7 medlemmer)* har ikke fundet grundlag for at hindre testator i at kunne træffe bestemmelse om, at tilsynsreglerne ikke skal gælde for aktiver, som modtages ved arv, hvorimod *mindretallet (3 medlemmer)* har fundet, at tilsynsreglerne bør være ufravigelige. Udvalgets overvejelser fremgår af betænkningen side 301.

Justitsministeriet har på linie med forslaget vedrørende gaver fundet, at det skal være muligt for testator at fravige også tilsynsbestemmelserne. Også på andre områder, f.eks. båndlæggelse efter arvelovens § 65, har en testator adgang til at træffe vidtrækkende testamentariske dispositioner med hensyn til *friarv*, og Justitsministeriet nærer derfor ikke de store betænkeligheder ved at indføre denne nye mulighed, som i overensstemmelse med intentionerne bag lovforslaget vil kunne smidiggøre den fremtidige ordning yderligere.

Udvalget har ikke fundet grundlag for som noget nyt at opstille en formodningsregel for så vidt angår en gavegivers eller arveladers mulighed for at bestemme, at en gave eller *friarv* ved testamente skal være til fri rådighed for den, der er under værgemål,

jf. § 42, stk. 1, nr. 2. I disse tilfælde skal en gavegiver eller en arvelader således fortsat træffe en udtrykkelig bestemmelse, hvis midlerne skal være til fri rådighed.

Udvalget har endvidere ikke fundet grundlag for som noget nyt at foreslå en regel om forsikringer, der kommer til udbetaling ved dødsfald, som giver mulighed for at undtage fra forvaltnings- og anbringelsesreglerne. Om udvalgets overvejelser på dette område henvises til betænkningen side 304 f. Justitsministeriet kan tilslutte sig udvalgets synspunkter og finder således ikke på det foreliggende grundlag anledning til at foreslå en ændring af retstilstanden.

9. Umyndige voksnes selvstændige rådighed og næring m.v.

9.1. De gældende regler

En umyndig kan ikke selv råde over sin formue eller forpligte sig ved retshandler, medmindre andet udtrykkeligt er bestemt, jf. myndighedslovens § 34.

Særlige regler er bl.a. fastsat i myndighedslovens § 39 og § 40, hvorefter en umyndiggjort selv råder over, hvad vedkommende har erhvervet ved egen virksomhed efter umyndiggørelsen, samt hvad en umyndiggjort ved gave eller testamente har fået til egen rådighed. Rådigheden omfatter også indtægten af det erhvervede, og hvad der træder i stedet derfor, men medfører ikke adgang til at påtage sig gældsforpligtelser.

Værgen kan fratage den umyndige rådigheden, hvis det skønnes, at den umyndiggjortes tarv kræver det. Fratagelse sker ved, at værgen med Civilretsdirektoratets samtykke tager det erhvervede i sin vare-tægt.

Endvidere gælder efter myndighedslovens § 49 den særlige regel for umyndiggjorte, at værgen med justitsministerens samtykke kan give den pågældende tilladelse til på egen hånd at udøve næring eller anden virksomhed. Den umyndiggjorte kan i sådanne tilfælde på egen hånd indgå de retshandler, som falder inden for virksomhedens område, jf. myndighedslovens § 41.

Ifølge myndighedslovens § 38 indebærer en umyndiggørelse ikke nogen indskrænkning i adgangen til at indgå og ophæve arbejdsaftaler, medmindre der træffes særskilt bestemmelse herom.

9.2. Reglerne i lovforslaget

Umyndige voksne er efter reglerne i lovforslaget personer, som er under værgemål efter lovforslagets § 5, og som tillige er frataget den retlige handleevne efter lovforslagets § 6.

Efter lovforslaget kan § 5-værgemål og samværgemål efter § 7 begrænses, herunder til at angå bestemte aktiver eller anliggender. Dette medfører, at der ikke længere er behov for særregler i værgemålsloven for så vidt angår værgemål efter lovforslagets § 5 og § 7, idet f.eks. selverhverv m.v. kan undtages fra

værgemålet, hvilket formentlig i praksis typisk bør ske.

De individuelle ordninger, som værgemålsreformen lægger op til, gælder imidlertid ikke ved fratagelse af den retlige handleevne efter § 6, idet værgemålet i disse tilfælde altid omfatter alle økonomiske forhold. For § 6-værgemålene gælder ifølge lovforslaget derfor de samme særregler om selverhverv, gaver, friarv og selvstændig næring som for de umyndige unge, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 11.2.2. og 11.2.3.

De gældende regler om selverhverv, gaver, friarv og selvstændig næring er videreført i lovforslaget, men med de ændringer for så vidt angår de umyndige mindreårige, som er beskrevet nedenfor i afsnit 11.2.2. og 11.2.3. Endvidere er som en konsekvens af bestemmelsen i lovforslagets § 25, stk. 3, som vedrører værgens mulighed for at overlade den, der er under værgemål, penge til egen rådighed til at sørge for sine egne behov, indsat en regel i § 42, stk. 1, nr. 3, om, at umyndige selv råder over, hvad værgen har overladt dem efter § 25, stk. 3.

I overensstemmelse med udvalgets forslag har Justitsministeriet undladt at medtage en regel svarende til myndighedslovens § 38 vedrørende indgåelse og ophævelse af arbejdsaftaler, idet denne bestemmelse næppe anvendes i praksis. Fratagelse af den retlige handleevne efter lovforslagets § 6 medfører ikke i sig selv indgreb i muligheden for at indgå arbejdsaftaler, som hører til blandt de personlige anliggender. I tilfælde, hvor en person er under § 5-værgemål vedrørende personlige forhold, har derfor såvel den, der er under værgemål, som værgen adgang til at indgå og ophæve arbejdsaftaler.

10. Voksnes ugyldige aftaler

10.1. De gældende regler

Hvis en umyndiggjort selv indgår en aftale, som ligger uden for dennes mulighed for at forpligte sig ved retshandler, bliver aftalen som hovedregel ugyldig, jf. myndighedslovens § 43. Regler om det økonomiske opgør som følge heraf, hvis medkontrahtenten har opfyldt sin del af aftalen helt eller delvis, findes i myndighedslovens § 44.

En ugyldig aftale kan dog blive gyldig, hvis den efterfølgende godkendes af den pågældende selv, der i mellemtiden er blevet myndig, eller af værgen.

Hvis en person, der uden at være umyndiggjort, mangler evnen til at handle fornuftsmæssigt på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende, og hvis denne indgår en aftale, er aftalen ifølge myndighedslovens § 65 ikke bindende for vedkommende. I bestemmelsen er endvidere fastsat regler om det økonomiske opgør som følge heraf.

Endelig findes i aftaleloven en række ugyldighedsregler, jf. herom betænkningen side 340.

10.2. Reglerne i lovforslaget

10.2.1. Voksne umyndiges ugyldige aftaler

De gældende regler i myndighedslovens § 43 og § 44 er gentaget i lovforslaget med visse ændringer af sproglig og redaktionel karakter.

10.2.2. Andre ugyldige aftaler

Forslaget om, at der kan iværksættes værgemål uden fratagelse af handleevne efter § 5, og forslaget om, at samværgemål ikke medfører, at den, der er under samværgemål, mister sin retlige handleevne, har givet udvalget anledning til særlige overvejelser om bestemmelsen i myndighedslovens § 65, idet dispositioner, som måtte blive foretaget af personer under sådanne værgemål, i givet fald vil skulle vurderes i relation til aftalelovens ugyldighedsregler og bestemmelsen i § 65.

Udvalget har foreslået at bevare den gældende regel i myndighedslovens § 65 med visse sproglige ændringer og til en vis grad slække på kravene til beviset for den pågældendes mentale tilstand på aftaletidspunktet, jf. nærmere de specielle bemærkninger til lovforslagets § 46.

11. Værgemål for børn og unge

Det er normalt forældremyndighedens indehaver, der er væрге for et barn eller en ung under 18 år, og reglerne om værgemål for denne persongruppe har derfor nær sammenhæng med myndighedslovens regler om forældremyndighed.

De gældende bestemmelser om værgemålets retsvirkning, værgens retsstilling, bestyrelse og anbringelse af formuen m.v. for børn og unge svarer imidlertid i vidt omfang til de regler, som gælder for voksne under værgemål, og dette er også tilfældet efter reglerne i dette lovforslag. Justitsministeriet er på denne baggrund enig med udvalget i, at det er mest hensigtsmæssigt, at bestemmelserne om værgemål for mindreårige findes sammen med reglerne herom for voksne i en lov om værgemål, og lovforslaget indeholder derfor også disse regler.

Udvalget har endvidere i betænkningen foreslået, at de gældende regler om forældremyndighed og samværsret i myndighedsloven uden ændringer af indholdet omskrives til en ny lov.

Siden Myndighedslovsudvalgets afgivelse af sin betænkning har Justitsministeriets Forældremyndighedsudvalg afgivet betænkning nr. 1279/1994 om fælles forældremyndighed, samværsvanskeligheder og børnesagkyndig rådgivning. Udvalget har bl.a. haft til opgave at vurdere, om adgangen til fælles forældremyndighed bør forandres, og om der er behov for ændring af reglerne vedrørende ophævelse af fælles forældremyndighed. Da et lovforslag om en ny lov om forældremyndighed og samvær (L 176) netop er fremsat, findes det mest hensigtsmæssigt, at en omredigering af bestemmelserne om forældremyndighed og samværsret i myndighedsloven ikke

medtages i dette lovforslag, men afventer de ændringer i reglerne, som må forventes at blive vedtaget med ikrafttræden den 1. januar 1996.

11.1. De gældende regler

Børn og unge under 18 år er ifølge myndighedslovens § 1 umyndige og betegnes som mindreårige, og dette gælder også, selv om den unge under 18 år har indgået ægteskab. Umyndigheden indebærer, at børn og unge i vidt omfang ikke har mulighed for på egen hånd at bestemme over egne retsforhold, herunder deres økonomiske forhold.

Mindreårige kan således efter myndighedslovens § 34 ikke selv råde over deres formue eller forpligte sig ved retshandler, medmindre andet udtrykkeligt er bestemt. Dette indebærer, at mindreåriges aftaler som hovedregel er ugyldige og dermed ikke forpligtende for dem. Som det fremgår af myndighedslovens § 34, er der dog en række undtagelser herfra.

Myndighedslovens § 34 omfatter kun aftaler, der indebærer forpligtelser for den mindreårige. En mindreårige kan derfor på egen hånd indgå rent erhvervende retshandler, dvs. aftaler, som overhovedet ikke forpligter den mindreårige, f.eks. om at modtage en pengegave. Endvidere kan den mindreårige efter de gældende regler i myndighedslovens § 39 og § 40 selv råde over, hvad der er erhvervet ved egen virksomhed efter det fyldte 15. år, samt hvad den mindreårige har modtaget ved gave eller testamente med vilkår om, at det er til den mindreåriges egen rådighed.

I øvrigt har der i praksis dannet sig en særlig regel, den såkaldte pengeregulering, hvorefter den mindreåriges kontante betaling med penge, der tilhører den mindreårige, men som den mindreårige ikke selv kan råde over, indebærer, at modtageren af pengene erhverver ejendomsret over beløbet, medmindre denne vidste eller burde vide besked om betalernes mindreårighed og dennes manglende ret til at råde over pengene.

For unge under 18 år, der er gift, gælder ifølge lov om ægteskabets retsvirkninger særlige regler, der giver den mindreårige mulighed for at indgå forpligtende aftaler til fyldestgørelse af den daglige husholdning og børnenes fornødenheder. En gift mindreårige kan endvidere efter myndighedslovens § 35, stk. 1, selv træffe bestemmelse om indgåelse og ophævelse af aftaler om tjeneste og arbejde.

Hvis en mindreårige selv indgår en aftale, som ligger uden for dennes mulighed for at forpligte sig ved retshandler, bliver aftalen som hovedregel ugyldig. Regler om det økonomiske opgør som følge heraf findes i myndighedslovens § 43 og § 44.

En ugyldig aftale kan dog blive gyldig, hvis den pågældende efter at være blevet myndig giver tilsagn om at anse sig for bundet af aftalen, eller hvis værger efterfølgende godkender aftalen.

For mindreårige findes forskellige typer af værgemål. Om ad hoc værgemål, hvor værger kun beskik-

kes til at udføre et nærmere afgrænset hverv, henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 12 om særlige værger. Der beskrives også de gældende regler om testamentsværger, hvis opgave er begrænset til at forvalte en bestemt formue, som den mindreårige har modtaget ved arv.

De nævnte særlige former for værgemål er imidlertid af meget begrænset praktisk betydning, idet de kun forekommer sjældent. Af langt større betydning er de værgemål, hvor værger fungerer permanent og enten samtidig er indehaver af forældremyndigheden eller er beskikket til at fungere som værger i stedet for forældremyndighedens indehaver.

For langt de fleste børn og unge under 18 år er indehaveren af forældremyndigheden samtidig værger, jf. den gældende regel i myndighedslovens § 29, stk. 1, 1. pkt. Har forældrene fælles forældremyndighed, er de ifølge myndighedslovens § 29, stk. 1, 3. pkt., begge værger. Dette gælder dog ikke, hvis den ene af forældrene er umyndig, dvs. under 18 år eller umyndiggjort, eller er under lavværgemål. I så fald er den anden af forældrene værger alene. Har kun den ene af forældrene forældremyndigheden, er denne værger alene. Tillægges forældremyndigheden tredjemand, følger værgemålet forældremyndigheden.

Forældremyndighedens indehaver indtræder automatisk uden beskikkelse i værgemålet og har ubetinget pligt til at være værger, jf. myndighedslovens § 29, stk. 4.

Er begge forældrene værger, optræder de i forening, men kan efter myndighedslovens § 50 a, stk. 1, give hinanden fuldmagt til at udøve værgemålet alene. Hver af dem kan dog normalt efter bestemmelserne i myndighedslovens § 50 a, stk. 2 og 3, modtage ydelser fra tredjemand, eller, hvis den anden af forældrene er midlertidigt forhindret, bestemme på egen hånd, hvis en afgørelse ikke kan udsættes. Opstår der uenighed mellem forældre, der begge er værger, kan spørgsmålet indbringes for Civilretsdirektoratet.

Værgemålet for en mindreårige kan også varetages af en person, der ikke samtidig er indehaver af forældremyndigheden, jf. myndighedslovens § 29, stk. 3. Dette bliver aktuelt, hvis forældremyndighedens indehaver ikke kan udøve værgemålet på grund af umyndighed, lavværgemål eller fratagelse af dette, enten fordi den pågældende har forældremyndigheden alene, eller fordi hindringer som de nævnte foreligger for begge indehavere. Beskikkelsen foretages af statsamtet, og der beskikkes kun én person som værger. Beskikkelser af denne art forekommer i praksis kun sjældent, bl.a. fordi der i tilfælde, hvor forældre for en periode eller i længere tid er forhindret i at fungere som værger, også typisk er behov for at udpege en ny indehaver af forældremyndigheden, som i givet fald også bliver værger.

Mindreåriges værger står under tilsyn af statsamtterne, hvis afgørelser vedrørende værgemålet kan indbringes for Civilretsdirektoratet, der er den øver-

ste tilsynsmyndighed, jf. myndighedslovens § 51. Værgen skal efterkomme tilsynsmyndighedens forskrifter og kan henvende sig til myndigheden mod henblik på råd og vejledning. Mere detaljerede regler om værgens beføjelser og pligter findes i værgerbekendtgørelsen.

Værgens opgave er -- uanset om værgen er beskikket eller er værgesom følge af at være indehaver af forældremyndigheden -- at bestyre den mindreåriges formue og handle på den mindreåriges vegne i retsforhold vedrørende formuen, medmindre andet er bestemt, jf. myndighedslovens § 45. Ifølge myndighedslovens § 53, 1. pkt., skal værgen varetage den mindreåriges interesser med omhu og efter bedste evne, og efter myndighedslovens § 50 skal værgen, inden der træffes beslutning i vigtige anliggender, så vidt muligt indhente en erklæring fra den mindreårige, der er fyldt 15 år, og hvis den mindreårige har en samlevende ægtefælle, også fra denne.

Værgens kompetence til at indgå aftaler på den mindreåriges vegne er dog begrænset i det omfang, den mindreårige selv kan indgå aftaler, jf. ovenfor, ved at der ved alle mere betydelige foranstaltninger kræves samtykke fra statsamtet, jf. de herom fastsatte regler i værgerbekendtgørelsen, og endelig ved, at der på en række områder slet ikke er mulighed for, at den mindreårige påtager sig formueretlige forpligtelser.

Om statsamtets samtykke foreskrives i værgerbekendtgørelsen bl.a., at værgen ikke uden samtykke må købe, sælge eller behæfte fast ejendom for den mindreårige, og at køb og salg af løsøre samt stiftelse af gæld for den mindreårige udover sædvanlige dispositioner kræver statsamtets samtykke. Efter den almindelige regel i værgerbekendtgørelsens § 18, stk. 1, er statsamtets samtykke i øvrigt nødvendigt til enhver disposition, der ligger udover en sædvanlig bestyrelse af den mindreåriges formue.

Endvidere følger det af myndighedslovens § 48, at en mindreårige heller ikke med statsamtets samtykke kan forpligtes ved kaution eller anden sikkerhedsstillelse for tredjemands gæld. En mindreårige er også afskåret fra på egen hånd at drive selvstændig virksomhed, hvis dette indebærer, at den mindreårige må påtage sig gældsforpligtelser.

Den mindreåriges formue bestyres for så vidt angår penge og pengemidler af forvaltningsafdelinger i pengeinstitutter, der er godkendt af Justitsministeriet, og for den øvrige del af formuen af værgen, jf. § 3 i lov om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler. Forvaltningsafdelingernes bestyrelse er reguleret ved bestyrelsesbekendtgørelsen, der på visse punkter inddrager værgen i dispositionerne, mens værgens bestyrelse er reguleret ved værgerbekendtgørelsen.

Værgen bestyrer bl.a. beløb under 20.000 kr., gaver og arv, der efter givers og arveladers bestemmelse ikke skal bestyres i en forvaltningsafdeling, faste ejendomme, løsøre og lignende. Princippet for værgens bestyrelse er efter myndighedslovens § 47, der suppleres af bestemmelser i værgerbekendtgørelsen,

at formuen skal søges bevaret og frugtbargjort og anvendes til bedste for den mindreårige. Værgen er herunder erstatningspligtig over for den mindreårige for den skade, som værgen forvolder ved forsættligt eller uagtsomt forhold, jf. myndighedslovens § 53, 2. pkt.

Forbrug af den mindreåriges formue kræver tilladelse fra statsamtet, mens værgen kan bruge indtægterne af formuen, herunder f.eks. renter, til at dække den umyndiges fornødenheder og til fyldestgørelse af dennes forpligtelser.

Værgen skal føre regnskab over sin bestyrelse af den mindreåriges formue og over anvendelsen af indtægter, og regnskabet skal hvert år indsendes til statsamtet eller til den forvaltningsafdeling, der bestyrer midler for den mindreårige, medmindre indtægten ikke overstiger 36.000 kr. årligt.

Om investeringen af den mindreåriges midler gælder efter § 1 i loven om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler, at disse kun må anbringes som kontant indskud i et pengeinstitut eller i aktiver, der giver fuldt betryggende sikkerhed for midlernes bevarelse. Nærmere regler om, hvilke værdipapirer en mindreåriges midler må investeres i, findes i anbringelsesbekendtgørelsen.

11.2. Reglerne i lovforslaget

Som nævnt ovenfor foreslår udvalget, at reglerne om økonomiske værgemål for børn og unge overføres til værgemålsloven, således at reglerne om værgemål for børn og voksne er samlet i en lov. Udvalget har derfor fundet det naturligt også i et vist omfang at bearbejde reglerne om mindreårige. Som følge af, at de mindreåriges retsstilling ifølge afgrænsningen af udvalgets opgaver i kommissoriet ikke har været den centrale del af udvalgets opgaver, er ændringerne dog hovedsagelig af lovteknisk og sproglig karakter.

Grundreglerne om mindreåriges umyndighed i økonomisk henseende er samlet i lovforslagets kapitel 1 om værgemål for børn og unge. Reglerne om behandlingen af værgesager vedrørende mindreårige fremgår af henvisningen i lovforslagets § 4 til en række af reglerne i kapitel 3 om behandlingen af værgemåls- og værgesager vedrørende voksne.

Reglerne om værgens beføjelser og pligter, formuen, selvstændig rådighed og næring samt ugyldige aftaler findes i lovforslagets kapitel 4 - 7, der i et vist omfang gælder for både børn og unge og voksne under værgemål. Lovforslagets § 4 indeholder en henvisning til de bestemmelser, der gælder for de mindreårige. Også bestemmelserne i kapitel 8 om beskikkelse af særlige værges ved interessekonflikt, og når værgen er midlertidigt forhindret i at varetage sit hverv, gælder for mindreårige.

11.2.1. Myndighed ved indgåelse af ægteskab

Som noget nyt foreslås det på grundlag af udvalgets forslag i betænkningen, at unge under 18 år bliver

myndige, hvis de indgår ægteskab. Efter de gældende regler i myndighedslovens § 1, stk. 1, og § 6 er gifte unge under 18 år ikke under forældremyndighed, men umyndige i økonomisk henseende, indtil de fylder 18 år. I disse tilfælde er den hidtidige indehaver af forældremyndigheden – og begge forældre, hvis de har haft fælles forældremyndighed – væрге.

Det er Justitsministeriets opfattelse, at det i de fleste tilfælde er rimeligt og forsvarligt, at unge under 18 år, som på grund af ægteskab ikke længere er under forældremyndighed, også med hensyn til økonomiske forhold kan handle på egen hånd. Det bemærkes i den forbindelse, at indgåelsen af ægteskab for unge under 18 år kræver tilladelse fra statsamtet, jf. ægteskabslovens § 1, og fra forældrene, medmindre statsamtet finder, at der ikke er rimelig grund til forældrenes nægtelse, jf. ægteskabslovens § 2 og § 4.

Justitsministeriet har dog fundet, at der kan være tilfælde, hvor det af hensyn til den unge er betænkeligt, at denne selv får rådighed over sine økonomiske forhold ved indgåelsen af ægteskab. Det vil f.eks. gælde, hvis den unge har en meget stor formue, som det vil være vanskeligt for denne at bestyre, og hvor heller ikke ægtefællen anses for at kunne medvirke til en forsvarlig administration. Hvis det i en sådan situation alligevel er rimeligt at tillade ægteskabet – f.eks. fordi parret har eller venter barn – bør det ikke være den unges formueforhold, der forhindrer ægteskabet.

Det foreslås derfor, at statsamtet ved afgørelsen om at tillade ægteskabet kan beslutte, at den unge fortsat skal være under værgemål indtil sit fyldte 18. år. En regel herom foreslås indsat i ægteskabslovens § 1, jf. § 8, nr. 1, i det samtidigt fremsatte forslag om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven), og værgemålslovens § 1, stk. 1, foreslås formuleret i overensstemmelse hermed.

Bestemmelsen forventes kun at få begrænset betydning.

Antallet af unge under 18 år, der indgår ægteskab, er i øvrigt meget begrænset og udgjorde i 1990 74, i 1991 101, i 1992 85 og i 1993 75 personer.

11.2.2. Selverhverv, gaver og friar

Efter de gældende regler i myndighedslovens § 39 og § 40 kan forældremyndighedens indehaver fratage den mindreårige rådigheden over selverhvervede midler og midler, der er modtaget som arv eller gave til egen rådighed, hvis det skønnes, at den mindreåriges tarv kræver det. Afgørelsen herom træffes af forældremyndighedens indehaveren på egen hånd ved, at denne tager midlerne i sin varetægt. Er den mindreårige gift, skal værgen dog have statsamtets samtykke hertil.

Udvalget har foreslået, at bestemmelserne i myndighedslovens § 39 og § 40 opretholdes, dog således at den mindreåriges væрге, som typisk vil være forældremyndighedens indehaver, kun kan træffe afgø-

relse om at fratage den mindreårige rådigheden over midler erhvervet ved eget arbejde efter det fyldte 15. år samt øvrige midler, hvorover den mindreårige selv kan råde, med godkendelse fra statsamtet.

Justitsministeriet kan tilslutte sig udvalgets forslag, som derfor er medtaget uændret i lovforslagets § 42. Det bemærkes i den forbindelse, at konsekvensen af, at en ung i alderen 15 til 18 år har midler til egen rådighed, som han eller hun frit kan disponere over, også bør være, at disse midler ikke uden videre kan fratages den mindreårige, selv om værgen måske ikke er enig i de dispositioner, som den unge foretager. Dette vil også medvirke til at styrke principperne om, at større børn og unge skal deltage i beslutninger om deres egne personlige og økonomiske forhold.

Det bemærkes dog, at de 15-18-åriges råden over selverhvervede midler i et vist omfang vil være begrænset af forældremyndighedens indehaverens adgang til at træffe afgørelse om den mindreåriges personlige forhold. Der vil således f.eks. ikke være noget i vejen for, at en 16-årig for penge, som den pågældende selv har tjent efter det fyldte 15. år, køber en rejse. Forældrene vil dog som indehavere af forældremyndigheden over den unge kunne modsætte sig, at rejsen gennemføres, f.eks. hvis de finder, at den unge ikke er tilstrækkelig moden til at rejse alene, eller hvis den unge herved vil forsømme skolegang eller lignende, som forældrene kan træffe bestemmelse om.

Det vil formentlig kun sjældent forekomme, at statsamtet skal træffe afgørelse efter denne bestemmelse, bl.a. fordi den ikke vil omfatte tilfælde, hvor en ung mellem 15 og 18 år selv træffer aftale med sine forældre om, at de skal administrere de penge, som den mindreårige selv kan disponere over.

Bestemmelsen om rådighed over midler, der er tjent af den mindreårige ved eget arbejde, har en vis sammenhæng med de gældende bestemmelser i myndighedslovens § 35 og § 36 om den mindreåriges adgang til at selv at indgå aftaler om tjeneste eller andet personligt arbejde. Udvalget har drøftet disse regler og overvejet, om der burde foreslås en begrænset modernisering, men er afstået herfra, bl.a. fordi reglerne ikke foreslås overført til værgemålsloven. Det tilføjes, at reglerne i § 35 og § 36 er medtaget i forslaget til en ny lov om forældremyndighed og samvær (L 176).

11.2.3. Selvstændig næring

Efter den gældende regel i myndighedslovens § 49 kan værgen med justitsministerens samtykke give en voksen, der er umyndiggjort, tilladelse til på egen hånd at udøve næring. En sådan tilladelse indebærer, at den umyndiggjorte på egen hånd kan indgå retshandler, som falder inden for virksomhedens område, jf. myndighedslovens § 41, stk. 1, og at den umyndiggjorte for lovligt indgåede aftaler hæfter på samme måde som en myndig. Tilladelsen kan tilba-

gekaldes af værgeren med justitsministerens samtykke. Justitsministerens kompetence til at træffe afgørelser af denne art er lagt ud til statsamterne, jf. reglerne herom i værgebekendtgørelsen.

Bestemmelsen giver ikke mulighed for at tillade en mindreårig at drive virksomhed på egen hånd. Hvis der er behov for, at en virksomhed, som tilhører den mindreårige, videreføres, sker dette i dag således, at virksomheden drives af en myndig - f.eks. værgeren - på den mindreåriges økonomiske ansvar.

Det er udvalgets opfattelse, at der er et vist, men dog meget begrænset behov for, at der også er mulighed for at meddele en mindreårig tilladelse til at drive virksomhed på egen hånd. Udvalget foreslår derfor, at der bliver adgang hertil for mindreårige, der er fyldt 15 år. Justitsministeriet er enig heri, og bestemmelsen i lovforslagets § 43 svarer derfor til lovudkastet i betænkningen.

Bestemmelsen, der ikke ventes at få stor praktisk betydning, forudsættes administreret i overensstemmelse med hidtidig praksis for meddelelse af tilladelse til umyndiggjorte til at drive virksomhed på egen hånd, idet der dog naturligvis må tages hensyn til de særlige forhold, som er en følge af den mindreåriges unge alder.

11.2.4. Øvrige ændringer

Udover de ovennævnte ændringer, der særlig vedrører børn og unge, henvises til bestemmelsen i lovforslagets § 4, stk. 1, hvor det er angivet, hvilke bestemmelser i lovforslaget, der tillige gælder for mindreårige. Om disse bestemmelser henvises endvidere til de specielle bemærkninger til lovforslaget.

12. Særlige værger

12.1. De gældende regler

Ud over de almindelige regler om værgemål for børn og voksne, der er beskrevet ovenfor, findes en række særlige former for værgemål, der normalt iværksættes med henblik på varetage af bestemte opgaver, og som ofte kaldes ad hoc værgemål.

Denne form for værgemål kan opdeles i tre grupper. Myndighedslovens ad hoc værgemål, jf. myndighedslovens § 58, § 59 og § 62, skifteværgemål, jf. regler i skifteloven og reglerne i myndighedslovens § 58 og § 59, samt værgemål, der efter regler i den øvrige lovgivning iværksættes med henblik på varetage af bestemte opgaver i relation til den pågældende lovgivning, f.eks. bistandsværger, jf. straffelovens § 71, der beskikkes i forbindelse med straffesager, der kan medføre dom til anbringelse i institution eller i forvaring.

Myndighedsloven indeholder i § 58 hjemmel til at udpege en særlig værge til udførelsen af et bestemt hverv for en umyndig, som altså allerede har en værge.

Bestemmelsen anvendes i praksis hovedsagelig, hvis værgeren for en voksen umyndiggjort på grund af sygdom eller lignende er midlertidigt forhindret i va-

retage værgemålet, eller hvis der er en interessekonflikt mellem værgeren og den umyndige. Det sidsnævnte kan f.eks. være tilfældet, hvis værgeren vil indgå en handel med den umyndige, eller værgeren og den umyndige har modstridende interesser på et skifte, hvor de begge er arvinger, jf. også nedenfor om skifteværger.

Bestemmelsen anvendes i praksis formentlig ikke til beskikkelse af en ad hoc værge for en mindreårig, når dennes værge er midlertidigt forhindret i at varetage sine opgaver, idet der i disse tilfælde normalt også vil være behov for at udpege en midlertidig indchaver af forældremyndigheden, der så også bliver værge for den mindreårige.

Beskikkelsen sker med henblik på varetage af et bestemt eller bestemte hverv og foretages af statsamtet, jf. dog nedenfor om skifterettens kompetence ved beskikkelse af skifteværger.

Efter bestemmelsen i myndighedslovens § 59 kan der for en voksen, der midlertidigt på grund af sygdom eller fravær er forhindret i at varetage sine anliggender, beskikkes en værge til at varetage den pågældendes anliggender i nærmere angivet omfang. Forinden beskikkelsen sker, skal samtykke fra den, der midlertidigt er forhindret i at varetage sine anliggender, så vidt muligt indhentes.

Ad hoc værgeren skal varetage den pågældendes anliggender i det omfang, som fastsættes i værgebekikkelsen. Beskikkelsen kan f.eks. meddeles med henblik på at træffe dispositioner vedrørende opsigelse og rydning af en lejlighed eller til at samtykke i flytning til plejehjem. Værgemålet medfører ikke indskrænkninger i muligheden for selv at disponere for den, der er under ad hoc værgemål, og denne kan derfor på egen hånd disponere over sin formue og forpligte sig ved retshandler. Er den pågældende ikke i stand til at handle fornuftmæssigt, vil der dog være mulighed for at erklære sådanne aftaler ugyldige i medfør af bestemmelsen i myndighedslovens § 65.

Ad hoc værgemålet ophører, når det omhandlede hverv er udført, når den pågældendes forhindring i at varetage sine anliggender er ophørt, eller når den pågældende er blevet umyndiggjort.

Efter ordlyden af bestemmelsen i § 59 kræves det som nævnt, at forhindringen er midlertidig, og personer, der må antages varigt at være ude af stand til at varetage deres anliggender, bør derfor i princippet - hvis der er behov for en værge - søges formueretligt umyndiggjort efter bestemmelsen i myndighedslovens § 2 og eventuelt tillige personligt umyndiggjort efter § 46.

I praksis har der dog været en tendens til at anvende beskikkelse af ad hoc værger efter myndighedslovens § 59 også i tilfælde, hvor sygdommen eller tilstanden ikke er midlertidig, hvis der kun er behov for en værge til en enkeltstående disposition af begrænset omfang, og der ikke i øvrigt er brug for en varig bistand. Bestemmelsen er i sådanne tilfælde typisk anvendt til at træffe beslutning om plejehjems-

anbringelse og de foranstaltninger, der skal træffes i forbindelse hermed. Praksis, som er beskrevet af udvalget i betænkningen side 111 f, har imidlertid givet anledning til overvejelser, jf. herom betænkningen side 56-58.

Afgørelser om beskikkelse af en ad hoc værge efter myndighedslovens § 59 træffes af statsamtet.

Myndighedslovens § 62 giver en arvelader mulighed for at udpege en person, der som værge skal bestyre en arv, der tilfalder en umyndig efter ham. Bestemmelsen anvendes i dag kun i meget ringe omfang.

Skifteværger er værger, som beskikkes i forbindelse med skifte af dødsbo til at varetage en arvinges eller legatars interesser under skiftet.

Efter de gældende regler repræsenteres mindreårige og umyndiggjorte ved skifte af deres værge, mens personer under lavværgemål under skiftet optræder sammen med lavværge. For personer, der allerede har en værge, kan der være behov for at beskikke en særlig værge til at varetage den pågældendes interesser under skiftebehandlingen, hvis værgens interesser under skiftet kan komme i strid med den umyndiges. Dette vil f.eks. kunne være tilfældet, hvis de begge er arvinger i boet, eller hvis værge skal fungere som eksekutor i boet. Sådanne beskikkelse sker i dag i medfør af myndighedslovens § 58. Kompetencen til at beskikke en værge tilkommer i disse særlige tilfælde skifteretten og ikke statsamtet, jf. bestemmelsen i myndighedslovens § 61, 2. pkt.

For personer, der som følge af sygdom eller fravær ikke selv kan varetage deres interesser under skiftet, kan der beskikkes en ad hoc værge til skiftet, jf. bestemmelsen i myndighedslovens § 59. Beskikkelsen foretages af statsamtet.

12.2. Reglerne i lovforslaget

Udvalget har foreslået en forenkling af reglerne i myndighedsloven om særlige værger, således at reglerne bliver mere overskuelige. Samtidig foreslås det, at disse værger fremover konsekvent i lovtæksten benævnes særlige værger.

12.2.1. Særlige værger for personer, der allerede er under værgemål

Det er udvalgets opfattelse, at der også fremover i værgemålsloven må være regler om beskikkelse af en anden værge til varetagelse af bestemte opgaver for personer, der i forvejen er under værgemål.

Det væsentligste område for beskikkelse af særlige værger for personer, der i forvejen er under værgemål, er efter udvalgets opfattelse de situationer, hvor der er en interessekonflikt mellem værge og den, der er under værgemål. Udvalget foreslår derfor en særlig regel herom, jf. lovforslagets § 47, der som noget nyt også giver mulighed for beskikkelse af en særlig værge for personer, der er under samværge-mål.

Det er hensigten, at denne bestemmelse også kan anvendes ved interessekonflikter om personlige spørgsmål, både under et værgemål for en voksen, der omfatter personlige anliggender, og mellem et barn og forældrene som indehavere af forældremyndigheden.

Udvalget har overvejet også at udforme en materiel regel, som nærmere beskriver interessekonflikterne, men har ikke fundet det nødvendigt, fordi det må anses at følge allerede af værgens almindelige pligt til en forsvarlig varetagelse af sine opgaver, at værge ikke kan repræsentere den, der er under værgemål, hvis der er uoverensstemmelse mellem deres interesser.

Det er efter forslaget i betænkningen ikke hensigten, at bestemmelsen i § 47 skal anvendes i situationer, hvor interessekonflikten opstår under et dødsboskifte. Baggrunden herfor er, at betænkning nr. 1270/1994 om skifte af dødsboer indeholder udkast til regler om værgerepræsentationen på skifte, som må forventes gennemført ved en ny skiftelov.

Da en ny skiftelov ikke kan forventes gennemført inden den 1. januar 1997, hvor værgemålsloven foreslås sat i kraft, vil der formentlig i en overgangsperiode være behov for regler, der også giver mulighed for at beskikke en værge til varetagelse af opgaver i forbindelse med skifte. Der henvises herom til § 15, nr. 2, i forslaget til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven), hvorved der indsættes en § 11 a i skifteloven, som giver skifteretten adgang til at beskikke en særlig værge efter reglen i værgemålslovens § 47.

Til afløsning af muligheden for efter den gældende bestemmelse i myndighedslovens § 58 at beskikke en særlig værge, når en værge midlertidigt er forhindret i at varetage sine opgaver, har udvalget foreslået reglen i lovforslagets § 48. Reglen er udformet, så den kun omfatter midlertidige forhindringer for beskikkede værger, idet midlertidige forhindringer for fødte værger, dvs. de forældre, der er værger i kraft af, at de har forældremyndigheden over en mindreårig, i praksis løses ved efter den gældende bestemmelse i myndighedslovens § 21 at udpege en midlertidig indehaver af forældremyndigheden.

12.2.2. Særlige værger for voksne, der ikke er under værgemål

Som det fremgår af de almindelige bemærkninger ovenfor afsnit 4.3., indebærer forslaget om nye værgemålsformer for voksne, jf. lovforslagets § 5, at der kan iværksættes værgemål, der ikke indebærer fratagelse af den retlige handleevne. Der bliver også mulighed for at begrænse værgemålet til bestemte økonomiske eller personlige anliggender, og værgemålet kan efter lovforslagets § 8 tidsbegrænses, f.eks. hvis en sygdom, der forhindrer en person i at varetage sine anliggender, må antages kun at være midlertidig.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at adgangen til at beskikke en særlig værge for voksne, der ikke er under værgemål, fremover alene omfatter de situationer, hvor en person er forhindret i at varetage sine anliggender på grund af fravær. Skyldes forhindringen sygdom, kan værgemål efter lovforslagets § 5 anvendes.

Lovforslaget er udformet i overensstemmelse hermed.

12.2.3. Testamentsværger

Der er efter udvalgets opfattelse ikke grundlag for at bevare en arveladers ret til efter den gældende regel i myndighedslovens § 62 ved testamente at udpege en testamentsværge, idet denne adgang stort set ikke længere benyttes. Hertil kommer, at et system, hvorefter der samtidig kan være to værger, en testamentsværge og en anden værge, der skal tage sig af hver sine aktiver, kan være uhensigtsmæssigt og give anledning til misforståelser.

Såfremt en testator ønsker, at en bestemt person beskikkes som den umyndiges værge, kan arveladeren i sit testamente i stedet tilkendegive sit ønske herom, således at denne tilkendegivelse kan indgå i statsamtets overvejelser under en eventuel værgebeskikkelsessag. Udvalget har ikke fundet lovregulering af sådanne tilkendegivelser nødvendig.

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser om testamentsværger, og en bestemmelse til afløsning af reglen i myndighedslovens § 62 er derfor ikke medtaget i lovforslaget.

I lovforslagets § 55 findes en bestemmelse om en overgangsordning for allerede etablerede testamentsværgemål. Bestemmelsen, der er udformet i overensstemmelse med udvalgets forslag, indebærer, at iværksatte testamentsværgemål fortsætter efter den hidtidige lovgivning, mens testamentariske bestemmelser om testamentsværger, der endnu ikke er blevet aktuelle, fremover må betragtes som en hensigts erklæring under en eventuel værgebeskikkelsessag.

12.2.4. Behandlingen af sager vedrørende særlige værgemål og retsstillingen under disse værgemål

Det foreslås, at beskikkelse af særlige værger i overensstemmelse med de gældende regler om beskikkelse af særlige værger og hovedreglen i dette lovforslag om andre værgemål skal foretages af statsamtet. I forhold til gældende ret indebærer lovforslaget en ændring af den stedlige kompetence, idet det forekommer praktisk, at det er statsamtet, hvor den, som skal have beskikket en værge, bor, der udpeger en særlig værge, i stedet for som nu statsamtet på det sted, hvor hvervet skal udføres.

Den særlige værges opgave er – ligesom for de øvrige værgemål – at varetage interesserne for den, der er under værgemål, og værgeren skal herunder, i det omfang dette kan lade sig gøre, rådføre sig med den, der er under værgemål, før der træffes beslutning i vig-

tigere anliggender. Forslagets bestemmelser om retsvirkningerne af særlige værgemål svarer i øvrigt i det væsentlige til de nugældende regler om retsstillingen under særlige værgemål.

13. Ikrafttræden og overgangsbestemmelser

Det foreslås, at loven træder i kraft den 1. januar 1997, idet det af hensyn til aflæggelsen af værgemålsregnskaber er mest hensigtsmæssigt, at loven får virkning fra et årsskifte. Der skal endvidere være et sådant tidsrum mellem lovens vedtagelse og dens ikrafttræden, at det er muligt at udarbejde det ret omfattende administrative regelsæt, som skal regulere værgens pligter, formuens anbringelse m.v. i detaljer.

Overgangsregler er nødvendige bl.a. af hensyn til de sager om værgemål, der verserer ved lovens ikrafttræden, og for at fastlægge de regler, som skal gælde for umyndiggørelse og lavværgemål, der er iværksat efter de hidtil gældende regler.

Det foreslås, at loven får virkning både for behandlingen af igangværende sager og for værgemål, som er iværksat efter de gældende regler, således at de nye regler i værgemålsloven som udgangspunkt straks finder anvendelse. Dette er hensigtsmæssigt for at undgå, at man gennem længere tid skal arbejde med to regelsæt, der gælder for henholdsvis afgørelser om værgemål truffet før og efter lovens ikrafttræden.

14. Lovforslagets økonomiske og administrative konsekvenser

Det er meget vanskeligt at forudse, hvilket omfang stigningen i antallet af værgemålssager vil få ved gennemførelse af de foreslåede mere smidige regler om værgemål. Udvalget har i betænkningen antaget, at antallet af nye værgemålssager vil stige fra i dag omkring 700 årligt til mellem 1.700 og 2.800 årligt. Udvalget anslår samlet, at der i løbet af få år vil være mindst mellem 10.000 og 15.000 voksne, der er under værgemål, mens det anslås, at der i dag er ca. 4.000 voksne, der er umyndiggjort eller under lavværgemål.

Statsamtene vil blive påført merudgifter som følge af, at statsamtene fremover som et nyt arbejdsområde skal behandle alle sager om nye værgemål efter § 5 og § 7 og ændringssager efter § 9. Endvidere vil stigningen i antallet af sager medføre en forøgelse af arbejdet med tilsynet med værgemål. Det skønnes, at merudgifterne i årene 1997-2000 udgør henholdsvis 5,3 mio. kr. (lønsom 4,5 mio. kr.), 6,1 mio. kr. (lønsom 5,2 mio. kr.), 6,8 mio. kr. (lønsom 5,6 mio. kr.) og 7,6 mio. kr. (lønsom 6,3 mio. kr.). Der er i den forbindelse forudsat en udvidelse af statsamtene med 8 årsværk i det første år efter lovens gennemførelse. Antallet af årsværk vil i år 2000 være steget til 14. Endvidere er indeholdt skønnede udgifter til lægeerklæringer og statsamternes udgifter i forbindelse

med administrationen af en ordning med faste værger.

Civilretsdirektoratet er rekursmyndighed for en række af de afgørelser, der træffes af statsamtterne. Endvidere skal Civilretsdirektoratet varetage tilsynet med forvaltningsafdelingerne. Den skønnede aktivitetsforøgelse på disse områder medfører, at det er nødvendigt at udvide Civilretsdirektoratet med 2 årsværk i årene 1997 og 1998, 3 årsværk i 1999 og 4 årsværk i år 2000. De årlige udgifter udgør 0,7 mio. kr. i 1997 og 1998 (lønsum 0,6 mio. kr.), 1,1 mio. kr. i 1999 (lønsum 0,9 mio. kr.) og 1,4 mio. kr. i 2000 (lønsum 1,2 mio. kr.).

Sagsantallet ved *domstolene* skønnes ikke at blive væsentligt ændret. Domstolene vil imidlertid skulle afholde udgifter til lægeerklæringer og den foreslåede obligatoriske advokatbeskikkelse. Disse sagsomkostningsudgifter forudsættes afholdt over hovedkonto 11.22.22. Fri proces og udgifter til advokatbistand. Det anslås, at den samlede årlige merudgift vil blive omkring 1 mio. kr.

Hvis den, der begæres sat under værgemål efter lovforslagets § 5 eller § 6, har bopæl på en institution, skal der efter lovforslagets § 18, stk. 3, indhentes en udtalelse fra institutionen. Det merarbejde, som sådanne erklæringer vil medføre for *plejehjem og andre institutioner*, må antages for de enkelte institutioner at blive af ringe omfang. Skønnet over merarbejdet er selvsagt forbundet med stor usikkerhed, men samlet skønnes merarbejdet at svare til en udgift på ca. 0,5 mio. kr. årligt.

Det foreslås i lovforslagets § 32, at *vederlag m.v. til værger* fortsat som udgangspunkt skal betales af den, der er under værgemål. Hvis værgemål iværksættes for personer, der ikke har tilstrækkelige midler til at betale vederlaget til værger, må statsamtet imidlertid træde til og dække udgiften, jf. lovforslagets § 32, stk. 1, 2. pkt. Nærmere regler om vederlag m.v. vil blive fastsat administrativt og i det omfang, der bliver tale om en ordning med faste værger, efter forhandling med de relevante myndigheder og organisationer.

Det er meget vanskeligt at skønne over antallet af sager, hvor det bliver statsamtet, der skal afholde udgifterne til udlæg og vederlag til værger. Da størrelsen af vederlaget i de enkelte sager endvidere vil afhænge af både de takster, der fastsættes for en eventuel ordning med faste værger, og af arbejdet i de enkelte sager, skønnes det nødvendigt, at der for 1997 afsættes et beløb på ca. 7,0 mio. kr. I de følgende år vil udgiften udgøre ca. 10,0 mio. kr. (1998), ca. 13,0 mio. kr. (1999) og ca. 16,0 mio. kr. (2000). Vederlaget forudsættes udbetalt af statsamtterne, og udgiften forudsættes indbudgetteret på en lovbunden konto.

Samlet skønnes udgifterne ved lovforslaget således at beløbe sig til ca. 14,5 mio. kr. i 1997, 18,3 mio. kr. i 1998, 22,4 mio. kr. i 1999 og 26,5 mio. kr. i år 2000 og de følgende år.

Merudgifterne ved lovforslaget finansieres af Justitsministeriet.

15. Hørte myndigheder m.v.

Udvalgets betænkning har været til høring hos følgende myndigheder og organisationer m.v.:

Præsidenterne for Østre og Vestre Landsret, Præsidenten for Københavns Byret, Præsidenten for Retten i Århus, Præsidenten for Retten i Odense, Præsidenten for Retten i Ålborg, Præsidenten for Retten i Roskilde, Rigsadvokaten, Rigspolitichefen, Politidirektøren i København, Den Danske Dommerforening, Foreningen af Politimestre i Danmark, Dommerfuldmægtigforeningen, Politifuldmægtigforeningen, Dansk Politiforbund, Civilretsdirektoratet, samtlige statsamtmand, Overpræsidenten i København, Foreningen af Statsamtmand, Foreningen af Statsamtjurister, Kommunernes Landsforening, Amdradsforeningen i Danmark, Advokatrådet, Finansrådet, Assurandør-Societetet, Retslægerådet, Embedslægeforeningen, Den Almindelige Danske Lægeforening, Dansk Sygeplejeråd, Dansk Psykiatrisk Selskab, Dansk Psykologforening, Dansk Socialrådgiverforening, Det Danske Center for Menneskerettigheder, De Samvirkende Invalideorganisationer, Ældre Sagen, Det Centrale Handicapråd, Landsforeningen Evnesvages Vel, Landsforeningen Sind, Socialpædagogernes Landsforbund, Omsorgsorganisationernes Samråd og Patientforeningen Gallevægelsen.

Bemærkninger til de enkelte bestemmelser

Til kapitel 1

Værgemål for børn og unge

Kapitel 1 indeholder grundreglerne om værgemål for børn og unge under 18 år, dvs. om denne gruppes umyndighed i økonomisk henseende. Reglerne svarer med enkelte afvigelser og en række lovtekniske og sproglige ændringer til de gældende regler om værgemål for børn og unge i myndighedsloven.

Reglerne om forældremyndighed, dvs. pligten til omsorg og adgangen til at træffe afgørelser om den mindreåriges personlige forhold, forbliver efter lovforslaget i myndighedsloven, hvis titel foreslås ændret til lov om forældremyndighed og samvær, jf. lovforslagets § 53, nr. 1, og de almindelige bemærkninger afsnit 11. Justitsministeriet har dog for nylig fremsat forslag til en ny lov om forældremyndighed og samvær, som skal afløse de gældende regler herom i myndighedsloven.

Til § 1

Bestemmelsen i *stk. 1* afløser de gældende bestemmelser i myndighedslovens § 1, stk. 1, 1. pkt., og stk. 2, 1. pkt., og svarer hertil, bortset fra forslaget om, at mindreårige, der indgår ægteskab, som hovedregel bliver myndige ved ægteskabets indgåelse,

og forslaget om, at umyndigheden vedvarer uanset indgåelsen af ægteskab, hvis statsamtet har besluttet det.

Hvis en ung, der har indgået ægteskab, bliver skilt, inden den pågældende er fyldt 18 år, betragtes denne ikke på ny som umyndig, men bevarer myndigheden, uanset at ægteskabet ikke længere består.

Reglen om, at nogle unge, der har indgået ægteskab, forbliver mindreårige og dermed umyndige, hvis statsamtet har besluttet det, medfører, at statsamtets afgørelse om tilladelse til ægteskabet efter indgåelsen af ægteskabet bliver dokumentation for, om den gifte under 18 år er myndig eller ej.

Om bestemmelsen i stk. 1 henvises i øvrigt til de almindelige bemærkninger ovenfor afsnit 11.2.1. og til betænkningen side 329 - 331 og side 375.

Stk. 2 svarer til den gældende bestemmelse i myndighedslovens § 34. Reglen fastslår retsvirkningen af umyndighed for mindreårige. Om virkningen af, at den mindreårige umyndige handler i strid med bestemmelsen, henvises til lovforslagets § 44 og § 45 og bemærkningerne hertil.

Det følger i øvrigt af bestemmelserne i lovforslagets § 42 og § 43, at de mindreårige selv kan råde over visse midler, bl.a. indtægter ved eget arbejde, og at det kan tillades, at den umyndige, der er fyldt 15 år, driver selvstændig næring.

Bestemmelsen i stk. 3 om, at værgerne handler på den mindreåriges vegne i økonomiske anliggender, svarer til den gældende bestemmelse i myndighedslovens § 45, hvorefter værgerne bestyrer den umyndiges formue og handler på hans vegne i retsforhold vedrørende formuen, medmindre andet er bestemt. Det nærmere indhold af bestemmelsen er fastlagt i lovforslagets kapitel 4 om værgens beføjelser og pligter og i kapitel 5 om formuens forvaltning og anbringelse m.v.

Det er i lovforslagets § 4, stk. 1, 3. pkt., angivet, hvilke bestemmelser i loven der indeholder regler om den mindreåriges værges opgaver, formueforvaltningen m.v.

Til § 2

Bestemmelserne i lovforslagets § 2, stk. 1 og 4, svarer til de gældende regler i myndighedslovens § 29, stk. 1 og 3. Bestemmelsen i myndighedslovens § 29, stk. 4, hvorefter forældremyndighedens indehaver er værge uden beskikkelse, er udeladt, idet dette giver sig selv allerede efter bestemmelsen i lovforslagets § 2, stk. 1. Hvis der er behov herfor, vil statsamtet kunne træffe afgørelse om en foreløbig værgebeskikkelse. Der henvises i øvrigt til betænkningen side 324 og 376.

Bestemmelsen i stk. 2 findes ikke i den gældende myndighedslov, men giver udtrykkelig hjemmel for de særlige tilfælde, hvor der i hidtidig praksis er meddelt en født værge fritagelse for hvervet. Fritagelse for værgemålet har ikke virkning for forældremyndigheden. Har den mindreårige kun én værge,

og bliver denne fritaget for hvervet, må der beskikkes en ny værge, jf. lovforslagets § 2, stk. 4. Om bestemmelsen henvises i øvrigt til betænkningen side 325 og 376.

I stk. 3 reguleres den situation, hvor der er fælles forældremyndighed, og hvor den ene værge træder ud af funktion enten som følge af værgemål efter værgemålslovens § 5, værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, eller samværgemål, jf. værgemålslovens § 7. I så fald bliver den anden af forældrene værge alene. Det samme gælder, hvis værgemålet fratages værgerne på grund af misbrug af stillingen eller uegnethed, jf. lovforslagets § 12. Bestemmelsen afløser den gældende regel i myndighedslovens § 29, stk. 2.

Bestemmelsen i § 2 er ændret i forhold til udkastet i betænkningen, således at stk. 2 og stk. 3 er ombyttet, og således at stk. 3 tillige omfatter de tilfælde af fritagelse for værgemål, som der skabes udtrykkelig hjemmel til ved stk. 2.

Til § 3

Stk. 1 om, at to værger for en mindreårig handler i forening, er ny, men fastslår blot et allerede gældende princip. Stk. 2, 3 og 4 svarer til de gældende bestemmelser i myndighedslovens § 50 a, stk. 1-3, mens stk. 5 svarer til myndighedslovens § 52, dog med den ændring, at kompetencen til at træffe afgørelse, når værgerne er uenige, nu i loven tillægges statsamtet i stedet for justitsministeren. Der henvises til betænkningen side 376-377.

Til § 4

Stk. 1, 1. pkt., henviser til lovforslagets § 12, der afløser den gældende regel i myndighedslovens § 32 om fratagelse og bortfald af værgemål.

Bestemmelsen indebærer, at statsamtet ligesom efter de gældende regler kan fratage mindreåriges værger, herunder fødte værger, værgemålet, hvis værgerne misbruger sin stilling eller i øvrigt viser sig uegnet som værge. Endvidere bortfalder værgemålet som efter gældende ret, hvis værgerne kommer under værgemål, herunder samværgemål.

Bestemmelsen i § 12, stk. 1, indebærer, at værgens beføjelser også kan fratages denne, uden at dette er begrundet i, at den pågældende har tilsidesat sine pligter. Således kan beskikkelsen fratages værgerne, hvis det er nødvendigt af hensyn til den, der er under værgemål, jf. nærmere betænkningen side 233.

Stk. 1, 2. pkt., indeholder henvisninger til regler om behandlingen af værgesager i lovforslagets kapitel 3 om behandlingen af værgemåls- og værgesager vedrørende voksne. Det følger af henvisningen til § 14, 1. pkt., at kompetencen til at træffe bestemmelse om værgebeskikkelse og ændring heraf, herunder om fritagelse af forældremyndighedsindehaveren for værgemålet, jf. lovforslagets § 2, stk. 2, for børn og

unge under 18 år ligesom efter gældende ret tilkommer statsamtet.

Henvisningerne i stk. 1, 2. pkt., indebærer bl.a., at reglerne i lovforslagets kapitel 3 om stedlig kompetence (§ 15), om statsamtets mulighed for af egen drift at indlede sager om værgebeskikkelse (§ 16, stk. 2), om at statsamtet sørger for sagens oplysning (§ 18, stk. 1 og 4), og om underretning (§ 20, stk. 1 og 3) finder tilsvarende anvendelse for værgesager for børn og unge under 18 år. Henvisningen til lovforslagets § 23, stk. 1, medfører, at Justitsministeriet også med hensyn til behandlingen af disse sager fastsætter nærmere regler. I forhold til lovudkastet i betænkningen er henvisningen til § 21 udeladt, idet foreløbige værgebeskikkelser anses for omfattet af bestemmelsen i lovforslaget § 2, stk. 4.

I forhold til lovudkastet i betænkningen er der i lovforslagets § 4, stk. 1, 3. pkt., indsat en bestemmelse, der har til formål at give et overblik over, hvilke bestemmelser i loven der i øvrigt har betydning for værgemål for umyndige under 18 år.

Bestemmelsen i *stk. 2* svarer med en ændret sproglig udformning til myndighedslovens § 33, stk. 3.

Til kapitel 2

Værgemål for voksne

Kapitel 2 indeholder de centrale regler om nye og smidigere værgemålsordninger for voksne til afløsning af reglerne om umyndiggørelse i myndighedslovens § 2 og § 46, lavværgemål i § 54 og til dels ad hoc værgemål i § 59. Der henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 4.

Voksne er efter lovforslaget personer, der er 18 år eller derover, samt unge under 18 år, der har indgået ægteskab, og hvor statsamtet ikke har besluttet, at den unge skal være umyndig trods ægteskabet. Det er muligt - hvis der er behov for det - at indlede en værgemåls sag og træffe afgørelse om værgemål allerede før, den pågældende er fyldt 18 år, for at afgørelsen kan få virkning fra fødselsdagen.

Til § 5

Grundmodellen i den foreslåede nye værgemålsordning er lovforslagets § 5. Bestemmelsen omhandler de værgemål, som må antages at blive de mest almindelige for voksne personer, og indeholder betingelserne for iværksættelse af værgemål samt de grundlæggende retsvirkninger heraf. Om målgruppen for denne type værgemål se bemærkningerne nedenfor til stk. 4 om virkningen af § 5-værgemål.

Bestemmelsen i *stk. 1* indeholder betingelserne for iværksættelse af værgemål og afløser den gældende myndighedslovs § 2 og § 46.

I bestemmelsen fastsættes betingelserne - et retligt kriterium, medicinske kriterier og et behovskriterium - for at iværksætte værgemål.

Det *retlige* kriterium for at iværksætte værgemål efter *stk. 1* er, at den pågældende er ude af stand til

at varetage sine anliggender. Dette svarer til betingelsen i de gældende regler i myndighedslovens § 2, nr. 1 og 3, om umyndiggørelse i formueretlig henseende samt § 46 om personlig umyndiggørelse. Det forudsættes, at der må være tale om en betydelig fravigelse fra det normale for så vidt angår den pågældendes evne til at varetage sine anliggender, og ved vurderingen må evnen endvidere ses i forhold til de beslutninger, der kræves af den pågældende. Der henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 4.3.1.

Som i den gældende lov opstilles ved siden af dette kriterium en række *medicinske* kriterier. Sindssygdom foreslås bevaret som et medicinsk kriterium, og herunder medtages som noget nyt betegnelsen svær demens, idet denne gruppe formentlig i dag er den gruppe, der har størst behov for bistand til varetagelse af egne anliggender. Der henvises i øvrigt til de almindelige bemærkninger afsnit 4.3.1., hvor ændringerne i forhold til den gældende lov er beskrevet.

Det er endvidere en betingelse, at der skal være et konkret *behov* for værgemål, jf. nærmere herom de almindelige bemærkninger afsnit 4.3.2.

Om betingelserne for iværksættelse af § 5-værgemål henvises i øvrigt til betænkningen side 126-143.

Bestemmelsen i *stk. 2*, som foreslås indført på grundlag af halvdelen af udvalgsmedlemmernes indstilling herom, afløser den gældende myndighedslovs § 2, nr. 4. Der henvises herom til de almindelige bemærkninger afsnit 4.3.5.

Betingelserne for at iværksætte værgemål på anmodning fra den pågældende selv er efter den foreslåede bestemmelse snævrere end i myndighedslovens § 2, nr. 4, men en begæring fra den pågældende efter *stk. 2* får, som efter de hidtil gældende regler, den betydning, at der ikke er det samme behov for at stille strenge krav til beviset for, at den pågældende er syg eller i en stærkt svækket tilstand. Tilstanden skal endvidere ikke være så alvorlig, som det kræves i *stk. 1*.

Også ved sager om værgemål efter egen anmodning skal der foreligge en keggerklæring til belysning af den pågældendes tilstand, jf. lovforslagets § 18, stk. 2. Statsamtet skal foretage en selvstændig vurdering af, om betingelserne efter § 5, stk. 2, er opfyldt, herunder af, om der er behov for værgemålet. Det er således ikke vedkommende selv, som bestemmer, om værgemål efter § 5 skal iværksættes. Det forudsættes, at statsamtet indkalder den pågældende til et møde for bl.a. at konstatere, om ønsket om en værge fastholdes, og om ønsket er tilstrækkeligt overvejet samt for at vejlede om retsvirkningerne af iværksættelse af værgemål.

For denne gruppe personer må bestemmelsen om medindflydelse i lovforslagets § 26 antages at få særlig stor betydning, idet en person, der kommer under værgemål efter egen anmodning herom, må forventes særligt at være i stand til at tilkendegive sin mening om påtænkte dispositioner.

Bestemmelsen i *stk. 3* om, at værgemålet kan begrænses til at angå økonomiske eller personlige forhold, herunder bestemte økonomiske eller personlige forhold, er ny.

Adgangen til at begrænse værgemålet giver mulighed for at udforme smidige og individuelle værgemålsordninger, der er tilpasset de konkrete behov. Værgemålet kan således indskrænkes til at angå økonomiske forhold, hvis der kun er grund til at have en værge på dette område. Det kan yderligere begrænses til en del af formuen, f.eks. en beholdning af værdipapirer, en fast ejendom, visse indtægter eller andre bestemte opgaver vedrørende økonomiske forhold. Værgemål efter § 5 kan også – i modsætning til de gældende regler, som forudsætter, at en personlig umyndiggjort samtidig er umyndiggjort i formueretlig henseende – indskrænkes til kun at angå personlige spørgsmål, uden at de økonomiske områder bliver omfattet, hvis der ikke er behov herfor. Inden for det personlige område er det også muligt at bestemme, at værgemålet ikke bliver altomfattende, men rettet på bestemte anliggender eller spørgsmål, f.eks. flytning til plejehjem.

Værgemålet skal i øvrigt afpasses efter den pågældendes behov og må ikke være mere omfattende end nødvendigt, jf. princippet om det mindste middel, der beskrives nærmere i de specielle bemærkninger til § 8.

Det, der kan besluttes efter *stk. 3*, er alene, hvilke økonomiske eller personlige forhold der skal inddrages under værgemålet. Det er ikke muligt at give værgemålet et særligt indhold eller tillægge værgemålet særlige retsvirkninger, f.eks. at værgemålet ikke skal være undergivet tilsyn. I lovforslagets § 40, nr. 5, er der dog en bemyndigelse til i administrative forskrifter at indføre adgang til i konkrete tilfælde at fravige reglerne om forvaltning og anbringelse af formueaktiver.

Ved afgørelsen om afgrænsningen af værgemålets omfang må det overvejes, om der er grund til at undtage selverhverv m.v. fra værgemålet, idet der ikke efter lovforslaget er særregler for voksne under værgemål efter § 5 for så vidt angår fri rådighed over selverhverv m.v. Se herom betænkningen side 334 og bemærkningerne til § 8, *stk. 1*.

Bestemmelsen i *stk. 4* afløser sammen med bestemmelsen i § 6, *stk. 2, 2. pkt.*, den gældende lovs § 45, hvorefter værgen bestyrer den umyndiges formue og handler på hans vegne i retsforhold vedrørende formuen, for så vidt ikke andet særlig er bestemt.

Retsvirkningen af værgemålet er efter *stk. 4*, at der efter reglen i § 11 udpeges en legal repræsentant, en værge, til at træffe dispositioner på vedkommendes vegne i anliggender, der er omfattet af værgemålet. Værgens beføjelser er dog, som det fremgår af formuleringen, begrænset af reglerne i kapitel 4 om medindflydelse, forbud mod kaution og om værgemålstilsyn og reglerne i kapitel 5 om formuens forvaltning, anbringelse og formueforbrug. Bestemmel-

sen omfatter også personlige spørgsmål, hvis dette er omfattet af værgemålet for en voksen.

Et værgemål efter § 5 indebærer imidlertid ikke, at den, der er under værgemål, fratages sin retlige handleevne, men der er mulighed for at supplere værgemålet med beslutning herom, jf. lovforslagets § 6. Der foreslås således en grundlæggende ændring af retstilstanden. I dag medfører umyndiggørelse altid fratagelse af den retlige handleevne. Ved personlige værgemål bevarer den, der er under værgemål, tilsvarende sin ret til selvbestemmelse og sin faktiske handlefrihed, hvilket svarer til den gældende retstilstand.

Værgemål efter § 5 egner sig derfor for personer, der ikke disponerer over deres formue og typisk er meget passive i deres adfærd, således at der ikke er risiko for, at de indgår retshandler. Det kan f.eks. være personer, der er bevidstløse, de svært demente og andre svært hjerneskadede, som enten ikke kan forlade hjemmet eller institutionen, eller som fremtræder så åbenbart svækkede, at tredjemand er klar over tilstanden. De sværest psykisk udviklingshæmmede vil også kunne høre til denne gruppe. Se i øvrigt herom betænkningen side 113 f.

Om muligheden for, at værgen og den, der er under værgemål, indgår modstridende, kolliderende retshandler henvises til betænkningen side 116, 125 og 246 f. Om adgangen til at få erklæret retshandler, som personer under værgemål efter § 5 har foretaget på egen hånd, ugyldige, henvises til lovforslagets § 46.

I modsætning til de økonomiske værgemål kan det ved værgemål vedrørende personlige forhold være vanskeligt klart at fastlægge grænserne for, hvad værgemålet indebærer, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 4.3.4. I betænkningen side 118 f er anført eksempler på forskellige personlige spørgsmål, som en værge vil kunne træffe beslutning om, hvis den, der er under værgemål, ikke selv er i stand til at tage stilling, herunder bl.a. spørgsmål om overflytning til en anden institution eller flytning inden for samme institution, møblering, deltagelse i terapi eller fælles aktiviteter og spørgsmål om sengetid. Disse eksempler skal ses i lyset af, at der samtidig skal være tale om, at foranstaltningen ikke er bagatelagtig og må betegnes som vigtigere.

At værgen ved personligt værgemål får en formel adgang til at repræsentere den pågældende, medfører som i dag, at værgen kan udøve partsrettigheder, f.eks. klage over afgørelser truffet af myndighederne, og få oplysninger, som ellers på grund af tavshedspligt kun kan meddeles til den umyndige selv.

Bestemmelsen i *stk. 5*, som fastslår, at personer, der er under værgemål alene efter § 5, er myndige, er ny i forhold til lovudkastet i betænkningen. Bestemmelsen, som i den gældende myndighedslov er indeholdt i § 1, *stk. 1, 2. pkt.*, er medtaget for at give et fuldstændigt billede af § 5-værgemålets karakter.

F. t. l. vedr. værgemålslov

Til § 6

Værgemål med fratagelse af den retlige handleevne vedrørende økonomiske forhold efter lovforslagets § 6 svarer i høj grad til formueretlig umyndiggørelse efter den gældende myndighedslovs § 2.

Det er hensigten, at denne type værgemål især skal anvendes over for de svage, der udviser aktiv adfærd. Hovedeksemplet er sindssyge, som under maniske perioder vil kunne træffe vidtrækkende skadelige økonomiske dispositioner, men der vil også kunne være behov for at fratage de aktive demente, psykisk udviklingshæmmede og skizofrene den retlige handleevne. Formålet med bestemmelsen er ikke kun at undgå, at de pågældende foretager uheldige aktive handlinger, men også at beskytte dem mod andres overtalelse, udnyttelse eller misbrug ved at indskrænke den svages mulighed for selv at disponere.

Efter *stk. 1* kan der i forbindelse med et økonomisk værgemål efter § 5 ske fratagelse af den retlige handleevne. Det er således en forudsætning for fratagelse af den retlige handleevne, at betingelserne for værgemål efter § 5 er opfyldt, og at der tillige træffes afgørelse om værgemål, der omfatter alle økonomiske forhold.

Kriteriet for værgemål efter § 6 er, at dette er nødvendigt for at hindre, at den pågældende udsætter sin formue, indkomst eller andre økonomiske interesser for fare for at forringes væsentligt eller for at hindre økonomisk udnyttelse. Fratagelse af den retlige handleevne kan ikke ske alene for visse økonomiske forhold, men det er muligt at beslutte en tidsmæssig begrænsning, jf. lovforslagets § 8, *stk. 2*. I relation til handleevnefratagelse efter § 6 er værgemål således et spørgsmål om alt eller intet. Dette forhindrer dog ikke, at værgemålet efter § 5 samtidig omfatter personlige spørgsmål, eller at et sådant personligt værgemål er begrænset til at angå bestemte personlige anliggender.

Retsvirkningerne af en handleevnefratagelse fremgår af *stk. 2*. Den pågældende kan ikke selv forpligte sig ved retshandler eller råde over sin formue, medmindre andet er bestemt. Dette svarer til virkningen af en umyndiggørelse efter gældende ret, jf. myndighedslovens § 34. Med denne retsstilling er det naturligt, at den, der er frataget handleevnen, betegnes som umyndig.

Reglen i *stk. 3* om tinglysning af afgørelser om fratagelse af den retlige handleevne svarer til den gældende myndighedslovs § 4. Der henvises til det samtidig hermed fremsatte forslag til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven), som i § 2 indeholder forslag til en ny affattelse af tinglysningslovens § 13, *stk. 2* og 3, og § 48. Tinglysning skal også ske af foreløbige afgørelser om værgemål med handleevnefratagelse efter lovforslagets § 21, jf. § 6, for at sådanne afgørelser kan få retsvirkning i fuldt omfang.

309 Fremsatte lovforslag (undt. finans- og tillægsbev. lovforslag)

Det forudsættes, at der i administrative regler udstedt i medfør af lovforslagets § 40, nr. 1, ligesom i dag fastsættes bestemmelser om, at det er værger, der skal sørge for tinglysningen.

Til § 7

§ 7 om samværgemål svarer i nogen grad til den gældende myndighedslovs § 54 og § 55 om lavværgemål og er som i dag begrænset til at angå økonomiske spørgsmål. Bestemmelsen medfører således en videreførelse af lavværgemålsinstituttet, men med en ny betegnelse.

Målgruppen for denne type værgemål vil f.eks. være personer med legemlige sygdomme, som f.eks. afasi, eller personer, der lider af hæmmet psykisk udvikling eller psykisk syge.

Hovedbetingelsen for iværksættelse af samværgemål er efter *stk. 1*, at den pågældende selv anmoder om værgemålet. Endvidere skal den pågældende have behov for hjælp til at administrere formuen eller varetage andre økonomiske anliggender. På grund af kravet om egen anmodning er der svarende til gældende ret ikke fastsat et egentligt medicinsk kriterium, og det følger derfor alene af bestemmelsen, at behovet for samværgemålet skal skyldes uerfarenhed, svækket helbred eller anden lignende tilstand.

Statsamtet skal under værgemålssagen vurdere, om den pågældende er i stand til at give udtryk for sit ønske om værgemålet under et personligt fremmøde. Statsamtet må endvidere ved bedømmelsen af, om anmodningen om samværgemål skal imødekommes, tage retsvirkningerne i betragtning. Det må også vurderes, hvorledes den pågældende skønnes at ville virke i et samarbejde, ligesom det må indgå, hvem der eventuelt skal beskikkes som samværge, hvilke dispositioner der skal tages stilling til, formuens størrelse og aktivernes sammensætning, samt hvordan der vil blive reageret, hvis samarbejdet ikke fungerer. Der må også skønnes over, hvorledes den svages situation vil udvikle sig. Skønnes det, at vedkommende ikke har evner, forudsætninger og psyke til at samarbejde med en værge, må anmodningen om samværgemål afslås.

Hvis det efter nogen tid med samværgemål viser sig, at samarbejdet ikke fungerer, kan en ny samværge kræves beskikket efter § 12. Hvis den pågældendes tilstand ændres, er der mulighed for, at den, der er under samværgemål, kan komme under værgemål efter § 5, jf. § 9, og eventuelt tillige efter § 6, eller at der fremsættes anmodning om samværgemålets ophævelse, jf. § 10.

Efter *stk. 2* kan samværgemål begrænses til kun at angå bestemte aktiver eller anliggender, jf. herved også bemærkningerne ovenfor til § 5, *stk. 3*, og nedenfor til § 8.

Retsvirkningerne af samværgemål fremgår af *stk. 3*. Herefter handler værger og den pågældende i forening i anliggender, der er omfattet af værgemålet. På skriftlige aftaler skal der således foruden vær-

gens underskrift være en underskrift fra den, der er under samværgemål.

Retsvirkningerne af samværgemålet afviger dog fra den gældende ordning med hensyn til lavværgemål, hvorefter aftaler, som den, der er under lavværgemål, indgår på egen hånd, bliver ugyldige. Efter lovforslaget er personer under samværgemål ikke frataget den retlige handleevne. Handler den pågældende alene, er retsstillingen derfor den samme, som hvis en person, der er under værgemål efter § 5, handler på egen hånd. Om kolliderende retshandler henvises til bemærkningerne til § 5.

Som følge heraf stilles der heller ikke krav om, at samværgemål skal tinglyses, således som det efter gældende ret er tilfældet for lavværgemål.

Indgåelse af arbejdsaftaler må anses som hørende til blandt de personlige anliggender. Det er derfor i lovforslaget fundet overflødig at medtage en bestemmelse svarende til bestemmelsen i den gældende myndighedslovs § 55, 2. pkt., om den lavværgedes ret til selv at indgå og ophæve arbejdsaftaler.

Bestemmelsen i *stk. 4* om, at personer, der er under samværgemål, er myndige, er ny i forhold til betænkningens lovudkast, og er medtaget for at give en fuld beskrivelse af samværgemålet.

I *stk. 5* opregnes de bestemmelser i loven, som ikke gælder ved samværgemål, se herom lovudkastet i betænkningen § 33, *stk. 1*, som indeholder en positiv opregning. Grunden til, at de i *stk. 5* nævnte bestemmelser ikke gælder ved samværgemål, er, at der ved disse værgemål er to personer, som handler i forening. Se om den tilsvarende bestemmelse i § 33, *stk. 3*, om gifte under værgemål.

Til § 8

Lovforslaget åbner mulighed for at udforme værgemål som individuelle løsninger, der er tilpasset de konkrete behov for bistand, som den svage har. Der gælder i den forbindelse et grundsynspunkt om det såkaldt mindste middels princip. Princippet er lovfæstet i lovforslagets § 8, hvorefter afgørelser efter § 5 eller § 7 skal afpasses efter den pågældendes behov og ikke må være mere omfattende end nødvendigt, jf. *stk. 1, 1. pkt.* Endvidere bestemmes i *2. pkt.*, at fratagelse af den retlige handleevne efter § 6, som er det mest vidtgående indgreb, ikke kan ske, hvis den pågældendes interesser i tilstrækkeligt omfang kan tilgodeses ved værgemål efter § 5. Det følger forudsætningsvis af bestemmelsen, at samværgemål efter § 7 skal foretrækkes frem for værgemål efter § 5, hvis dette er en tilstrækkelig og hensigtsmæssig foranstaltning, forudsat at den pågældende samtykker og ikke foretrækker et værgemål efter § 5, *stk. 2*.

Udvalget har anført, at det kan være svært på forhånd at forudse behovene i hvert enkelt tilfælde, hvorfor skræddersyede løsninger ikke altid vil være at foretrække. Der vil derfor i praksis antagelig opstå nogle typeafgørelser for variationer af værgemål efter § 5 og § 7, jf. betænkningen side 143 f.

Værgemål uden fratagelse af den retlige handleevne omfatter også, hvad den, der under værgemål, tjener ved eget arbejde, jf. lovforslagets § 42, *stk. 1, nr. 1*, og § 43, der kun omfatter umyndige. Det må derfor overvejes, om der eventuelt er grundlag for at indskrænke værgemålet, så selverhverv og næringsvirksomhed falder udenfor. Personlige værgemål efter § 5 kan f.eks. også begrænses, så de ikke angår arbejdsaftaler, jf. den gældende myndighedslovs § 38 om umyndiggjortes adgang til at indgå arbejdsaftaler. Denne bestemmelse foreslås ophævet som overflødig.

Efter *stk. 2* kan værgemålet eller samværgemålet tidsbegrænses, hvis tilstanden er midlertidig, eller der af andre grunde er særlig anledning hertil. Dermed må de værgemål, der i dag i sygdomstilfælde iværksættes med hjemmel i myndighedslovens § 59, for fremtiden få form af begrænsede værgemål efter § 5. Bestemmelsen omfatter alle værgemålsordningerne efter §§ 5 - 7.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til § 21 om muligheden for at træffe foreløbige afgørelser om værgemål.

Til § 9

Ifølge denne bestemmelse skal et værgemål, der er iværksat, efterfølgende ændres til et mindre eller mere indgribende værgemål under de betingelser, som gælder efter §§ 5 - 7, hvis ændrede forhold giver anledning til det. Reglen gælder for alle værgemålsordningerne.

I forhold til lovudkastet i betænkningen er det ved anvendelsen af ordet »indgribende« i stedet for »omfattende« præciseret i lovtæksten, at et værgemål skal ændres til et mindre eller mere omfattende værgemål inden for rammerne af det eksisterende værgemål, jf. lovforslagets § 5, *stk. 3*, og § 7, *stk. 2*, eller en mindre eller mere indgribende type værgemål.

Et værgemål vil kunne gøres mere indgribende, hvis eksempelvis et § 5-værgemål vedrørende økonomiske anliggender, som efter § 5, *stk. 3*, er begrænset til bestemte aktiver eller anliggender, udvides til at omfatte yderligere aktiver eller samtlige økonomiske anliggender.

Et eksempel på, at der kan være behov for at gøre et værgemål mere indgribende, kan endvidere være tilfælde, hvor det har vist sig, at der er risiko for, at en person, som er under et § 5-værgemål, foretager uhensigtsmæssige dispositioner eller ligger under for utilbørlig påvirkning udefra, og hvor det derfor bør overvejes at supplere værgemålet med fratagelse af den retlige handleevne efter § 6. Under en sådan sag vil der efter behov kunne træffes en foreløbig afgørelse om værgemål efter lovforslagets § 21. Modsat vil der eksempelvis kunne ske en helbredsmæssig forbedring, som bevirker, at f.eks. et § 5-værgemål vil kunne erstattes med et samværgemål.

§ 9 gælder også for umyndiggørelser og lavværgemål iværksat under den hidtil gældende lovgivning.

jf. overgangsreglen i § 55. Det er således muligt at omdanne en umyndiggørelse til værgemål efter § 5, dvs. uden handleevnefratagelse og eventuelt med et individuelt præg, ligesom der vil kunne være behov for at begrænse et lavværgemål til efter de nye regler om samværgemål at angå bestemte aktiver og anligger.

Til § 10

Bestemmelsen om, at værgemål skal ophæves, hvis betingelserne for at træffe beslutning efter §§ 5-7 ikke længere er opfyldt, svarer til den gældende myndighedslovs § 5.

Om spørgsmålet om, hvor hyppigt en sag om ophævelse af et værgemål kan begyndes, samt overvejelserne om, hvorvidt domme om fratagelse af den retlige handleevne efter § 6 automatisk skal tages op med bestemte intervaller, henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 4.6.

Til § 11

Bestemmelsen om, at der i forbindelse med afgørelser om værgemål skal beskikkes en værge, svarer til den gældende myndighedslovs § 30. Af lovforslaget fremgår i forhold til § 11 i lovudkastet i betænkningen alene, at der skal beskikkes en værge, idet dette begreb også omfatter samværger, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 3.

Det er ved bestemmelsen forudsat, at der kan foretages en midlertidig værgebeskikkelse, hvis der er et øjeblikkeligt behov herfor, og hvor det ikke er muligt med det samme at finde en person, der kan beskikkes mere permanent som værge. Om foreløbige værgebeskikkelser i tilfælde af foreløbige afgørelser om værgemål henvises til lovforslagets § 21. Statsamtet kan endvidere ændre en værgebeskikkelse, jf. § 14, også i tilfælde, hvor værgebeskikkelsen er foretaget af retten.

Efter lovforslaget skal værgeopgaven ikke længere være et borgerligt ombud. Den gældende regel i myndighedslovens § 31, hvorefter man kun undtagelsesvis kan blive fritaget for værgebeskikkelse, er derfor ikke medtaget i lovforslaget.

Der foreslås ikke indført krav til værgens kvalifikationer, jf. dog § 12 om fratagelse og bortfald af værgebeskikkelse. Afgørelsen af, hvem der skal være værge, må som i dag bero på de konkrete forhold. Om overvejelserne om valget af værge og udvalgets forslag om en ordning med faste professionelle værger, især til varetagelse af værgemål vedrørende økonomiske forhold, henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 6.2.

Efter forslaget er der som efter gældende ret kun mulighed for at beskikke én person som værge.

Til § 12

Bestemmelsen om fratagelse og bortfald af værgebeskikkelse svarer delvis til den gældende myndighedslovs § 32. I forhold til lovudkastet i betænkningen nævner lovforslagets § 12 ikke samværgemål og samværger, idet disse udtryk er omfattet af begreberne værgemål og værger.

Stk. 1 foreskriver, at beskikkelsen skal fratages en værge, hvis denne misbruger sin stilling eller i øvrigt viser sig uegnet til hvervet. Der er ikke tilsigtet nogen ændring af gældende praksis. I reglen er tilføjet, at fratagelse kan ske, hvis det er nødvendigt af hensyn til den, der er under værgemål. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis samarbejdsklimaet er dårligt, uden at der er tale om, at værgeren har tilsidesat sine pligter. Denne bestemmelse vil formentlig næppe få stor betydning i praksis.

I tilfælde, hvor en værge er for passiv, vil statsamtet eventuelt kunne forsøge at løse problemet ved at give værgeren pålæg om at varetage bestemte opgaver med større omhu, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 7.2.3.

Der er ingen begrænsninger med hensyn til, hvem der kan rette henvendelse til statsamtet om en værges uegnethed. Eksempelvis vil en advokat eller en anden udenforstående eller den forvaltningsafdeling, hvor aktiverne administreres, kunne henlede statsamtets opmærksomhed på, at der kan være behov for at gribe ind over for værgeren.

Efter *stk. 2* bortfalder beskikkelsen, hvis værgeren selv kommer under værgemål, dvs. efter § 5 og eventuelt tillige efter § 6 eller § 7. Bestemmelsen svarer til den gældende regel i myndighedslovens § 32, *stk. 2*.

Til kapitel 3

Behandlingen af værgemåls- og værgesager vedrørende voksne

Kapitlet indeholder regler om behandlingen af værgemåls- og værgesager vedrørende voksne, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 5 og 6.

Den gældende myndighedslov indeholder kun få regler om sagsbehandlingen i værgemåls- og værgesager. Under hensyn til, at det foreslås, at de fleste værgemålssager skal behandles administrativt, er de vigtigste og grundlæggende regler om proceduren, navnlig dem, der er fælles for den administrative og retlige behandling, medtaget i værgemålsloven. I lovforslagets § 23 er der hjemmel til at supplere med detailforskrifter om den administrative sagsbehandling.

Retsplejelovens kapitel 43 om domstolenes behandling af sager om umyndiggørelse og værgemål foreslås bevaret i en ny udformning, jf. § 1, nr. 10, i det samtidig hermed fremsatte lovforslag om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven).

Denne systematik har bl.a. medført, at de fælles regler om saglig kompetence findes i lovforslagets

§ 13. mens bestemmelserne om stedlig kompetence findes dels i lovforslagets § 15, dels i retsplejelovens § 458, jf. lovforslaget om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love.

Til § 13

Bestemmelsen indeholder regler om den saglige kompetence, dvs. om, hvilke myndigheder der har kompetence til at træffe afgørelse i værgemålssager efter lovforslagets kapitel 2 om værgemål for voksne.

Efter forslaget fastsættes en delt kompetence, således at sager om værgemål som hovedregel skal behandles af statsamtene, mens visse sager fortsat skal behandles af domstolene, jf. *stk. 1*.

Hovedreglen om administrativ behandling har fundet udtryk i *stk. 2*, hvorefter statsamtet som udgangspunkt træffer afgørelse om værgemål efter § 5, samværgemål efter § 7, ændring af værgemål, jf. § 9, og ophævelse af værgemål, jf. § 10.

Dette gælder dog ikke, hvis statsamtet finder det betænkeligt at behandle sagen administrativt. Eksempelvis kan statsamtet efter *stk. 2* oversende sagen til retten, hvis det skønnes, at den, som sagen angår, har behov for bistand af en advokat, og at dette bedst kan ske i rettens regi gennem en advokatbeskikkelse. I så fald skal retten, hvis den, sagen angår, ikke møder ved advokat, altid beskikke en advokat til at bistå vedkommende, jf. forslaget til retsplejelovens § 460 i lovforslaget om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven). Se nærmere om de tilfælde, hvor det kan være betænkeligt at behandle sagen administrativt, betænkningen side 168 f og 186.

Justitsministeriet har i øvrigt bl.a. på grundlag af høringssvarene om betænkningen valgt at medtage en udtrykkelig bestemmelse om, at sagen bør behandles af retten, når den, der begæres sat under værgemål, protesterer mod, at der træffes afgørelse om værgemål. Det er således hensigten, at statsamtet må oversende sagen til retten, hvis den, der begæres sat under værgemål, efter de oplysninger, som foreligger for statsamtet, f.eks. i lægeerklæringen, tilkendegiver alvorligt ment modstand mod at komme under værgemål.

Kompetencereglen i § 13 finder også anvendelse ved senere ændringer af det oprindelige værgemål, jf. lovforslagets § 9, eller ved ophævelse af værgemål, jf. § 10. Det er uden betydning, hvilken myndighed der har truffet den afgørelse, der er tale om at ændre eller ophæve. Bortset fra fratagelse af den retlige handleevne, jf. *stk. 3*, er der intet til hinder for, at statsamtet udvider, indskrænker eller ophæver et værgemål, der er iværksat ved dom.

Ændringer efter § 9, som den pågældende selv tager initiativ til, kan som hovedregel behandles administrativt, både hvis der anmodes om et mere eller mindre indgribende værgemål. Tilsvarende gælder, hvis den, der er under værgemål, selv anmoder om ophævelse af et § 5-værgemål eller et samværgemål

efter § 7. En anmodning fra den, der er frataget den retlige handleevne efter § 6, om ophævelse af denne foranstaltning bør dog, bortset fra oplagte tilfælde med en klar lægeerklæring, som regel oversendes til retten.

Hvis statsamtet finder det fornødent, at der foretages vidneafhøringer, før der træffes afgørelse i sagen, bør sagen også oversendes til retten til afgørelse.

Ifølge *stk. 3* har retten enekompetence til at træffe afgørelse om fratagelse af den retlige handleevne efter § 6. Om baggrunden herfor henvises til betænkningen side 167. Domstolene er også kompetente, hvis statsamtet i sager efter § 5 og §§ 7-10 har fundet det betænkeligt at behandle sagen administrativt, jf. *stk. 2*.

I *stk. 4* fastsættes, at statsamtets beslutning om, hvem der skal afgøre sagen, er den endelige administrative afgørelse. Det er ikke muligt for retten at tilbagesende sagen til statsamtet, selv om dommeren finder, at sagen kunne være afgjort administrativt eller burde være bedre oplyst. Endvidere er der ikke mulighed for at påklage statsamtets afgørelse om at oversende sagen til retten til Civilretsdirektoratet. Heller ikke en beslutning om, at statsamtet finder sig kompetent til at afgøre sagen, kan påklages særskilt til Civilretsdirektoratet. Er der utilfredshed med statsamtets afgørelse om værgemål, må den pågældende indbringe statsamtets afgørelse for retten efter lovforslagets § 22.

Til § 14

Reglen, som fastlægger den saglige kompetence i værgesager, dvs. sager om værgebeskikkelse og ændring heraf, svarer med visse redaktionelle ændringer til myndighedslovens § 33, *stk. 1* og 2.

Efter bestemmelsen følger kompetencereglen i lovforslagets § 13 vedrørende værgemålssagerne, idet dog ændring af en værgebeskikkelse foretages af statsamtet, også i tilfælde, hvor beskikkelsen er foretaget af retten, jf. bestemmelsens 2. pkt. Afsiger retten dom om værgemål, foretages beskikkelsen dog altid af retten. I forhold til § 14 i lovudkastet i betænkningen er det i bestemmelsens 2. pkt. udtrykkeligt angivet, at retten også foretager beskikkelsen i de tilfælde, hvor der afsiges kendelse om foreløbig afgørelse om værgemål, jf. lovforslagets § 21 og forslaget til retsplejelovens § 464 i forslaget til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven).

Statsamtets kompetence til at foretage værgebeskikkelse og ændring af værgebeskikkelse omfatter også fratagelse af værgemål efter § 12. Kompetencen omfatter også adgangen til at meddele fritagelse for værgemål for børn og unge efter § 2, *stk. 2*, jf. henvisningen i § 4, *stk. 1*, 2. pkt. til § 14, 1. pkt., og fritagelse i de tilfælde, hvor en værge for en voksen anmoder om at blive fritaget for at være værge, jf. om for-

slaget om fremover ikke at anse hvervet som væрге som et borgerligt ombud.

Klage over statsamtets værgesbeskikkelse kan indgives til Civilretsdirektoratet. Om kære af rettens afgørelse om værgesbeskikkelse henvises til forslaget til retsplejelovens § 466 i forslaget til ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (.Ændringer som følge af værgemålsloven).

Til § 15

Bestemmelsen om statsamternes stedlige kompetence i værgemåls- og værgesager svarer til forslaget til retsplejelovens § 458 om retternes stedlige kompetence i det samtidig hermed fremsatte forslag til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (.Ændringer som følge af værgemålsloven).

Statsamtets afgørelser om værgemål, jf. § 5 og §§ 7 - 10, og afgørelser i værgesager, jf. § 11 og § 12, træffes af statsamtet på det sted, hvor den, som sagen vedrører, har bopæl. Har den pågældende ingen bopæl her i landet, træffes afgørelsen, hvor vedkommende har ophold her i landet. Disse bestemmelser svarer til de gældende regler i retsplejelovens § 458, stk. 1, 1. pkt., jf. § 235, stk. 3.

Hvis f.eks. vedkommende er på institution, men har bevaret sin lejlighed, kan der opstå spørgsmål om, hvornår den pågældendes tilknytning til institutionen bliver så stærk og varig, at bopælen flyttes hertil. Da bopæls- og opholdskriteriet ikke er reguleret nærmere i loven, må afgørelsen om, hvornår bopæl og ophold foreligger, træffes på grundlag af de konkrete oplysninger i de enkelte tilfælde, således som det også gælder på retsplejelovens område.

Har vedkommende hverken bopæl eller ophold her i landet, træffes afgørelsen af Københavns Overpræsidium. Om denne bestemmelse henvises til bemærkningerne i det ovennævnte lovforslag vedrørende retsplejelovens § 458, hvor det foreslås, at sager indbringes for Københavns Byret, hvis den, som sagen angår, ikke har hjemting her i riget. Det fremgår heraf, at bestemmelsen kun er aktuel i det omfang, det følger af f.eks. en overenskomst med en anden stat, at der kan træffes afgørelse vedrørende værgemål her i landet, uanset at den person, som sagen drejer sig om, er domicileret i en anden stat. Anvendelse af bestemmelsen vil formentlig typisk være aktuel ved ophævelse af et værgemål for en person, som nu bor i udlandet.

Til § 16

Bestemmelsen afløser retsplejelovens § 457, hvor efter anmodning om umyndiggørelse kan fremsættes af den pågældende selv, vedkommendes ægtefælle, slægtninge i op- eller nedstigende linie, søskende, en væрге eller lavvæрге eller politimesteren (politidirektøren). Anmodning om lavværgemål kan efter de gældende regler kun fremsættes af den, der ønsker at blive sat under værgemål. Efter ordlyden af den gæl-

dende bestemmelse i retsplejelovens § 457 kan en samlever således ikke rejse umyndiggørelsessag, og det samme gælder f.eks. en farbroder eller moster eller en niece eller nevø.

Ved bestemmelsen foreslås en udvidelse af den kreds, der kan fremsætte anmodning om værgemål. Bestemmelsen gælder i øvrigt for alle anmodninger om værgemål eller ændring eller ophævelse heraf, jf. lovforslagets §§ 5 - 10, således også for anmodninger om rettens iværksættelse af værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter § 6.

Efter stk. 1, nr. 1-2, kan den pågældende selv, de nære pårørende som ægtefælle, børn, forældre, søskende eller andre blandt de nærmeste, f.eks. en samlever, fremsætte anmodning i værgemålssager efter §§ 5 - 10. Initiativtageren behøver ikke at være den allernærmeste. Hvis f.eks. det er forholdet mellem den nære familie og den svage, der giver anledning til bekymring, vil der kunne fremsættes anmodning om værgemål fra en person, som står uden for de aktuelle arvingers kreds, blot vedkommende må anses at høre til blandt de nærmeste og dermed falder inden for opregningen i § 16, stk. 1, nr. 2.

En fuldmægtig, herunder i forhold til en generalfuldmagt, kan ikke tage initiativ til en sag om værgemål, medmindre vedkommende hører til blandt de personer, der er nævnt i § 16, stk. 1, nr. 1-2.

Efter stk. 1, nr. 3, kan værgen eller en særlig væрге fremsætte anmodning om værgemål. Dette forudsætter, at der i forvejen er en væрге. En værges anmodning vil derfor altid angå en ændring eller ophævelse af det allerede etablerede værgemål, jf. § 9 og § 10 eller en ændring af et særligt værgemål, jf. kapitel 8, til et værgemål efter kapitel 2.

Efter stk. 1, nr. 4, kan kommunalbestyrelsen tage initiativ til, at der rejses en værgemålssag. Beføjelsen til at rejse sag er formelt tillagt kommunalbestyrelsen, men det forudsættes, at afgørelsen ikke henlægges til den samlede kommunalbestyrelse, da der vil være tale om en personsag, jf. princippet i den sociale styrelseslov § 2, stk. 2, hvorefter sager om ydelser m.v. til enkeltpersoner ikke kan behandles i den samlede kommunalbestyrelse, men afgørelse skal træffes af det eller de udvalg, som efter kommunens styrelsesvedtægt varetager de pågældende sagsområder.

En kommunalbestyrelses afgørelse om ikke at imødekomme en begæring om at fremsætte anmodning om værgemål over for statsamtet er undergivet det almindelige kommunale tilsyn, jf. § 61 i lov om kommunernes styrelse. Det tilsyn, som de kommunale tilsynsmyndigheder udøver, er imidlertid kun et retligt tilsyn. De kommunale tilsynsmyndigheder kan således ikke tage stilling til spørgsmål vedrørende kommunalbestyrelsens skønsudøvelse, så længe skønnet udøves inden for de rammer, der er fastsat i lovgivningen.

Efter stk. 1, nr. 5, kan amtsrådet tage initiativ til, at der indledes en værgemålssag. Bestemmelsen, som er ny i forhold til lovudkastet i betænkningen, er ind-

sat for at give mulighed for, at amtskommunerne, som har ansvaret for behandling og omsorg af personer med vidtgående psykiske handicap, og som driver institutioner, der varetager sådanne opgaver, får mulighed for at rejse sag om værgemål.

Efter stk. 1, nr. 6, kan politimesteren (politidirektøren) tage initiativ til, at der indledes sag om værgemål. I dag er politimesteren (politidirektøren) den eneste offentlige myndighed, der kan tage initiativ til en umyndiggørelsessag. Som det fremgår ovenfor, foreslås nu også amtsrådene og kommunerne tillagt adgang til at fremsætte anmodning om værgemål. Private, der f.eks. ikke selv kan tage initiativ til en sag om værgemål eller ikke ønsker at fremsætte en anmodning, vil således kunne henvende sig til amtet, kommunen eller politiet med henblik på at få sagen rejst.

Afslår politiet en henvendelse om at fremsætte anmodning om værgemål over for statsamtet, kan en sådan afgørelse påklages til Justitsministeriet.

Opregningen i § 16, stk. 1, rummer tillige afgrænsningen af, hvem der kan indbringe statsamtets afgørelse efter § 5 eller §§ 7 - 10 for retten, jf. § 22, stk. 2, jf. stk. 1.

Udover den, som begæres sat under værgemål eller allerede er under værgemål, betragtes kun den, der efter § 16 har taget initiativet ved at rette henvendelse til statsamtet, som part under den administrative behandling af sagen. Slægtninge vil dog modtage underretning om anmodningen om værgemål i det omfang, det følger af bestemmelsen i § 20. Om partsafgrænsningen under retssagerne henvises til retsplejelovens § 459 i det samtidig fremsatte forslag til ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven).

Efter stk. 2 er statsamtet tillagt adgang til på egen hånd at tage initiativ til ændring og ophævelse af værgemål, jf. lovforslagets § 9 og § 10, samt til værgesbeskikkelse og ændring heraf. Med den mere smidige værgemålsordning, som foreslås indført, forudses der i højere grad end efter de gældende regler at skulle ske en tilpasning eller eventuelt ophævelse af det oprindelige værgemål. Endvidere skal statsamtet f.eks. selv tage initiativ til beskikkelse af en ny værge, hvis den hidtidige værge er død eller af andre grunde ikke kan eller vil fortsætte. Også sager om fratagelse af værgesbeskikkelse kan statsamtet tage op på egen hånd. Det bemærkes i den forbindelse, at der ikke er begrænsninger i, hvem der kan rette henvendelse til statsamtet om en værges uegnethed.

Til § 17

Bestemmelsen om, hvilken myndighed en anmodning om værgemål eller anmodningen i en værgesag skal sendes til, samt om indholdet af en sådan anmodning er ny. Bestemmelsen svarer med redaktionelle tilføjelser i stk. 2 og 3 til § 17 i lovudkastet i betænkningen.

Af stk. 1 følger, at også anmodninger om ændring eller ophævelse efter § 9 og § 10 skal sendes til statsamtet, medmindre der anmodes om udvidelse af værgemålet med fratagelse af den retlige handleevne efter § 6. I disse tilfælde sendes anmodningen til retten. Sendes sagen fejlagtigt til statsamtet, må statsamtet oversende sagen til retten, jf. § 17, stk. 3. I praksis vil de fleste sager formentlig begynde i statsamtet, idet det vil være et fåtal, hvor initiativtageren på forhånd kan afgøre, om fratagelse af den retlige handleevne kommer på tale.

Uanset om begæringen er sendt direkte til retten efter § 17, stk. 1, 2. pkt., eller oversendt til retten efter § 17, stk. 3, 1. pkt., skal der ikke udformes nogen stævning. Det er tilstrækkeligt at indgive anmodningen om værgemål ved en skrivelse, idet dog anmodningen efter stk. 2 skal begrundes og indeholde forslag til værgemålets karakter og omfang.

Med kravet om, at begæringen skal indeholde oplysninger om, hvad der er baggrunden for henvendelsen, vil det således være naturligt at redegøre for den pågældendes tilstand og behov for bistand af en værge. Udover at anføre, hvilken form for værgemål der tænkes på, bør det ved værgemål efter § 5 eller samværgemål efter § 7 om muligt tillige i anmodningen angives, hvilket omfang værgemålet skal have, dvs. hvilke opgaver værgen skal løse, f.eks. om den kun skal tage sig af visse aktiver eller indtægter. Er der behov for personligt værgemål, bør dette på samme måde oplyses og begrundes.

Efter stk. 3 oversender statsamtet sagen til retten, hvis retten er kompetent efter lovforslagets § 13. Hvis retten har modtaget en anmodning, der skal behandles af statsamtet, oversender retten tilsvarende anmodningen til statsamtet. Hvis det er oplagt, at en anmodning om værgemål efter § 5 eller efter §§ 7 - 10, der er sendt direkte til retten, ikke skal behandles af statsamtet, f.eks. fordi det af begæringen klart fremgår, at den, der begæres sat under værgemål, protesterer mod værgemål, jf. lovforslagets § 13, stk. 2, er det imidlertid ubetænkeligt, at retten undlader at oversende anmodningen til statsamtet, men med det samme selv tager anmodningen under behandling. Har statsamtet besluttet, at sagen skal afgøres af retten, kan hverken domstolene eller andre, der har interesse i spørgsmålet, gøre indsigelse herimod.

Hvis det straks eller tidligt står klart, at afgørelsen bliver et domstolsanliggende, oversender statsamtet uden yderligere behandling sagen til retten. I andre tilfælde vil statsamtet have fremskaffet flere oplysninger, f.eks. en lægeerklæring, inden det kan afgøres, at sagen må oversendes til retten. Statsamtet opfører da med sagsbehandlingen, og sagen oversendes uden indstilling om sagens afgørelse. Statsamtet bør ved oversendelsen oplyse, eventuelt ved en henvisning til vedkommende lovbestemmelse, hvad der er grunden til, at sagen sendes til retten.

Til § 18

Bestemmelsen i § 18 om sagens oplysning er ny bortset fra stk. 1, der i realiteten svarer til den gældende retsplejelovs § 460, stk. 1. Der henvises i øvrigt til forslaget til retsplejelovens § 461, stk. 1, i lovforslaget om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven).

Efter *stk. 1* påhviler det statsamtet eller retten i overensstemmelse med det såkaldte officialprincip at sørge for tilvejebringelse af de oplysninger, der er nødvendige for sagens afgørelse.

Det vigtigste bevismiddel i værgemålssager er i dag lægeerklæringer. En regel om indhentelse af lægeerklæringer findes i *stk. 2*. I sager om værgemål efter § 5 eller § 6, herunder i sager om værgemål efter egen anmodning efter § 5, stk. 2, er indhentelse af lægeerklæring obligatorisk. Som følge heraf er indhentelse af lægeerklæring obligatorisk i de sager efter § 9, hvor der er tale om at ændre et samværgemål efter § 7 til et § 5-værgemål eller et § 5-værgemål til tillige at omfatte fratagelse af den retlige handleevne efter § 6. I andre værgemålssager kan der indhentes lægeerklæring, hvis det findes nødvendigt, jf. § 18, stk. 2, 2. pkt. Dette gælder sager om samværgemål efter § 7 eller ophævelse af værgemål efter § 10. Det gælder endvidere sager, hvor der er tale om at gøre disse typer af værgemål mindre eller mere indgribende i medfør af § 9. Endelig gælder det samme princip for sager efter § 9, hvor der er tale om at ændre et § 5-værgemål til et samværgemål efter § 7.

Der stilles ikke krav om, at erklæringen skal være afgivet af en læge med en særlig faglig baggrund. Det afgørende er, at den, der afgiver erklæringen, har et godt kendskab til den pågældende, se bemærkningerne herom i betænkningen side 185 f, som Justitsministeriet kan tilslutte sig. Dog bemærkes, at det på grundlag af de indkomne høringssvar ikke kan afvises, at der måske i videre omfang end beskrevet i betænkningen vil kunne være behov for at indhente speciallægeerklæringer, bl.a. fordi det i nogle tilfælde ikke vil være muligt for en praktiserende læge at få tilstrækkelig erfaring i at udforme disse erklæringer, ligesom specialistviden kan være påkrævet. Statsamtet eller retten har efter behov mulighed for at indhente ikke blot én, men flere lægeerklæringer i samme sag. Om indholdet af lægeerklæringerne henvises til betænkningen side 183. Der henvises endvidere til bestemmelsen i lovforslagets § 23, stk. 2, hvorefter justitsministeren efter forhandling med sundhedsministeren kan fastsætte regler om kravene til og udformningen af lægeerklæringer til brug under værgemålssager.

I betænkningen forudsættes, at embedslægerne og Retslægerådet i et vist omfang vil kunne yde bistand i forbindelse med udarbejdelse af lægeerklæringer. Embedslægerne yder efter § 18, litra f, i bekendtgørelse nr. 474 af 19. september 1974 om embedslægeinstitutionernes virksomhed bl.a. retsmedicinsk

bistand til rets- og politimyndighederne ved undersøgelse i sager vedrørende umyndiggørelse og lavværgemål. Retslægerådets opgave er efter § 1 i lov nr. 60 af 25. marts 1961 om retslægerådet at afgive bl.a. lægevidenskabelige skøn til offentlige myndigheder i sager om enkeltpersoners retsforhold. Hvis der i konkrete værgemålssager viser sig behov herfor, må uklarheder først søges løst i det omfang, embedslægerne og Retslægerådet kan yde bistand her til. Såfremt de lægelige udtalelser om den pågældendes tilstand rummer en usikkerhed, der ikke kan belyses tilstrækkeligt ved uddybende erklæringer, eller hvis der foreligger erklæringer med modstridende vurderinger, vil der være mulighed for at iværksætte en mundtlig bevisførelse med afhøring af f.eks. pårørende og plejehjems personale. Finder statsamtet det fornødent med vidneafhøringer for at træffe afgørelse i en sag, må sagen derfor oversendes til retten i medfør af lovforslagets § 13, stk. 2.

Det forudsættes, at lægeerklæringen er af nyere dato. Udvalget har i betænkningen side 186 anført, at der bl.a. vil kunne være grundlag for at indhente en vurdering fra Retslægerådet i sager, hvor lægeerklæringen må basere sig på undersøgelser og indtryk af ældre dato. Retslægerådet har i forbindelse med høringen over udvalgets betænkning anført, at rådet som udgangspunkt udtaler sig på baggrund af aktuelle lægelige erklæringer, og såfremt der foreligger erklæringer baseret på undersøgelser, der ikke er af nyere dato, vil rådet typisk anmode om en aktuel erklæring. Er ældre journaler det eneste tilgængelige skriftlige grundlag for lægeerklæringen, bør sagen derfor søges yderligere oplyst på anden måde, jf. det ovenfor anførte om bevisførelse i retten.

Som for andre beviser gælder, at statsamtet eller retten ikke er bundet af lægens vurdering, men statsamtet eller retten vil naturligt lægge vægt på en lægelig sagkyndigs skøn.

Der gælder ingen pligt for den, som sagen angår, til at underkaste sig en lægelig undersøgelse. Reglen om obligatorisk lægeerklæring må således forstås med denne modifikation.

En anden vigtig kilde til oplysninger er en institution, hvor den, der søges sat under værgemål, bor. En udtrykkelig regel om indhentelse af udtalelser fra institutioner, hvor den pågældende har bopæl, er indsat i *stk. 3*. Ophold af midlertidig karakter på en institution, f.eks. på et hospital, medfører ikke, at hospitalsafdelingen skal spørges. I øvrigt må afgørelsen om, hvornår bopæl foreligger, træffes på grundlag af de konkrete oplysninger i de enkelte tilfælde.

Heller ikke begrebet institutioner er entydigt, men af betydning for, om der skal spørges er, om der f.eks. i modsætning til visse boligfællesskaber er en ledelse, der kan afgive en kvalificeret udtalelse.

De sagsgrupper, hvori det er obligatorisk at indhente en udtalelse fra institutionen, er afgrænset på samme måde som i *stk. 2*. Statsamtet eller retten skal ikke indhente en udtalelse, hvis der allerede i sagen

foreligger oplysninger fra institutionen, f.eks. i anmodningen om at iværksætte værgemål. Institutionen kan bl.a. udtale sig om, hvorledes den pågældendes holdning er til spørgsmålet om iværksættelse af værgemål, hvis denne er i stand til at forstå, hvad sagen drejer sig om, og om hvorledes den pågældende fungerer i hverdagen.

Reglen i *stk. 4* giver statsamtet og retten udtrykkelig hjemmel til bl.a. at indhente lægeerklæring og institutionsudtalelse, jf. *stk. 2* og *3*, samt dokumentation eller udtalelser fra f.eks. sagsbehandlere eller socialforvaltningen uden samtykke fra den, der begæres sat under værgemål. Hermed kan sådanne oplysninger videregives til statsamtet eller retten uden tilsidesættelse af tavshedspligtsbestemmelser, jf. nærmere betænkningen side 187. Dokumentation eller udtalelser vil også kunne indhentes fra andre, der har kontakt med den pågældende. Det må antages, at denne bestemmelse om oplysninger fra andre ikke vil blive anvendt særligt hyppigt i praksis.

Ifølge *stk. 5* skal udgifterne til lægeerklæringer afhængig af, hvem der efter § 13 skal afgøre sagen, betales af statsamtet eller retten, i sidstnævnte tilfælde som sagsomkostning, jf. forslaget til retsplejelovens § 465 i det samtidig fremsatte lovforslag om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven).

Til § 19

Bestemmelsen i § 19 om, at der skal gives den, som sagen angår, adgang til at gøre sig bekendt med grundlaget for den påtænkte afgørelse og til at afgive en skriftlig eller mundtlig udtalelse til sagen, er ny, idet dog *stk. 1* til dels afløser den gældende myndighedslovs § 33, *stk. 3*, om samtaler i sager om værgebeskikkelse, og *stk. 2* afløser den gældende retsplejelovs § 460, *stk. 3*.

Efter *stk. 1*, der gælder i sager, som behandles af statsamtet, har den, som sagen angår, ret til at afgive en skriftlig eller mundtlig udtalelse til sagen, inden statsamtet træffer afgørelse i værgemålssager efter lovforslagets § 5 eller §§ 7 - 10 og i værgesager efter §§ 11 og 12, medmindre den pågældende ikke med nytte kan udtale sig om spørgsmålet. Den foreslåede bestemmelse i *stk. 1* er ændret i forhold til § 19, *stk. 1*, i lovudkastet i betænkningen.

Udtrykket »den, som sagen angår« omfatter alene den person, som begæres sat under værgemål.

Den foreslåede regel fraviger bestemmelsen om partshøring i forvaltningslovens § 19, *stk. 1*, jf. bestemmelsen i forvaltningslovens § 19, *stk. 2*, nr. 6, hvorefter pligten til partshøring efter *stk. 1* ikke gælder, hvis der ved lov er fastsat særlige bestemmelser, der sikrer parten adgang til at gøre sig bekendt med grundlaget for den påtænkte afgørelse og til at afgive en udtalelse til sagen, inden afgørelsen træffes.

Reglen i *stk. 1* indebærer, at der også skal indhentes en udtalelse fra den pågældende, selv om denne på forhånd har givet samtykke til foranstaltningen

eller måske oven i købet selv har anmodet herom, jf. lovforslagets § 5, *stk. 2*, og § 7, *stk. 1*. I disse sager skal der som udgangspunkt afholdes et møde i statsamtet med det formål, at anmodningen om værgemålet bliver bekræftet direkte over for statsamtet, der således kan kontrollere, at den er alvorligt ment og uden relevante forbehold. Statsamtet kan endvidere ved mødet give vejledning om retsvirkningerne af det påtænkte værgemål. Giver den pågældende ikke møde, må statsamtet på anden måde søge at kontakte den pågældende.

Efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 460, *stk. 3*, kan retten undlade at indkalde den, som sagen angår, til at møde i retten, hvis vedkommende befinder sig i en sådan tilstand, at han eller hun ikke forstår betydningen af umyndiggørelsen. I forhold til denne bestemmelse er kriteriet for, hvornår statsamtet efter lovforslagets § 19, *stk. 1*, kan undlade at spørge den pågældende, ændret, således at det afgørende alene er, om denne med nytte kan udtale sig om spørgsmålet. Selv om den pågældende ikke forstår, hvad et værgemål indebærer juridisk, kan det tænkes, at vedkommende på relevant måde vil kunne udtale sig om sine ønsker med hensyn til konkrete, aktuelle spørgsmål, som f.eks. flytning til plejehjem og hvem, der bør beskikkes som værge.

Da de fleste af de personer, som sagerne drejer sig om, formentlig vil befinde sig i en tilstand, hvor de f.eks. er svært demente, bevidstløse eller lignende, vil hovedreglen om, at der skal finde en samtale sted i statsamtet, antagelig i praksis blive undtagelsen.

Det kræves ikke, at statsamtet selv skaffer sig et personligt indtryk af den pågældende med henblik på en vurdering af, om den pågældende kan udtale sig med nytte. Som hovedregel vil det være tilstrækkeligt at basere afgørelsen herom på lægeerklæringen og en eventuel institutionsudtalelse, jf. § 18, *stk. 2* og *stk. 3*.

I alle andre værgemåls- og værgesager uden for de i lovforslagets § 5, *stk. 2*, eller § 7 nævnte tilfælde gælder, at der skal være adgang for den pågældende til selv at være til stede i statsamtet og udtale sig. Justitsministeriet forudsætter, at der i de administrative regler om behandlingen af sager om værgemål og værger, som vil blive udstedt med hjemmel i § 23, *stk. 1*, vil blive tilrettelagt en ordning, som på en hensigtsmæssig måde sikrer, at statsamtterne i forbindelse med høringen af den pågældende giver underretning om, at vedkommende har mulighed for at anmode om personligt fremmøde i statsamtet.

I øvrigt bemærkes, at det ikke er nødvendigt, at alle enkeltheder om baggrunden for anmodningen om værgemål altid lægges frem for den syge eller svage. Der vil være tilfælde, hvor det vil kunne skade denne at få kendskab til f.eks. en livstruende sygdom. Statsamtet vil efter forvaltningslovens § 15, *stk. 1*, kunne begrænse adgangen til aktindsigt i det omfang, den svages interesse i at kunne benytte kendskab til sagens dokumenter til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for afgørende hensyn til den

pågældende selv. Se om den tilsvarende regel vedrørende domstolsbehandlingen retsplejelovens § 461, stk. 2, i forslaget til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven).

Stk. 2 angår sager, der behandles ved domstolene. I disse værgemålssager er det på grund af den måde, som domstolenes kompetence er afgrænset på, jf. lovforslagets § 13, stk. 3, og § 22, udgangspunktet, at den pågældende skal udtale sig i retten, inden der træffes afgørelse, medmindre det i det konkrete tilfælde ikke skønnes påkrævet. Bestemmelsen afviger således fra stk. 1 vedrørende sager, der behandles ved statsamtterne, hvor den pågældende ikke skal, men har ret til at udtale sig, medmindre vedkommende ikke med nytte kan udtale sig om spørgsmålet.

Retten afgør om, hvorvidt det i den konkrete sag ikke skønnes påkrævet at indkalde den, som sagen angår, til et retsmøde, må træffes efter en vurdering af sagens karakter samt på grundlag af oplysningerne om parten.

Retten afgør således f.eks. på grundlag af lægeerklæringen og den beskikkede advokats begrundede tilkendegivelse forud for retsmødet, hvorvidt der er nogen mening i og behov for, at klienten personligt er til stede i retten. Skyldes henvisningen af sagen til retten den pågældendes modstand mod, at der iværksættes værgemål, må dommeren dog normalt danne sig sit personlige indtryk af den svage. Er sagen anket, gælder det samme i landsretten, uanset om det er den pågældende selv eller andre, der har indbragt sagen. Ved domstolsbehandlingen vil der altid være en advokat beskikket, jf. forslaget til retsplejelovens § 460 i lovforslaget om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love, og en domsforhandling, hvor den, sagen angår, kan komme til orde, og hvortil de pårørende om nødvendigt kan indkaldes, vil således oftest skulle afholdes.

Bestemmelsen i stk. 2 kunne have været medtaget i den foreslåede ændring af retsplejelovens § 461. Justitsministeriet kan imidlertid tilslutte sig udvalgets forslag om at placere bestemmelsen i værgemålsloven, fordi reglen har nøje sammenhæng med bestemmelsen i § 19, stk. 1, og for at give et samlet indtryk i værgemålsloven af retsstillingen for den, som værgemålssagen angår.

Som hidtil vil den, som sagen angår, ikke kunne indkaldes efter vidnetvangsreglerne, hvilket indebærer, at det ikke er muligt at gennemtvinge, at den pågældende giver møde og svarer på spørgsmål, jf. retsplejelovens § 168. Manglende fremmøde vil kunne tillægges processuel skadevirkning, men retten vil dog sjældent lade den pågældendes udeblivelse få denne virkning i værgemålssager, som er undergivet officialmaksimen.

Til § 20

Bestemmelsen i § 20 om underretning supplerer for statsamtternes vedkommende forvaltningslovens regler og tilsigter at tilgodese interesserne hos slægtninge, som ikke er parter, fordi de ikke har taget initiativ til sagen, jf. § 16. Når de nærtstående bliver gjort bekendt med sagen, har de lejlighed til at ytre sig, før der træffes afgørelse i sagen. Orienteringen vil derfor være et yderligere element til sikring af retssikkerheden på linie med den høringspligt, der gælder efter forvaltningslovens kapitel 5 om parts-høring.

Efter stk. 1 skal ægtefællen og værgeren eller en særlig værge, hvis en sådan allerede er beskikket, underrettes om, at der er indgivet anmodning efter § 5, § 6, § 9 og § 10, § 21, stk. 4, eller § 22. Underretningspligten gælder også i værgesager efter § 11 og § 12, herunder i sager om ændring af værgebeskikkelser og ved oversendelse af en værgemålssag til retten, jf. § 13, stk. 2. Underretningspligten gælder derimod ikke i tilfælde, hvor den pågældende selv fremsætter anmodning om værgemål. Baggrunden herfor er, at der aldrig kan træffes afgørelse om værgemål efter § 5, stk. 2, eller om samværgemål efter § 7, uden at den pågældende er indforstået, idet værgemål af denne art forudsætter en anmodning fra den, som sagen angår. Hertil kommer, at der i disse sager som udgangspunkt skal finde en samtale sted med den pågældende, jf. lovforslagets § 19, hvorved det sikres, at værgemålsbetingelserne er opfyldt. Pligten til underretning af en eventuel ægtefælle gælder ligeledes ikke, hvis ægtefællerne er separerede. Derimod er det uden betydning, om ægtefællerne på grund af uoverensstemmelser har ophævet samlivet, jf. også stk. 2.

Er der ingen ægtefælle, eller er ægtefællerne separeret, skal der efter stk. 2 i stedet ske underretning af forældre, voksne børn eller andre blandt de nærmeste.

Ved underretningspligten efter stk. 2 er det en forudsætning, at statsamtet eller retten kun i rimeligt omfang skal undersøge familieforholdene m.v. og finde frem til de pågældendes adresser. Selv med kendte familieforhold er underretningspligten begrænset således, at det ikke er nødvendigt at orientere personer, der ifølge oplysningerne i sagen på forhånd kender til sagen. Orientering af børn forudsætter, at de er voksne. Er barnet ved at nærme sig myndighedsalderen, og har vedkommende efter de oplysninger, der foreligger, en sådan alder og modenhed, at han eller hun forstår underretningens betydning, vil det dog være naturligt, at statsamtet eller retten også underretter vedkommende.

Statsamtet eller retten har ikke pligt til at undersøge, om der er muligt interesserede udover gruppen af ægtefælle, forældre og børn. Orientering skal imidlertid ske af andre blandt de nærmeste, hvis det fremgår af oplysningerne i sagen, at der er andre, f.eks. en samlever, søskende, en ven eller veninde,

som har et så nært forhold til den pågældende, at det vil være naturligt at orientere om sagen. Se nærmere om pligten til underretning betænkningen side 201 f.

De personer blandt de nærmeste, som ikke modtager underretning efter § 20, må selv reagere over for retten, hvis de ønsker at indtræde som part under sagen, jf. forslaget til retsplejelovens § 459, stk. 2, i det samtidig fremsatte forslag til ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven).

Efter *stk. 3*, som er ændret redaktionelt i forhold til lovudkastet i betænkningen, skal de, der har fået underretning efter *stk. 1* eller *2*, have underretning om statsamtets eller rettens afgørelse i sagen.

Bl.a. under hensyn til det skøn over, hvem der bør underrettes, der er tillagt statsamtet og retten, kan manglende opfyldelse af underretningspligten næppe bevirke, at værgemålet mister sin gyldighed.

Til § 21

Bestemmelsen afløser retsplejelovens § 462. Efter denne bestemmelse kan retten, såfremt den finder det sandsynliggjort, at der foreligger en umyndiggørelsesgrund, og der kan være væsentlig ulempe forbundet med at udsætte afgørelsen, indtil sagen er afsluttet, afsige en foreløbig kendelse om umyndiggørelse, jf. forslaget til retsplejelovens § 464 i det samtidig fremsatte forslag til ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven). Samtidig med kendelsens afsigelse beskikker retten en foreløbig væрге for den pågældende.

Bestemmelsen er i forhold til lovudkastet i betænkningen ændret således, at det svarende til den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 462 udtrykkeligt fremgår, at der træffes en materiel foreløbig afgørelse om værgemål, som den foreløbige væргеbeskikkelse knytter sig til.

Formålet med at videreføre en regel om foreløbige værgemål er at kunne afhjælpe et akut opstået behov for iværksættelse af et værgemål, herunder i forbindelse med ændringssager efter § 9, f.eks. hvis et § 5-værgemål på grund af en opstået mani ønskes suppleret med fratagelse af den retlige handleevne efter § 6, og der er behov for straks at afskære den, der er under værgemål, fra at handle på egen hånd.

Statsamtet eller retten kan selv tage initiativ til at træffe en foreløbig afgørelse, hvis der foreligger en anmodning om værgemål eller ændring heraf, og hvis der er øjeblikkeligt behov for det.

Kompetence til at træffe en foreløbig afgørelse om værgemål tilkommer statsamtet eller retten i overensstemmelse med de i lovforslaget fastsatte almindelige bestemmelser herom.

Betingelsen for at træffe en foreløbig afgørelse om værgemål er for det første, at statsamtet eller retten skønner, at betingelserne for et værgemål efter §§ 5-7 er opfyldt. Efter gældende ret kræves, at det skal findes sandsynliggjort, at der foreligger en

umyndiggørelsesgrund, jf. retsplejelovens § 462. Skønnet må udøves på grundlag af det materiale, der foreligger på det tidspunkt, hvor statsamtet eller retten skal træffe den foreløbige afgørelse. Som regel vil der til grund for en foreløbig afgørelse foreligge en lægeerklæring.

For det andet skal der være et øjeblikkeligt behov for, at der træffes en foreløbig afgørelse om værgemål.

Endelig er det en betingelse, at der verserer en sag om iværksættelse eller ændring af værgemål. En sag om ændring af værgemål kan være rejst af statsamtet i medfør af lovforslagets § 16, stk. 2, jf. § 9 og § 10.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til § 11 om foreløbig væргеbeskikkelse i en sag, hvor der allerede er iværksat værgemål efter §§ 5-7.

Det følger af *stk. 2*, at reglerne i §§ 18-20 ligesom de øvrige regler i kapitel 3 i princippet skal iagttages, inden der beskikkes en foreløbig væрге.

Reglerne i § 18, stk. 2 og 3, § 19 og § 20 skal dog kun følges i det omfang, det er foreneligt med den foreløbige afgørelses karakter. Heri ligger, at høring m.v. kan undlades, hvis hensynet til hurtigt at iværksætte værgemål findes vigtigere end hensynet til ved denne foreløbige afgørelse at overholde reglerne i §§ 18-20.

Af *stk. 3* fremgår, at foreløbige afgørelser, herunder foreløbige væргеbeskikkelser, efter *stk. 1* gælder, indtil der er truffet afgørelse eller afsagt dom i sagen efter §§ 5-7, eller indtil den foreløbige afgørelse ophæves. Ophøret indtræder straks ved domsafsigelsen, uden at ankefristen skal afventes. Hvis tilstanden ophører, inden statsamtet eller retten har færdigbehandlet den endelige værgemålssag, må statsamtet eller retten ophæve den foreløbige beslutning.

Går statsamtets afgørelse ud på, at der ikke er grundlag for at iværksætte værgemål, må byretten i givet fald, hvis sagen indbringes for retten i medfør af § 22, stk. 1, selv træffe en ny foreløbig afgørelse om værgemål, hvis betingelserne herfor skønnes opfyldt. Det samme kan landsretten under en ankesag.

Går statsamtets eller rettens afgørelse ud på, at der skal iværksættes et værgemål, får en sådan afgørelse virkning, selv om afgørelsen indbringes for retten eller kæres, jf. § 21, stk. 4, jf. § 22, stk. 4, hvorefter anmodning om prøvelse ikke har opsættende virkning.

Statsamtets foreløbige afgørelser efter *stk. 1* kan ifølge *stk. 4* indbringes for retten, som dels foretager en prøvelse af statsamtets foreløbige afgørelse efter § 21, dels færdigbehandler sagen. Ved prøvelsen af den foreløbige afgørelse finder bestemmelserne i § 22, stk. 2 og 3, om anmodning om indbringelse af statsamtets afgørelse for retten, sagens oversendelse samt afgørelsens virkning tilsvarende anvendelse.

Byrettens afgørelse i sager omfattet af § 21, stk. 1, vil som andre retlige afgørelser kunne indbringes for landsretten.

Det forudsættes, at såvel statsamtet som retten kan genoptage og omgøre eller ændre foreløbige af-

gørelser om værgemål, hvis der er grundlag herfor, jf. herom betænkningen side 212.

Til § 22

Som et led i nyordningen om, at de fleste værgemålssager skal behandles og afgøres administrativt, og ud fra retssikkerhedshensyn foreslås det, at der skal være adgang til fuld domstolsprøvelse af statsamtets afgørelser efter § 5 eller §§ 7 - 10.

I *stk. 1* er det bestemt, at afgørelsen inden fire uger efter, at der er givet meddelelse om afgørelsen, kan indbringes for retten. Oversiddes fristen, vil der eventuelt kunne rettes henvendelse til statsamtet på andet grundlag, f.eks. om ændring eller ophævelse af foranstaltningen, og denne nye afgørelse kan da indbringes for retten efter § 22.

Efter *stk. 2* tilkommer adgangen til at indbringe sagen for domstolene de personer og myndigheder, der er nævnt i lovforslagets § 16, *stk. 1*. Dette gælder også, selv om den pågældende ikke har været inddraget i forbindelse med statsamtets behandling af sagen.

I betænkningen side 174 har udvalget forudsat, at statsamtets afgørelse om at afslå en anmodning, fordi den pågældende initiativtager ikke er omfattet af lovforslagets § 16, *stk. 1*, på samme måde som statsamtets øvrige afgørelser skal kunne indbringes for retten efter § 22. Efter udvalgets egen udformning af § 22 i lovudkastet i betænkningen er en sådan klage over statsamtets afgørelse efter § 16 ikke omfattet af bestemmelsens ordlyd. Justitsministeriet forudsætter, at en klage vedrørende en § 16-afgørelse omfattes af den almindelige klageadgang til Civilretsdirektoratet på samme vis, som klager over statsamtets afgørelser om væргеbeskikkelse og i godkendelses-sager og under udøvelsen af værgemålstilsynet skal indgives til Civilretsdirektoratet.

Efter *stk. 2* indgives anmodningen til statsamtet, der oversender sagen til retten. Der skal således ikke udfærdiges stævning i sagen.

Ifølge *stk. 3* har anmodning om prøvelse af statsamtets afgørelse ikke opsættende virkning, medmindre retten bestemmer andet. Har statsamtet truffet afgørelse om værgemål, skal dette således iværksættes, selv om afgørelsen indbringes for retten.

Til § 23

Reglen i *stk. 1* indeholder en bemyndigelse til justitsministeren til at fastsætte nærmere administrative regler om behandlingen af sager om værgemål og værger. De administrative regler, som vil blive udstedt med hjemmel i § 23, skal bl.a. erstatte bestemmelser i den nugældende værgbekendtgørelse. Herudover kan fastsættes bestemmelser om, hvilke nærmere regler der skal gælde for statsamtets møde med en person, som selv har anmodet om iværksættelse af værgemål efter lovforslagets § 5, *stk. 2*, eller samværgemål efter lovforslagets § 7, og uddybende reg-

ler om underrettningspligten efter § 20. Om udformningen af en ny bekendtgørelse henvises i øvrigt til bemærkningerne ovenfor til § 19, *stk. 1*, og betænkningen side 151, 169, 180, 198, 203, 237 og 361 f.

Om bemyndigelsen i § 23, *stk. 1*, for justitsministeren til at fastsætte regler om værger henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 6.2. om overvejelserne om en ordning med faste, professionelle værger. En ordning med faste, professionelle værger forudsættes administreret af statsamtterne. Stillingerne vil kunne opslås eller annonceres ledige, og det vil være naturligt, at der forhandles med dommerne i regionen om besættelsen.

Hvis der viser sig at være behov herfor, vil der også være mulighed for at indføre en ordning med faste værger, der har specielle forudsætninger for at yde bistand ved personlige værgemål.

Reglen i *stk. 2* indeholder en bemyndigelse til justitsministeren til efter forhandling med sundhedsministeren at fastsætte nærmere regler om kravene til og udformningen af lægeerklæringer til brug under værgemålssager, jf. § 18, *stk. 4*, jf. *stk. 2*.

Til kapitel 4

Værgens beføjelser og pligter

Dette kapitel indeholder de mest centrale og vigtige regler om værgens opgaver. Reglerne i lovforslaget svarer i vidt omfang til gældende ret. I øvrigt er som noget nyt medtaget enkelte regler, som i dag findes i værgbekendtgørelsen, men som skønnes at være så centrale, at de bør findes i selve loven.

Til § 24

Bestemmelsen svarer til den gældende myndighedslovs § 53, 1. pkt., og § 24, *stk. 1*, i lovudkastet i betænkningen.

Bestemmelsen fastslår den grundlæggende opgave for værgerne - nemlig inden for hvervets omfang at varetage interesserne for den, der er under værgemål. Det er fundet overflødigt i lovforslaget at gentage den gældende formulering om, at værgerne skal handle med omhu og efter bedste evne.

Til § 25

Bestemmelsen vedrører værgens opgaver for så vidt angår formuen og anvendelsen af indtægten. *Stk. 1*, som svarer til § 24, *stk. 2*, i lovudkastet i betænkningen, afløser den gældende lovs § 47, mens *stk. 2* og *3* er nye og med små redaktionelle ændringer svarer til lovudkastet i betænkningen § 24, *stk. 3* og *4*.

Stk. 1 omhandler værgens rolle vedrørende formuen. Princippet om, at formålet med formueadministrationen er formuens bevarelse, opretholdes, men er søgt nedtonet, jf. *stk. 2*, *3*, pkt., hvorefter det er hensigten, at der i videre omfang end hidtil skal være adgang til at bruge af formuen.

Stk. 2 omhandler anvendelsen af indtægterne. *1. pkt.* fastslår grundprincippet om værgens frie rådhed over indtægterne til varetagelse af interesserne for den, der er under værgemål. Heri ligger ikke blot, at værgeren skal sørge for, at den, der er under værgemål, får dækket sine fornødenheder ved, at indtægterne i nødvendigt omfang anvendes hertil, men også en beføjelse til at påse, at indtægterne bliver anvendt på en nyttig måde. Reglen i *2. pkt.* er identisk med den gældende myndighedslovs § 7, stk. 3, som foreslås gentaget i værgemålslovforslaget, jf. betænkningen side 254. Den særlige regel vedrørende mindreåriges indtægter er begrundet i, at forældre har forsørgelsespligt over for deres børn, jf. børnelovens § 13, og at de derfor som udgangspunkt har pligt til at betale for barnets daglige fornødenheder. *3. pkt.* angiver, at der i passende omfang, og hvis indtægterne ikke er tilstrækkelige, med statsamtets godkendelse kan og bør kunne bruges af kapitalen under hensyn til værgemålets karakter. Der foreslås hermed en nedtoning af det gældende princip om formuens bevarelse, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 8.1. og 8.2.4. Muligheden for brug af formuen er ikke begrænset til voksne. Det er imidlertid forudsat, at adgangen fortrinsvis skal bruges ved værgemål for voksne, idet det bliver mindre betænkeligt at bruge af formuen, når den pågældendes alder stiger.

Stk. 3 foreslås en udtrykkelig regel om, at værgeren, hvis denne finder det forsvarligt, kan bemyndige den, der er under værgemål, til på egen hånd at sørge for sine egne behov og overlade den pågældende de nødvendige midler hertil, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 7.2.1. og betænkningen side 255. I forhold til lovudkastet i betænkningen er bestemmelsen i lovforslaget udformet således, at værgeren »kan« og ikke »skal« benytte denne adgang, hvilket svarer til bemærkningerne i betænkningen. Af bestemmelsen i § 42, stk. 1, nr. 3, fremgår, at umyndige selv råder over, hvad værgeren har overladt dem efter § 25, stk. 3.

Til § 26

Bestemmelsen i § 26 svarer i nogen grad til den gældende myndighedslovs § 50, hvorefter værgeren i vigtige anliggender så vidt muligt skal indhente erklæring fra umyndige over 15 år og en eventuel samlevende ægtefælle.

Stk. 1 fastlægger værgens pligt til at rådføre sig med den, der er under værgemål, før der træffes beslutning i vigtigere anliggender. Med den foreslåede bestemmelse er tilsigtet en vis udvidelse af anvendelsesområdet, idet værgeren nu skal spørge i »vigtigere« og ikke kun i »vigtige« anliggender.

Pligten til at spørge den, der er under værgemål, gælder dog ikke, hvis den pågældende er under 15 år, hvis denne ikke forstår sagens betydning, eller hvis det ikke kan ske uden betydelig vanskelighed.

Det forekommer imidlertid naturligt som et led i forældrenes opdragelse, at også børn under 15 år efterhånden medinddrages i økonomiske beslutninger,

alt afhængig af barnets udvikling og modenhed samt hvad det er, der skal tages stilling til, men der er ikke fundet grundlag for at fastsætte en pligt hertil.

Ved værgemål for voksne har bestemmelsen om medindflydelse ofte ingen mening, fordi de, der kommer under værgemål efter lovforslagets § 5, ofte ikke vil være i stand til at medvirke på fornuftig måde. Dette gælder dog ikke de personer, som selv anmoder om værgemål efter lovforslagets § 5, stk. 2, og som typisk vil være i stand til at forstå de spørgsmål, der skal tages stilling til under værgemålet. Reglen forventes derfor især at få betydning for unge.

Kriteriet om, at værgeren kan undlade at spørge, hvis den pågældende ikke forstår sagens betydning, sigter til de tilfælde, hvor den, der er under værgemål, er i en sådan tilstand, at det ikke nytter noget at spørge om opståede problemer. Om det er muligt, vil i disse sager afhænge af problemets karakter. Værgeren må udøve et skøn, men de manglende muligheder vil ofte fremgå af de oplysninger, som kommer frem under værgemålsagen, navnlig af lægeerklæringer.

Værgeren kan endelig lade være med at spørge, hvis »dette ikke kan ske uden betydelig vanskelighed«. Vanskelighed kan bestå, f.eks. hvis den, der er under værgemål, ikke kan skrive og tale, eller den geografiske afstand er så stor, at en dialog i det konkrete tilfælde vil være vanskelig. Undtagelsen er relativ. Således må værgeren ved indgribende beslutninger gøre mere for at overvinde vanskelighederne end ved mere almindelige problemer.

Ægtefællen skal høres, hvis den, der er under værgemål, er gift, medmindre ægtefællerne er separerede, jf. *stk. 2*. Reglens område er stærkt begrænset, idet unge, der har indgået ægteskab, ifølge § 1, stk. 1, som hovedregel ikke er under værgemål, og der for gifte normalt vil være samråden mellem værgeren og ægtefællen om bodelen tilhørende den, der er under værgemål, jf. § 33, stk. 1. Eftersom den særlige ordning for gifte under værgemål efter § 33, stk. 1, som noget nyt foreslås fakultativ, se herom § 33, stk. 2, må reglen i § 26, stk. 2, om ægtefællens medindflydelse imidlertid forventes alligevel at få nogen betydning.

Efter den hidtil gældende bestemmelse i myndighedslovens § 50 er det en betingelse for indhentelse af en erklæring fra ægtefællen, at den umyndige samlever med denne. Efter udvalgets forslag er det en betingelse, at den, der er under værgemål, og ægtefællen ikke er separerede, hvilket svarer til afgrænsningen i lovforslagets § 20, stk. 1, af pligten til underretning af ægtefællen om sager om værgemål.

Forsømmelse af at få afklaret, hvad den, der er under værgemål, mener om en konkret disposition har som i dag ikke virkning udadtil, og en aftale med tredjemand vil således ikke kunne tilsidesættes af denne grund. Hvis værgeren ikke sørger for at indhente en erklæring fra den, der er under værgemål, kan der derimod klages til tilsynsmyndigheden, der givet fald kan give værgeren pålæg om fremover at

ogtage denne pligt, samt ved grovere eller gentagne forsømmelser fratage værgeren værgemålet, jf. § 12, stk. 1.

Til § 27

Bestemmelsen afløser den gældende myndighedslovs § 48, hvorefter en umyndig ikke kan forpligtes ved kaution eller anden sikkerhedsstillelse for tredjemands gæld.

Kautionforbuddet retter sig mod værgeren, og reglen gælder ved alle værgemål, herunder også ved værgemål, hvor værgeren i medfør af lovforslagets § 33, stk. 1, samarbejder med ægtefællen, jf. § 33, stk. 3. Dog gælder bestemmelsen ikke ved samværgemål, jf. herved lovforslagets § 7, stk. 5, hvilket svarer til den gældende retstilstand.

Umyndige kan ikke selv påtage sig kautionsforpligtelser, jf. lovforslagets § 1, stk. 2, og § 6, stk. 2. Derimod er personer under værgemål efter § 5 eller under samværgemål efter § 7 i princippet ikke afskåret fra at kautionere, da de ikke er frataget den retlige handleevne. Sådanne selvstændige dispositioner vil antagelig være sjældne i praksis, men kautionsforpligtelser m.v. vil i givet fald kunne rammes af aftalelovens ugyldighedsgrunde eller være omfattet af lovforslagets § 46, som afløser den gældende myndighedslovs § 65. Der henvises i øvrigt til betænkningens side 258.

Til § 28

Bestemmelsen i § 28, hvorefter statsamtterne og forvaltningsafdelingerne fører tilsyn med værgerne, og justitsministeren fastsætter regler herom, erstatter til dels den gældende lovs § 51.

Tilsynsreglerne finder anvendelse for værger for umyndige under 18 år og for værger for personer, der er under værgemål efter lovforslagets § 5 eller tillige efter § 6. Svarende til den gældende retstilstand er samværgemål efter lovforslagets § 7 og værgemål, hvor værgeren for en gift person i forening med den anden ægtefælle bestyrer bodelen tilhørende den, der er under værgemål, ikke undergivet værgemålstilsyn, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 7.2.3. Tilsynet vedrører økonomiske spørgsmål, men statsamtet vil dog også kunne give pålæg til en værger i forbindelse med personlige spørgsmål.

De administrative regler, som vil blive udstedt med hjemmel i § 28, skal erstatte bestemmelser i den nugældende værgerbekendtgørelse, som bl.a. også indeholder regler om regnskabsaflæggelse m.v., jf. lovforslagets § 29, og om statsamtets godkendelse af visse dispositioner, jf. lovforslagets § 30. Det er hensigten, at de nye regler i vidt omfang skal udformes med udgangspunkt i de gældende administrative regler vedrørende tilsynet med værgeren. Om fastsættelse af en særlig regel om, hvem der kan tage initiativ i forbindelse med værgers passivitet, henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 7.2.3.

Til § 29

Med hjemmel i den gældende myndighedslovs § 51 er der i værgerbekendtgørelsens § 25 fastsat regler om værgens regnskabsførelse og regnskabsaflæggelse. § 25, stk. 1, foreslås med visse ændringer overført til værgemålsloven.

Efter lovforslagets § 29 skal værgeren sørge for, at der aflægges regnskab over forvaltningen af formue og anvendelsen af indtægter. Justitsministeren fastsætter regler herom. Værgens pligt til at føre regnskab fremgår forudsætningsvis af pligten til at aflægge regnskab. Der henvises til betænkningen side 257 f og 319 ff.

De administrative regler forudsættes at tage udgangspunkt i den nugældende retstilstand, jf. herom de almindelige bemærkninger afsnit 7.2.3.

Til § 30

Efter § 30 kan justitsministeren fastsætte regler om værgens pligt til at indhente godkendelse fra statsamtet. Sådanne regler vil kunne fastsættes for alle dispositioner, herunder til dispositioner over indtægten og formuen og til stiftelse af gæld. »Stiftelse af gæld« er medtaget i lovforslaget for at skabe sikker hjemmel for administrative regler herom, men opregningen er i øvrigt ikke udtømmende.

De hidtil gældende bestemmelser om godkendelse fra statsamtet til værgens dispositioner findes især i værgerbekendtgørelsens § 13 – § 18.

Den gældende retstilstand foreslås stort set opretholdt, jf. nærmere herom de almindelige bemærkninger afsnit 7.2.3. og betænkningen side 313 – 318.

Til § 31

Bestemmelsen om værgens erstatningsansvar svarer med sproglige ændringer til den gældende myndighedslovs § 53, 2. pkt.

Der henvises i øvrigt til betænkningen side 257.

Til § 32

At værgeren efter *stk. 1, 1. pkt.*, kan få nødvendige udlæg dækket svarer til gældende praksis. Bestemmelsen om, at værgeren kan tillægges vederlag for sit arbejde, har sit udspring i værgerbekendtgørelsens § 7. Med den nye affattelse foreslås en udvidelse af den hidtil gældende begrænsede adgang til at få vederlag, se nærmere herom de almindelige bemærkninger afsnit 7.2.4. og nedenfor til *stk. 2*. Den foreslåede bestemmelse skyldes til dels, at det at påtage sig værgemål ikke længere skal være et borgerligt ombud.

Efter *stk. 1, 2. pkt.*, fastsættes udlægs- og vederlagsbeløb af statsamtet. Det foreslås, at udgangspunktet er, at den, der er under værgemål, selv skal betale udlægs- og vederlagsbeløbene. Dette svarer til den gældende retstilstand, idet det dog er et element

i den særlige ordning i Københavns Kommune med faste værger, at statskassen afholder et månedligt grundvederlag til værgerne, jf. betænkningen side 224 og side 260. Som noget nyt foreslås det, at hvis den, der er under værgemål, ikke selv har tilstrækkelige midler til at afholde udgifterne, betales beløbene af statsamtet.

De nærmere enkeltheder om udlæg og vederlag til værger vil blive fastlagt i administrative regler udfærdiget i medfør af *stk. 2*. Om retningslinierne for betaling for værgens arbejde ved henholdsvis økonomiske og personlige værgemål henvises til udvalgets bemærkninger i betænkningen side 267 f. Justitsministeriet forudsætter i øvrigt, at der eventuelt fastsættes regler om, at der kan afkræves den, der er under værgemål, delvis betaling for vederlaget til værger, hvis den pågældende ikke har midler til at betale det fulde beløb.

For så vidt angår udlæg, kan der bl.a. fastsættes regler om, hvilken dokumentation der skal være for afholdte udgifter, og hvilke beløb værger kan få refunderet for kørsel i egen bil.

Ved udformningen af de mere detaljerede regler må vederlagene sættes så højt, at værgerekrutteringen ikke bliver for vanskelig, og på den anden side må der være begrænsninger, så den enkelte, der får værgebistand, ikke rammes af for store udgifter.

Det forudsættes, at der fortsat kun rent undtagelsesvis vil blive tale om at tillægge *forældre* som fødte værger for deres *mindredrige børn* et vederlag, ligesom praksis med hensyn til kun at erstatte udgifter til udefra kommende bistand til ekstraordinært kompliceret arbejde forventes opretholdt.

Også i de tilfælde, hvor *en af forældrene* er beskikket som værge for et *voksnet barn*, bør der kun undtagelsesvis tilkendes værger et vederlag og i almindelighed kun, såfremt der er tale om komplicerede formueforhold eller betydelige praktiske problemer. I sådanne undtagelsestilfælde vil der normalt ikke være grundlag for et vederlag, der svarer til, hvad der skal ydes til en professionel værge.

Tilsvarende betragtninger gælder, hvis en *ægtefælle* eller *voksne børn* er beskikket som værge for en af forældrene, eller hvis der er tale om en *anden nært beslægtet* eller *samlever*. Jo længere man fjerner sig fra den familiemæssige tilknytning, jo mere naturligt vil det være at tilkende den pågældende værge et vederlag.

Er værger udpeget *uden for familiens kreds*, må det især afhænge af værgemålets karakter, om der bør tilkendes vederlag for udførelsen af hvervet.

I det omfang, det bliver nødvendigt at beskikke *professionelle*, f.eks. advokater, revisorer, præster, socialrådgivere eller andre, der egner sig for disse hverv, som værge, er en lempelse af praksis for at yde vederlag nødvendig. Justitsministeriet finder, at det er hensigtsmæssigt i højere grad end i dag at søge at have faste professionelle værger til rådighed, først og fremmest til varetagelse af økonomiske anliggender. De nærmere retningslinier for værgebetalinger

vil blive udarbejdet efter forhandling med de relevante myndigheder og organisationer.

Der henvises i øvrigt til de almindelige bemærkninger afsnit 7.2.4. og til betænkningen side 265-267.

Stk. 3 indebærer, at det ved samværgemål i alle tilfælde er den, der er under værgemål, der skal afholde udgiften til vederlag til værger. Baggrunden for reglen er, at der ved samværgemål forudsættes at være så stor økonomisk aktivitet, at der er formue eller indtægter nok til at dække, hvad samværgeren eventuelt skal have for at varetage hvervet. Også for gifte under værgemål efter § 33, stk. 1, gælder ifølge § 33, stk. 3, at kun § 32, stk. 1, 1. pkt., finder anvendelse.

Stk. 3 er i lovudkastet i betænkningen placeret i § 33.

Til § 33

Særreglen om gifte under værgemål svarer til § 52 i lov om ægteskabets retsvirkninger, som foreslås ophevet og overført til værgemålsloven, jf. § 9, nr. 2, i det samtidig hermed fremsatte forslag til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven). Bestemmelsen er i øvrigt i lovudkastet i betænkningen placeret i § 25 og § 33, stk. 2.

Bestemmelsen i *stk. 1* indebærer samråden mellem værger og den anden ægtefælle over den del af fællesboet, der er omfattet af værgemålet. Ordningen har stor lighed med samværgemål. Værgens og ægtefællens fælles råden efter § 33 er imidlertid i højere grad et samarbejde mellem ligestillede, jf. nærmere betænkningen side 238.

Som det fremgår, er det en forudsætning, at der er fælleseje i ægteskabet. Ved blandede formueordninger handler værger efter forskellige regelsæt, således at bodelen tilhørende den, der er under værgemål, administreres efter § 33, stk. 1, mens værger handler på egen hånd efter de almindelige regler for så vidt angår særejeaktiver, uanset om der er tale om skilsmisessæreje efter retsvirkningslovens § 28, stk. 1, nr. 1, eller om fuldstændigt særeje efter retsvirkningslovens § 28, stk. 1, nr. 2. Reglen finder ligeledes anvendelse ved registreret partnerskab, jf. lov om registreret partnerskab § 3.

Også hvad angår personlige spørgsmål handler værger i givet fald på egen hånd, idet § 33 kun omfatter økonomiske spørgsmål. I disse tilfælde gælder dog reglen i § 26, stk. 2, om medindflydelse, der også omfatter en ægtefælle.

Efter *stk. 2* gælder adgangen til at gøre brug af bestemmelsen i *stk. 1* ikke, hvis den anden ægtefælle er under værgemål, hvilket svarer til den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 52 om, at ægtefællen skal være myndig. Bestemmelsen gælder heller ikke, hvis ægtefællerne er separerede. Det er her ved uden betydning, om der ved separation er gennemført deling af fællesboet. Indtræder et af de nævnte forhold på et tidspunkt, efter at værgens be-

styrelse i medfør af stk. 1 er indledt, ophører adgangen til ægtefællens og værgens fælles bestyrelse derfor, og de almindelige regler må finde anvendelse.

Efter lovforslagets stk. 2 kan det ved værgebeskikkelsen som noget nyt besluttes, at der ikke skal være samråden mellem ægtefællen og værgen, men at værgen derimod skal råde alene og dermed være omfattet af de almindelige regler. Om baggrunden for bestemmelsen i stk. 2 henvises til betænkningen side 239.

Af *stk. 3, 1. pkt.*, fremgår, at visse af forskrifterne i kapitel 4 ikke gælder for gifte under værgemål efter § 33, stk. 1. Således er værgen ikke under tilsyn af statsamtet (§ 28), der skal ikke aflægges regnskab (§ 29), der kræves ikke godkendelse til bestemte dispositioner (§ 30) og kapitel 5 om formuens forvaltning og anbringelse m.v. finder heller ikke anvendelse, jf. § 41. Ligesom ved samværgemål er der således ikke indbygget nogen mulighed for statsamtet for at løse konkrete konflikter mellem ægtefællen og værgen. Ved uenighed kan der om nødvendigt beskikkes en anden værge, eventuelt ægtefællen, ligesom der kan blive tale om at gøre værgemålet til et almindeligt værgemål med sædvanligt tilsyn. Fravigelserne skyldes, at to personer handler i forening, se tilsvarende bemærkningerne til § 7, stk. 5, vedrørende samværgemål.

I *stk. 3, 2. pkt.*, er endvidere bestemt, at værgevederlag m.v. betales af den, der er under værgemål, jf. *stk. 1*. Der er ikke mulighed for at lade det offentlige afholde udgifterne til værgen. I de tilfælde, hvor man er uden for § 33, stk. 1, f.eks. fordi der er delvist særeje, eller der er tale om personlige spørgsmål, finder de almindelige regler om værgevederlag m.v. i § 32 anvendelse.

Til kapitel 5

Formuens forvaltning og anbringelse m.v.

Kapitel 5 indeholder grundreglerne om formuens forvaltning og anbringelse m.v. Kapitlet rummer en række af de regler, der i dag findes i lov nr. 211 af 13. maj 1981 om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler m.v., og som foreslås ophævet, jf. lovforslagets § 51, stk. 2. Reglerne i kapitlet gælder kun i økonomiske værgemål for de aktiver, som er inddraget under værgemålet. Reglerne gælder ikke for værgemål, hvor værgen i forening med ægtefællen bestyrer den del af fællesboet, der er omfattet af værgemålet, jf. § 41, jf. § 33, stk. 1, og ikke for samværgemål, jf. § 7, stk. 5.

Til § 34

Bestemmelsen i *stk. 1* lovfæster den gældende ordning, hvorefter formuen kan bevares i den form, den havde, da værgemålet blev iværksat. Arv, der senere tilfalder den pågældende, kan tilsvarende bevares i den form, hvori den udlægges på skiftet, jf.

stk. 2. Reglen om arv findes i dag i anbringelses- og bestyrelseslovens § 1, stk. 2.

Værgen må vurdere, hvad der skal ske med de aktiver, der er til stede ved værgemålets begyndelse, eller som senere arves. Der må skønnes over, om den, der er under værgemål, har behov for og vil få glæde af aktiverne. Hvis der er aktiver af tvivlsom karakter, eller som er mindre sikre investeringer, bør værgen overveje, om de skal afhændes.

Til § 35

Bestemmelsen afløser § 3, stk. 1 og 2, i lov om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler m.v. Dog er reglerne om gaver og friarv udskilt til særskilt regulering i lovforslagets § 37 og § 38.

Hovedreglen om, at midler, der er omfattet af et værgemål, skal bestyres i en godkendt forvaltningsafdeling, som er tilknyttet et pengeinstitut, der er godkendt af justitsministeren, bevares, jf. *stk. 1*. De aktiver, som er omfattet af bestemmelsen, er kontante midler, aktier, obligationer, pantebrev og andre værdipapirer. De nævnte aktiver er også i dag omfattet af forvaltningsafdelingernes administration, jf. bestyrelsesbekendtgørelsens § 9 og § 10.

Værgen bestyrer efter *stk. 2, nr. 1*, fortsat fast ejendom, løsøre, fordringer på naturalydelse og andre aktiver, der ikke bestyres i en forvaltningsafdeling efter *stk. 1*, og efter *nr. 2* beløb under en størrelse, som justitsministeren fastsætter, jf. de gældende regler i anbringelses- og bestyrelseslovens § 3, stk. 2. Om forhøjelse af den gældende 20.000 kr. grænse for beløb, som er undergivet værgebestyrelse, henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 8.2.2. Der henvises endvidere til lovforslagets § 40, nr. 5.

Stk. 3 afløser værgebekendtgørelsens § 8, stk. 1, 2. pkt., og § 9. Efter bestemmelsen pålægges værgen at sørge for indlevering af den umyndiges midler til forvaltningsafdelingen. Endvidere fastsættes, at værgen ikke kan kvittere for modtagelsen af sådanne midler. Den, der betaler direkte til værgen, risikerer således at skulle betale en gang til. Der henvises i den forbindelse endvidere til lovforslagets § 40, nr. 4, som giver hjemmel til at udstede administrative regler om offentlige myndigheders, forsikringsselskabers, pensionskassers og pengeinstitutters pligt til at indbetale midler direkte til forvaltningsafdelingerne.

Til § 36

Efter bestemmelsen, som afløser anbringelses- og bestyrelseslovens § 1, stk. 1, skal kontante midler omfattet af et værgemål fortsat indsættes i en forvaltningsafdeling eller i et pengeinstitut eller anbringes i aktiver, som giver betryggende sikkerhed.

Der henvises til betænkningen side 291 f og til lovforslagets § 40, nr. 3, hvorefter detailreglerne som i dag vil blive fastsat i administrative forskrifter.

Til § 37

§ 37 afløser bestemmelsen i lov om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler m.v. § 1, stk. 3, 1. pkt., og § 3, stk. 2, litra b.

Efter gældende ret skal giveren udtrykkeligt bestemme, at en gave skal være undtaget fra de almindelige anbringelses- og bestyrelsesregler, for at disse regler ikke skal finde anvendelse på gaven.

Efter forslaget indføres som noget nyt, at reglerne om anbringelse og forvaltning kun finder anvendelse for gaver til en person, der er under værgemål, såfremt giveren udtrykkeligt har bestemt det. Endvidere foreslås det – i overensstemmelse med udvalgets flertal – at tilsynsreglerne, dvs. § 28 om tilsyn, § 29 om regnskabsaflæggelse, § 30 om godkendelse af sædvanlige dispositioner og § 39 om formueforbrug, kun finder anvendelse på gaven, hvis giveren har bestemt det.

Det er på grund af reglernes sammenhæng forudsat, at en gavegivers bestemmelse efter § 37 om at lade §§ 28 – 30 og § 39 finde anvendelse alene kan træffes, når gavegiveren samtidig har fravalgt anbringelses- og bestyrelsesreglerne, jf. § 35, stk. 1, og § 36. Det er endvidere ud fra hensynet til reglernes overskuelighed forudsat, at gavegiveren i givet fald ikke kan bestemme, at nogle af reglerne i §§ 28 – 30, § 35, stk. 1, § 36 og § 39 skal finde anvendelse, men ikke andre. Gavegiver må i så fald vælge, at alle bestemmelserne skal finde anvendelse.

Det er endelig forudsat, at det må være op til værgeren at godtgøre, at der er tale om en gave eller et surrogat for en gave.

Der henvises i øvrigt til de almindelige bemærkninger afsnit 8.2.5. og til betænkningen side 292-298.

Til § 38

§ 38 om friarv afløser bestemmelsen i lov om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler m.v. § 1, stk. 3, 2. pkt., og § 3, stk. 2, litra c.

Efter forslaget kræves som i dag en udtrykkelig bestemmelse i testamentet om, at de almindelige forvaltnings- og anbringelsesregler, dvs. reglerne i lovforslagets § 35, stk. 1, og § 36, er fraveget. Testator kan efter forslaget som noget nyt tillige bestemme, at tilsynsreglerne, dvs. § 28 om tilsyn, § 29 om regnskabsaflæggelse, § 30 om godkendelse af sædvanlige dispositioner og § 39 om kapitalforbrug, ikke skal finde anvendelse på friarven. Dette forudsætter ligesom med hensyn til gaver, at der også træffes bestemmelse om, at bestemmelserne om forvaltning og anbringelse af arven ikke skal gælde. Testator skal i givet fald fravælge bestemmelserne i §§ 28 – 30, § 35, stk. 1, § 36 og § 39 samlet og kan således ikke nøjes med at fravælge en enkelt eller flere af bestemmelserne, jf. ovenfor bemærkningerne til § 37.

Der henvises i øvrigt til de almindelige bemærkninger afsnit 8.2.5. og til betænkningen side 298-301.

Til § 39

Bestemmelsen svarer med en lidt anden sprogbrug til § 39 i lovudkastet i betænkningen, som afløser værgerbekendtgørelsens § 24, hvorefter forbrug af formuen altid kræver statsamtets tilladelse. Reglen om, at formueforbrug kræver statsamtets tilladelse, er fundet så vigtig, at den foreslås overført fra de administrative regler til lovteksten.

Der henvises i øvrigt til de almindelige bemærkninger afsnit 7.2.1. og 8.2.4. og til betænkningen side 305-310 med redegørelse for praksis og synspunkter vedrørende den fremtidige administration af reglen. Det fremgår heraf bl.a., at Justitsministeriet kan tilslutte sig udvalgets forslag om en mere lempelig praksis med hensyn til frigivelse af formuen fortrinsvis ved værgemål for voksne.

Til § 40

§ 40 indeholder en række bemyndigelser til justitsministeren til at fastsætte administrative regler om formuens forvaltning og anbringelse m.v. Det vil formentlig være naturligt at samle de administrative regler om anbringelse og bestyrelse i en bekendtgørelse.

Nr. 1, der er ny, omhandler værgens pligt til ved værgemålets begyndelse at udarbejde en fortegnelse over aktiver og passiver samt om registrering, notering og tinglysning af umyndighed. Der henvises til betænkningen side 281 f og 285, de almindelige bemærkninger afsnit 8.2.1. samt til bemærkningerne til lovforslagets § 6, stk. 3.

Om nr. 2, der supplerer § 35 om forvaltningen af formuen, henvises til betænkningen side 282 f og 286 f. Bestemmelsen afløser anbringelses- og bestyrelseslovens § 4.

Om nr. 3, der supplerer § 36, henvises til betænkningen side 291 f. Nr. 3 erstatter en tilsvarende bemyndigelse i anbringelses- og bestyrelseslovens § 1, stk. 1, 2. og 3. pkt.

Nr. 4 angår bl.a. offentlige myndigheders, forsikringsselskabers, pensionskassers og pengeinstitutters indberetning om løbende ydelser. Visse pensionskasser og forsikringsselskaber har indgået en frivillig aftale med Civilretsdirektoratet om, at de skal underrette direktoratet som tilsynsmyndighed om udbetaling af løbende ydelser til umyndige. Med hjemlen i nr. 4 er der nu mulighed for at udforme administrative forskrifter om offentlige myndigheders, forsikringsselskabers, pensionskassers og pengeinstitutters pligt til at indberette vedrørende sådanne løbende ydelser.

I bemyndigelsesbestemmelsen i nr. 4 er i forhold til lovudkastet i betænkningen yderligere foreslået, at der gives justitsministeren hjemmel til at fastsætte bestemmelser om offentlige myndigheders, forsikringsselskabers, pensionskassers og pengeinstitutters pligt til at indbetale midler omfattet af § 35, stk. 1, til en forvaltningsafdeling.

F. t. l. vedr. værgemålslov

Der henvises til betænkningen side 282 f.

I overensstemmelse med udvalgets overvejelser har Justitsministeriet ikke på forhånd villet afskære muligheden for at indføre individuelle ordninger på forvaltnings- og anbringelsesområdet, jf. § 35 og § 36, hvis erfaringerne med de nye værgemålsordninger skulle vise, at dette vil være hensigtsmæssigt. Der er derfor i lovforslagets § 40, nr. 5, indført en hjemmel til at fastsætte regler om, at der i konkrete tilfælde ved værgemålets iværksættelse skal åbnes mulighed for, at tilsynsmyndighederne kan træffe individuel bestemmelse om, hvordan midlerne skal bestyres, herunder eventuelt at også mindre formuer skal kunne inddrages under den særlige forvaltning eller større fritages herfor. Der henvises til betænkningen side 147 f og 290 f.

Til § 41

Bestemmelsen svarer med redaktionelle ændringer til § 41 i lovudkastet i betænkningen. Bestemmelsen indebærer, at formuereglerne i kapitel 5 ikke finder anvendelse ved værgemål for gifte efter § 33, stk. 1, hvor en anden end ægtefællen er værge.

Der henvises i øvrigt også til bemærkningerne til § 33, stk. 3, 1. pkt.

*Til kapitel 6**Umyndiges selvstændige rådighed og næring*

Den gældende myndighedslovs kapitel 4 med overskriften »Om umyndigheds retsvirkninger« er i lovforslaget opdelt i to kapitler, kapitel 6 om umyndiges selvstændige rådighed og næring (§ 42 og § 43) og kapitel 7 om ugyldige aftaler (§ 44 - § 46). Kapitel 6 har størst betydning for børn og unge, der, som det fremgår af § 1, stk. 1, er omfattet af begrebet umyndige. Blandt de voksne under værgemål er det kun dem, der tillige er frataget den retlige handleevne, der er umyndige, se § 6, stk. 2.

Til § 42

Reglerne i *stk. 1, nr. 1* og *2*, og *stk. 2*, om adgangen til at råde over selverhverv samt gaver og arv modtaget til fri rådighed svarer stort set til den gældende myndighedslovs § 39, stk. 1, og § 40.

I *stk. 1, nr. 3*, findes en ny regel, hvorefter den umyndiges selvstændige rådighed også omfatter midler, som værgen har overladt den pågældende efter § 25, stk. 3, med henblik på, at den umyndige kan sørge for sine egne behov.

Kompetencen til at fratage den umyndige rådigheden over selverhverv tilkommer efter *stk. 3* værgen, men statsamtet skal godkende værgens beslutning herom. Bestemmelsen, som afløser den gældende myndighedslovs § 39, stk. 2, rummer for de mindreårige som noget nyt bestemmelse om, at kompetencen til at fratage rådigheden over selverhverv tilkommer værgen i stedet for forældremyndighedens inde-

haber. Dette betyder ikke nogen reel ændring af retsstillingen, fordi forældremyndighedens indehaver efter lovforslagets § 2, stk. 1, i praksis næsten altid også er værge. Nyt er også kravet om, at værgen kun kan fratage den mindreårige rådigheden med godkendelse fra statsamtet.

Der henvises endvidere til de almindelige bemærkninger afsnit 11.2.2. og til betænkningen side 294, 328 f og 334 f.

Til § 43

Bestemmelsen om selvstændig næring svarer for så vidt angår *stk. 1* til den gældende myndighedslovs § 49 og for så vidt angår *stk. 2* og *stk. 3* til myndighedslovens § 41.

De gældende regler vedrører kun umyndiggjorte, og som noget nyt er reglen i lovforslagets § 43 udvidet til også at gælde for mindreårige, der er fyldt 15 år. Der henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 11.2.3. og til betænkningen side 329 og 334 f.

*Til kapitel 7**Ugyldige aftaler*

Kapitel 7 omhandler ugyldige aftaler, herunder mindreåriges ugyldige aftaler, jf. lovforslagets § 4, stk. 1, 3. pkt.

Til § 44

Bestemmelsen svarer med visse ændringer af sproglig og redaktionel karakter til den gældende myndighedslovs § 43 og finder kun anvendelse for mindreårige, jf. lovforslagets § 1, stk. 2, samt for voksne under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter lovforslagets § 6.

Der er ikke tilsigtet nogen ændring af retstilstanden. Der henvises om denne bestemmelse i øvrigt til betænkningen side 335-339.

Vedrørende spørgsmålet om værgens eventuelle kompetenceoverskridelse henvises til bemærkningerne i betænkningen side 256-257.

Til § 45

Bestemmelsen, som med visse ændringer af sproglig og redaktionel karakter svarer til den gældende myndighedslovs § 44, finder kun anvendelse for mindreårige og voksne under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter lovforslagets § 6, jf. tilsvarende lovforslagets § 44.

Der er ikke tilsigtet nogen ændring af retstilstanden. Der henvises i øvrigt til betænkningen side 335-339.

Til § 46

Bestemmelsen svarer med enkelte ændringer til den gældende myndighedslovs § 65. At der som et

led i nyordningen efter lovforslagets § 5 kan iværksættes værgemål uden fratagelse af handleevne, og at handleevne ikke fratages ved samværgemål efter lovforslagets § 7, vil muligt medføre et udvidet anvendelse af bestemmelsen, idet dispositioner, der måtte blive foretaget af personer under sådanne værgemål, ikke længere bliver ugyldige, jf. lovforslagets § 44 og § 45, der kun omfatter umyndige.

Bestemmelsen i lovforslaget dækker den samme personkreds som i dag, men svarende til de medicinske krav i lovforslagets § 5 er de svært demente fremhævet blandt de sindssyge, og udtrykket »åndssvaghed« er omformuleret til det mere tidssvarende »hæmmet psykisk udvikling«. Kravet til beviset for tilstanden på aftaletidspunktet er lempet i nogen grad med brugen af ordene »hvis det må antages«.

Ved kolliderende retshandler, f.eks. i form af dobbeltsalg af det samme aktiv, må begge dispositioner efter en analogi med forholdet mellem en fuldmagtsgiver og en fuldmægtig anses som truffet af personen under værgemål. Således vil det i forhold til medkontrahenterne afhænge af det konkrete retsforhold, hvem der vinder ret, hvilket normalt vil indebære, at den ældste af dispositionerne har fortrinsret, når begge medkontrahenter er i god tro. Se i øvrigt om spørgsmålet om kolliderende retshandler de almindelige bemærkninger afsnit 4.3.3. om § 5-værgemål og 4.5. om samværgemål efter lovforslagets § 7.

Der henvises i øvrigt til betænkningen side 340-345.

Til kapitel 8

Særlige værgemål

Dette kapitel indeholder regler om de særlige former for værgemål, som gælder ved siden af reglerne om værgemål for børn og unge, jf. lovforslagets kapitel 1, og for voksne, jf. lovforslagets kapitel 2, § 5 - § 7.

Særlige værgemål iværksættes, som navnet viser, med henblik på værgens varetagelse af særlige opgaver. Værgemål af denne type er derfor begrænset og ophører efter udførelsen af den pågældende opgave. Sådanne værgemål kan ligeledes tidsbegrænses.

Til § 47

Bestemmelsen afløser den gældende bestemmelse i myndighedslovens § 58, 2. pkt., hvorefter der altid skal beskikkes en særlig værge for en umyndig, når værgens interesse i et foreliggende retsforhold kan komme i strid med den umyndiges.

Som noget nyt omfatter bestemmelsen nu tillige samværgemål, hvor der også kan være et behov for beskikkelse af en særlig værge ved interessekonflikter mellem samværgen og den, der er under samværgemål. Bestemmelsen kan også anvendes ved interessekonflikter om personlige spørgsmål, der kan opstå under værgemål efter § 5 eller mellem børn og forældre som indehavere af forældremyndigheden.

I forhold til lovudkastet i betænkningen er bestemmelsens 2. pkt. om reglens anvendelse for samværgemål og for værgemål, hvor værgen sammen med en ægtefælle bestyrer den del af fællesboet, der er omfattet af værgemålet, udeladt, idet det fremgår af 1. pkt., der omfatter alle værgemål, at en særlig værge kan beskikkes også ved disse former for værgemål.

Der henvises i øvrigt til de almindelige bemærkninger ovenfor afsnit 12.2.1. og til betænkningen side 349-350.

Til § 48

Bestemmelsen afløser den gældende regel i myndighedslovens § 58, 1. pkt., hvorefter der til udførelsen af et bestemt hverv for en umyndig i fornødent fald kan beskikkes en særlig værge.

I forslaget er det udtrykkeligt i modsætning til i den gældende bestemmelse i myndighedsloven nævnt, at beskikkelse af en anden værge efter § 48 sker, hvis den faste værge er midlertidigt forhindret. Beskikkelsen vil derfor formentlig typisk omfatte alle de opgaver, som tilkommer den faste værge, men kan dog også tilpasses til det aktuelle behov, som kan være bistand til bestemte opgaver. Det beror på et skøn, om forhindringen må anses for midlertidig, eller om det er mere hensigtsmæssigt at finde en ny fast værge.

Bestemmelsen gælder kun, når den midlertidige forhindring i at varetage værgeopgaverne opstår for en beskikket værge. Er en født værge, dvs. en person, der er værge som følge af, at denne er indehaver af forældremyndigheden, midlertidigt forhindret, vil denne normalt heller ikke kunne varetage sin opgave som forældremyndighedsindehaver. I denne situation anvendes bestemmelsen i myndighedslovens § 21, hvorefter statsamtet kan afgøre, hvem forældremyndigheden - og dermed værgemålet - skal tilkomme, mens forhindringen varer. Myndighedslovens § 21 er i forslaget til lov om forældremyndighed og samvær (L 176) medtaget som § 25.

Der henvises i øvrigt til de almindelige bemærkninger ovenfor afsnit 12.2.1. og til betænkningen side 350.

Til § 49

Bestemmelsen svarer til dels til den gældende regel i myndighedslovens § 59, der giver mulighed for at beskikke en særlig værge for personer, der ved sygdom eller fravær midlertidigt er forhindret i at varetage sine egne anliggender. Om anvendelsen af myndighedsloven § 59 i praksis henvises til de almindelige bemærkninger ovenfor afsnit 12.1. og til betænkningen side 55 f.

Lovforslagets § 49 omfatter de situationer, hvor en voksen, der ikke er under værgemål, har behov for bistand af en værge under midlertidigt fravær, der hindrer den pågældende i selv at disponere. I disse

situationer vil der i nogle tilfælde være mulighed for at løse spørgsmålet om representation ved udstedelse af fuldmagter, som kan udformes individuelt efter behovet. Dette er dog kun muligt, såfremt repræsentationsproblemet kan forudses, inden den midlertidige forhindring indtræder, eller den midlertidige hindring i selv at optræde f.eks. på grund af rejse til udlandet ikke hindrer, at der udstedes en fuldmagt. Er der mulighed for at komme i kontakt med den fraværende og lade denne give en anden legitimation til at handle ved enten skriftlig eller mundtlig fuldmagt, kan der efter bestemmelsen ikke beskikkes en særlig værge.

Fraværet skal være midlertidigt. Må den pågældende anses som bortebleven, gælder de særlige regler i lov om borteblevne, der som konsekvens af forslaget om en ny værgemålslov foreslås ændret ved § 16 i det samtidigt fremsatte lovforslag om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven).

I modsætning til reglen i myndighedslovens § 59 omfatter forslaget til § 49 ikke de tilfælde, hvor årsagen til en persons midlertidige hindring i at varetage sine anliggender er sygdom. Dette skyldes, at bestemmelsen i lovforslagets § 5 giver mulighed for at træffe beslutning om værgemål, også når der er tale om sygdom, der må antages at være midlertidig, hvis sygdommen hindrer den syge i at varetage sine anliggender. Sådanne værgemål kan begrænses til at angå enkelte økonomiske eller personlige forhold og vil også kunne tidsbegrænses. Hvis behovet for en værge ved sygdom er øjeblikkeligt, er der mulighed for i medfør af bestemmelsen i lovforslagets § 21 at træffe en foreløbig afgørelse om værgemål efter § 5.

Om bestemmelsen i § 49 henvises i øvrigt til de almindelige bemærkninger ovenfor afsnit 12.2.2. og til betænkningen side 350 f.

Til § 50

Kompetencen til at beskikke særlige værger efter lovforslagets §§ 47 - 49 tilkommer efter § 50, stk. 1, statsamtet, hvilket svarer til reglen om den saglige kompetence i den gældende myndighedslovs § 61, 1. pkt., jf. § 33. Reglen i myndighedslovens § 61, 2. pkt., hvorefter beskikkelse ved interessekonflikter under skifte, jf. § 58, tilkommer skifteretten, foreslås videreført ved en særlig bestemmelse herom i skifteloven, jf. § 15, nr. 2, i lovforslaget om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven).

I stk. 2 fastlægges de regler om sagsbehandling, der gælder ved afgørelser om særlige værgemål.

Henvisningen til bestemmelsen i § 15 om den stedlige kompetence indebærer, at afgørelsen træffes af statsamtet på det sted, hvor den, der begæres sat under særligt værgemål, bor. Dette er en ændring i forhold til de gældende regler, hvorefter afgørelsen træffes af statsamtet på det sted, hvor hvervet skal

udføres, hvilket i mange tilfælde må anses for mindre hensigtsmæssigt.

At bestemmelserne i lovforslagets § 17, stk. 2, og § 18, stk. 1 og 4, finder tilsvarende anvendelse ved afgørelse om særlige værgemål, medfører, at en anmodning om iværksættelse af værgemål skal begrundes og indeholde forslag til værgemålets omfang og karakter, og at statsamtet skal sørge for sagens oplysning og herunder kan afkræve de personer, der har kendskab til den, der begæres sat under værgemål, de oplysninger, som er nødvendige for sagens behandling.

Endvidere gælder bestemmelsen i lovforslagets § 23, stk. 1, tilsvarende for de særlige værgemål, idet der kan være behov for, at der fastsættes administrative regler, der nærmere regulerer behandlingen af sager om særlige værgemål og om særlige værger.

Reglerne i lovforslaget om den pågældendes adgang til at udtale sig, inden statsamtet træffer afgørelse om værgemålet (§ 19, stk. 1), og om underretning af en eventuel fast værge eller pårørende om en indkommet anmodning om værgemål og om afgørelsen (§ 20) finder tilsvarende anvendelse ved afgørelsen af sager om særlige værgemål, dog kun i det omfang det er foreneligt med afgørelsens karakter.

Heraf følger bl.a., at underretning af en fast værge ved modtagelse af en anmodning om beskikkelse af en særlig værge i medfør af § 47 og § 48 kun skal ske, hvis dette ikke vil medføre en forsinkelse af sagens afgørelse, som er u hensigtsmæssig for den, som skal have beskikkelse af en særlig værge. Endvidere gælder bestemmelsen om, at den, der skal have en værge beskikkelse, skal have adgang til at udtale sig, naturligvis ikke, hvis afgørelse skal træffes i medfør af § 49, fordi den pågældende på grund af fravær slet ikke kan træffes.

Henvisning til reglerne i § 18, stk. 2 og 3, om indhentelse af en lægeerklæring om den pågældendes helbred og om en udtalelse fra den institution, hvor den pågældende bor, er i modsætning til lovudkastet i betænkningen ikke medtaget i lovforslaget, idet det ikke vil være aktuelt at indhente sådanne oplysninger i forbindelse med værgemål efter §§ 47 - 49.

Stk. 3 indebærer, at bestemmelsen i § 12 om fratagelse og bortfald af værgens beføjelser gælder tilsvarende for de særlige værger, således at værgeren kan fratages sin beskikkelse, hvis denne misbruger sin stilling eller viser sig uegnet til hvervet, eller hvis det er nødvendigt af hensyn til den, der er under værgemål. Denne henvisning medfører også, at beskikkelsen bortfalder, hvis den særlige værge kommer under værgemål efter bestemmelserne i lovforslagets §§ 5 - 7.

Den særlige værge skal inden for hvervets omfang varetage interesserne for den, der er under værgemål, jf. henvisningen i stk. 3 til lovforslagets § 24. Endvidere skal værgeren spørge den, der er under værgemål, inden der træffes beslutning i vigtigere anliggender, i det omfang det følger af bestemmelsen i lovforslagets § 26, stk. 1, hvortil der også henvises.

For de særlige værgemål gælder endvidere bestemmelserne om tilsyn, erstatningsansvar og vederlag i §§ 28 - 32.

Tilsynet med værgen tilkommer efter lovens § 28 statsamtet og forvaltningsafdelingerne. Tilsyn fra forvaltningsafdelingerne vil dog kun blive aktuelt i forbindelse med værgemål efter § 48, hvor den særlige værge som afløser for den faste værge kan træffe dispositioner vedrørende formue, der er anbragt i en forvaltningsafdeling. Nærmere bestemmelse om tilsynet forudsættes fastsat administrativt. Den særlige værge skal også aflægge regnskab med de modifikationer, der følger af, at værgens opgave kun være begrænset til enkeltstående dispositioner. Nærmere regler herom skal ligeledes fastsættes administrativt, jf. lovforslagets § 29, 2. pkt.

Det følger af § 30, at justitsministeren kan fastsætte regler om værgens pligt til at indhente godkendelse fra statsamtet til dispositioner over formuen og indtægterne, og sådanne regler vil også blive fastsat for de særlige værger.

Om bestemmelsen i § 50 henvises i øvrigt til betænkningen side 352.

Kapitel 9

Internationale aftaler

Til § 51

Bestemmelsen svarer til den gældende regel i myndighedslovens § 72, der blev indsat i loven i 1989, og som indeholder bemyndigelse for regeringen til at indgå overenskomst med andre stater om forholdet mellem dansk og fremmed rets regler om umyndighed og værgemål og for justitsministeren til at fastsætte regler om forholdet mellem danske og andre nordiske landes regler om umyndighed og værgemål.

Hensigten med bestemmelsen er at give adgang til en smidig tilpasning med hensyn til regler af international privatretlig karakter.

Bestemmelsen er i lovudkastet i betænkningen angivet som § 55.

Til kapitel 10

Ikrafttræden m.v.

Til § 52

I stk. 1 foreslås, at loven træder i kraft den 1. januar 1997. Af hensyn til regnskabsåret for værgemålsregnskaberne og overgangen til de nye regler er det mest hensigtsmæssigt, at lovforslaget får virkning fra et årsskifte. Ved ikrafttræden 1. januar 1997 gives der endvidere tid til at udarbejde de nødvendige administrative forskrifter, og forvaltningsafdelingerne og statsamterne får tid til at tilpasse sig nyordningen.

Stk. 2 om ophævelse af lov om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler m.v. er en følge af, at bestemmelserne i denne lov foreslås overført til vær-

gemålsloven kapitel 5. Baggrunden er, at værgemåls-systemet bliver mere overskueligt og lettere at forstå, hvis reglerne om anbringelse og bestyrelse af formuen findes sammen med de øvrige lovbestemmelser om værgemålene.

Der henvises i øvrigt til betænkningen side 360-361.

Til § 53

Bestemmelserne i værgemålsloven erstatter reglerne i myndighedsloven om umyndiggørelse, særlige værger m.v. Udvalget har ikke haft til opgave at vurdere myndighedslovens regler om forældremyndighed og samværsret, og disse regler foreslås derfor ikke ændret.

Som det fremgår af de almindelige bemærkninger ovenfor afsnit 11, har Justitsministeriet valgt at lade bestemmelserne i myndighedsloven om forældremyndighed og samværsret blive i myndighedsloven med de samme paragrafnumre som i dag, og således at en omskrivning af denne lov afventer en forventet lovændring på grundlag af et forslag til en ny lov om forældremyndighed og samvær, der er fremsat for nylig.

Der henvises i øvrigt til betænkningen side 359-360.

Til nr. 1

Som anført ovenfor forventes en ny lov om forældremyndighed og samvær. For det tilfælde, at denne ændring ikke gennemføres inden værgemålsloven, foreslås det, at myndighedslovens titel ændres, således at den svarer til indholdet af de bestemmelser i loven, der ikke ophæves.

Til nr. 2

Som konsekvens af de foreslåede regler foreslås den gældende myndighedslovs kapitel 1 om umyndige og kapitel 3 om værger ophævet.

Til nr. 3

Den gældende myndighedslovs kapitel 4 har titlen »Om umyndigheds retsvirkninger«. Efter lovforslaget, jf. nedenfor til nr. 4, vil kapitel 4 i fremtiden kun rumme bestemmelserne i den gældende myndighedslovs § 35, stk. 2, og § 36, som begge vedrører arbejdsaftaler. I overensstemmelse hermed foreslås titlen på kapitel 4 ændret til: »Arbejdsaftaler«.

Til nr. 4

Som konsekvens af de foreslåede regler foreslås bestemmelserne i myndighedslovens § 34, § 35, stk. 1, og §§ 37 - 44 om retsvirkningerne af umyndighed ophævet.

Bestemmelserne i den gældende myndighedslovs § 37 om lærlingeforhold og § 42 om de under ægte-skabs- og arvelovgivningens regler hørende retshandler foreslås ophævet som overflødige. Det sam-

me gælder den gældende myndighedslovs § 38 om indgåelse af arbejdsaftaler, idet bestemmelsen næppe anvendes i praksis, jf. betænkningen side 334 f.

Endvidere foreslås den gældende myndighedslovs kapitel 5 om værgens beføjelser og pligter, kapitel 6 om lavværgemål, kapitel 7 om værger beskikkede til særligt hverv og testamentariske værger og kapitel 8 om umyndiges og sindssyges erstatningsansvar og om sindssyges retshandler ophævet.

Baggrunden for forslaget om ophævelse af bestemmelsen om testamentsværger er, at sådanne værger stort set ikke anvendes i praksis, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 12.2.3.

I § 6 i forslaget til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven) foreslås, at myndighedslovs § 63 om erstatningsansvar for børn under 15 år og § 64 om sindssyges erstatningsansvar overføres til erstatningsansvarsloven.

Til nr. 5

Som følge af placeringen af reglerne om umyndighed og værgemål i værgemålsloven indeholder lovforslaget i § 51 en gentagelse af bestemmelsen i den gældende myndighedslovs § 72 for så vidt angår bemyndigelsen for regeringen til at indgå overenskomst med andre stater om forholdet mellem dansk og fremmed rets regler om umyndighed og værgemål. Bemyndigelsen i myndighedslovs § 72 foreslås opretholdt for så vidt angår forældremyndighed og samværsret.

Til § 54

Denne bestemmelse indeholder i *stk. 1* en overgangsregel for retssager om umyndiggørelse og lavværgemål, som er anlagt inden lovens ikrafttræden, men endnu ikke er færdigbehandlede. Denne bestemmelse svarer til § 52 i lovudkastet i betænkningen.

Domstolene skal efter bestemmelsen anvende de nye regler om værgemål i de verserende værgemålsager, hvilket indebærer, at værgemålet skal udformes i overensstemmelse med de nye værgemålsformer, og at reglerne om sagsbehandlingen i den nye lov skal følges, herunder bestemmelserne om indhentelse af lægelige oplysninger, erklæringer fra en eventuel institution og bestemmelserne om underretning af nærtstående, jf. § 18 og § 20.

I bestemmelsens 2. pkt. er dog gjort en undtagelse med hensyn til de nye regler om statsamtets adgang til at træffe afgørelse om værgemål efter § 5 og § 7, idet det ikke vil være hensigtsmæssigt, at sager, hvis behandling er påbegyndt ved domstolene, midt i forløbet skal oversendes til statsamtene til færdigbehandling.

Stk. 2, som er ny i forhold til lovudkastet i betænkningen, er medtaget for at tydeliggøre, at de nye regler i loven også skal finde anvendelse for sager, der på tidspunktet for lovens ikrafttræden er under be-

handling ved statsamtene. Er der eksempelvis før lovens ikrafttræden indgivet en anmodning om iværksættelse af et ad hoc værgemål efter den gældende myndighedslovs § 59, og har statsamtet ikke nået at færdigbehandle sagen, må statsamtet overgå til sagsbehandling efter den nye lov.

Det nye stk. 2 medfører ikke nogen ændring i forhold til udvalgets forslag. Det har således også været udvalgets hensigt, at statsamtene for anmodninger om ad hoc værgemål, værgebeskikkelse for mindreårige og sager om fratagelse af værgebeskikkelse m.v., der er indgivet kort før lovens ikrafttræden, efter dette tidspunkt skal overgå til behandling efter de nye regler.

Der henvises til betænkningen side 363-364.

Til § 55

Denne bestemmelse indeholder overgangsregler for de afgørelser om personlig og formueretlig umyndiggørelse og om lavværgemål, der er truffet og fortsat har virkning ved lovens ikrafttræden. Det foreslås, at allerede iværksatte værgemål fremover skal behandles efter reglerne i den nye lov, således at det ikke er nødvendigt gennem en længere årrække at anvende de hidtidige regler i myndighedsloven for de ca. 3.300 umyndiggjorte og op mod omkring 1.000 lavværgede personer, som udvalget antager, der er i dag.

Ifølge *stk. 1, 1. pkt.*, skal personer, der er umyndiggjort efter den tidligere lovgivning, efter lovens ikrafttræden anses som værende under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. lovforslagets § 5 og § 6. En sådan regel er hensigtsmæssig, fordi retsvirkningene af værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter lovforslagets § 6 har meget stor lighed med retsvirkningerne af de hidtidige umyndiggørelser.

Bestemmelsen i *stk. 1, 2. pkt.*, er ny i forhold til lovudkastet i betænkningen. Reglen er medtaget for at undgå, at personer, der i dag kun er umyndiggjort i formueretlig henseende, ikke tillige efter lovens ikrafttræden anses for at være under værgemål med hensyn til personlige forhold, jf. værgemålslovs § 5.

Det kan dog i en række tilfælde være hensigtsmæssigt, at værgemålet efter lovens ikrafttræden tilpasses de nye værgemålsformer, således at værgemålet ikke er mere indgribende end nødvendigt. Dette kan ske efter bestemmelsen i lovforslagets § 9 ved indgivelse af en anmodning til statsamtet. Statsamtene har også mulighed for selv at tage initiativ til en sag herom, jf. bestemmelsen i lovforslagets § 16, stk. 2.

Findes der i anden lovgivning særregler for umyndige voksne og umyndiggjorte, finder overgangsreglen i *stk. 1* anvendelse, indtil konsekvensændringer er gennemført.

Stk. 2 medfører, at de hidtidige lavværgemål efter lovens ikrafttræden har samme retsvirkninger som

samværgemål efter de nye regler. Dette indebærer bl.a., at de, der er under lavværgemål, fremover ikke vil være frataget den retlige handleevne, og at tinglysning af lavværgemål kan slettes af personbogen og tingbogen. Også for de hidtidige lavværgemål gælder, at det efter de nye regler vil kunne vise sig hensigtsmæssigt at begrænse værgemålet til at angå bestemte aktiver eller anliggender.

Der henvises i øvrigt om bestemmelsen til betænkningen side 363 f, idet opmærksomheden henledes på, at reglen i udvalgets lovudkast findes som § 53.

Til § 56

Som det fremgår af de almindelige bemærkninger ovenfor afsnit 12.2.3. og af bestemmelsen i § 53 om ændringer i myndighedsloven, foreslås den gældende bestemmelse i myndighedslovens § 62 om testamentsværgemål ophævet, idet denne ordning stort set ikke længere anvendes i praksis. Det er derfor nødvendigt at tage stilling til, hvorledes sådanne værgemål, der allerede er iværksat, skal behandles efter ikrafttræden af en ny værgemålslov.

Som det fremgår, foreslås allerede iværksatte testamentsværgemål behandlet efter den hidtidige lovgivnings regler herom, hvilket bl.a. som følge af henvisningerne i myndighedslovens § 62 indebærer, at bestemmelserne i myndighedslovens § 32, § 33, stk. 1 og 4, § 50, § 51 og § 53, der ophæves, jf. lovforslagets § 51, fortsat gælder i det begrænsede omfang, der findes testamentsværgemål.

Denne overgangsregel finder anvendelse for testamentsværgemål, der er iværksat inden lovens ikrafttræden, dvs. i de tilfælde, hvor boet er afsluttet og arven udloddet til arvingen ved testamentsværgemål, der endnu ikke har medført, at testamentsværgemålet er trådt i funktion, anses i stedet som en tilkendegivelse om, hvem testator ønsker beskikket som værge, hvis værgebeskikkelse bliver aktuel. Denne tilkendegivelse kan indgå i statsamtets overvejelser, uden at der fastsættes udtrykkelige regler herom.

Der henvises i øvrigt til betænkningen side 301 f, idet bemærkes, at reglen i lovudkastet i betænkningen er angivet som § 54.

Til § 57

Bestemmelsen, som svarer til § 56 i lovudkastet i betænkningen, giver mulighed for at sætte værgemålsloven i kraft på Færøerne og Grønland ved kongelig anordning med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

For Grønland gælder i dag myndighedsloven i næsten samme affattelse som i det sydlige Danmark, jf. anordning nr. 306 af 14. maj 1993 om ikrafttræden for Grønland af myndighedsloven, idet loven dog i et vist omfang rummer afvigelser på grund af de særlige grønlandske forhold.

På Færøerne gælder myndighedsloven fra 1922 som ændret i 1926 umiddelbart. Siden er en række ændringer af loven ved kongelige anordninger sat i kraft for Færøerne.

